

LUONNOS 4.2.2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia, verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettua lakia, työtaturma- ja ammattitautilakia, työntekijän eläkelakia sekä liikenteen palveluista annettua lakia.

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Harmaan talouden selvitysyksikön toimiala laajennettaisiin myös muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevien luonnollisten henkilöiden toimintaan. Selvitysyksikkö voisi jatkossa laatia ilmiöselvityksiä harmaan talouden ilmiöistä liittyen kaikkien luonnollisten henkilöiden toimintaan sekä laatia velvoitteidenhoitoselvityksiä myös sellaisista luonnollisista henkilöistä, joilla ei ole kytkentöjä organisaatioihin asemansa tai omistustensa perusteella.

Velvoitteidenhoitoselvitysten osalta ehdotetaan, että jatkossa niitä voitaisiin laatia viranomaisien lisäksi myös hankintalainsäädännössä määritellyille hankintayksiköinä toimiville julkisoi-keudellisille laitoksille.

Ilmiöselvitystä varten kerätyn tiedon käyttöalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että tietoja voitaisiin käyttää useammassa kuin yhdessä ilmiöselvityksessä. Lisäksi ehdotetaan, että tietoja voitaisiin säilyttää selvitystietojärjestelmässä nykyistä pidempään.

Esityksessä ehdotetaan, että esitutkintaviranomaiset voisivat jatkossa pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä myös rikosten paljastamista varten. Lisäksi ehdotetaan, että esitutkintaviranomais-ten velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämistä rajaavat vaatimukset rikoksen enimmäisrangaistuksesta sekä tapahtumisesta organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen, poistettaisiin.

Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain, työtaturma- ja ammattitautilain sekä työntekijän eläkelain tiedonsaantisäännöksiä ehdotetaan täsmennettäviksi. Muutokset olisivat tarpeen, jotta selvitysyksikkö voisi jatkossa laatia esitutkintaviranomaisille velvoitteidenhoitoselvityksiä myös rikosten paljastamisen tueksi.

Liikenteen palveluista annetussa laissa olevat viittaukset harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain organisaatiohenkilöihin ehdotetaan muutettaviksi. Muutokset ovat tarpeen, sillä Harmaan talouden selvitysyksikön ehdotetun toimialan laajentumisen myötä organisaatiohenkilömäärittely poistuisi kokonaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetusta laista.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Selvitysyksikön toimiala ja organisaatiohenkilörajaus	5
2.2 Viranomaiselle laadittavat velvoitteidenhoitoselvitykset ja hankintayksiköt	7
2.3 Ilmiöselvitys ja sitä varten saadun tiedon käyttöala.....	10
2.4 Velvoitteidenhoitoselvitys ja sen käyttötarkoitus	12
2.5 Selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen poistaminen	15
2.6 Muualla lainsäädännössä olevat viittaukset organisaatiohenkilöön.....	16
3 Tavoitteet	16
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	18
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	18
4.1.1 Selvitysyksikön toimialan laajentaminen.....	18
4.1.2 Viranomaiselle laadittavat velvoitteidenhoitoselvitykset ja hankintayksiköt	18
4.1.3 Ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttöalan laajentaminen useisiin ilmiöselvityksiin.....	19
4.1.4 Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta koskevat muutokset	19
4.1.5 Selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen poistamista koskevat muutokset	19
4.1.6 Muualla lainsäädännössä olevat viittaukset organisaatiohenkilöön	20
4.1.7 Ehdotusten EU-oikeudellinen arviointi	20
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	22
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	22
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	22
4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	26
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	29
6 Lausuntopalaute.....	29
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	29
7.1 Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä.....	29
7.2 Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettu laki	41
7.3 Työtaturma- ja ammattitautilaki	42
7.4 Työntekijän eläkelaki	42
7.5 Laki liikenteen palveluista	43
8 Voimaantulo	44
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	44
9.1 Yleistä yksityiselämän suojasta ja tietosuojasetuksen kansallisen sääntelyliikkumavaran käytöstä	44
9.2 Ehdotetut lakimuutokset yksityiselämän ja henkilötietojen suojan näkökulmasta	45
LAKIEHDOTUKSET	50
1. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta	50
2. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	53
3. Laki työtaturma- ja ammattitautilain 255 §:n muuttamisesta.....	54

4. Laki työntekijän eläkelain 205 §:n muuttamisesta.....	55
5. Laki liikenteen palveluista annetun lain 6 ja 197 §:n muuttamisesta.....	56
LIITE	58
RINNAKKAISTEKSTIT	58
1. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta	58
2. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	63
3. Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 255 §:n muuttamisesta.....	63
4. Laki työntekijän eläkelain 205 §:n muuttamisesta.....	64
5. Laki liikenteen palveluista annetun lain 6 ja 197 §:n muuttamisesta.....	65

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Harmaan talouden selvitysyksikköä, jäljempänä *selvitysyksikkö*, koskevat lakimuutokset liittyvät pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjaukseen, jonka mukaan hallitus jatkaa työtä harmaan talouden torjumiseksi.¹

Ehdotettujen lainsäädäntömuutosten perustana on valtioneuvoston 19.12.2024 hyväksymä periaatepäätös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi 2024-2027 ja harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaksi 2024-2027, jäljempänä *toimenpideohjelma*.² Siihen sisältyy harmaata taloutta ja talousrikollisuutta torjuvien viranomaisten toimintaedellytyksiä turvaava hanke 3.4 Harmaan talouden selvitysyksikköä koskevien lakimuutosten täytäntöönpanosta. Hankkeeseen sisältyy neljä tunnistettua lainsäädännön muutostarvetta. Ensimmäisenä lainsäädännön muutostarpeena on hankkeessa kuvattu selvitysyksikön toimialan laajentaminen kaikkiin luonnollisiin henkilöihin. Hankkeen toisena lainsäädännön muutostarpeena on ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttöalan laajentaminen muihin ilmiöselvityksiin. Kolmas lainsäädännön muutostarve liittyy velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta koskeviin muutoksiin, joiden myötä luovuttaisiin esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämistä rajaavista erillisvaatimuksista ja lisättäisiin rikosten paljastaminen yhdeksi velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseksi. Neljäntenä hankkeeseen kirjattuna lainsäädännön muutostarpeena on selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen poistamista koskevien säännösten muuttaminen. Sen nojalla ilmiöselvitystä varten saadun tiedon poistamista koskevaa säännöstä lievennettäisiin siten, että tietoja voitaisiin myöhemmän käytön mahdollistamiseksi säilyttää 3-5 vuoden määräaika.

Toimenpideohjelman hanketta koskevassa vaikutusarviossa todetaan, että lakimuutokset mahdollistaisivat ilmiöselvitysten laadinnan nykyisin katveeseen jäävistä harmaan talouden ilmiöistä. Velvoitteidenhoitoselvityspalvelun käyttö viranomaistehtävissä laajenisi ja nykyisten tiedonsaantioikeuksien käyttö tehostuisi. Viranomaisrekisteritietojen saatavuus ja tietojenkäsittelyn automatisaatio paranisivat. Kehittyvien palveluiden arvioidaan lisäävän viranomaisten kyvykkyyttä tunnistaa ja valvoa harmaan talouden riskiryhmiä ja kohdentaa valvontaa. Muutosten arvioidaan kokonaisuudessaan tehostavan harmaan talouden torjuntaa ja luovan edellytyksiä harmaan talouden ennalta estämiseen. Ne kehittäisivät digitalisaatiota viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa.

Toimenpideohjelman hankkeeseen sisältyvät lainsäädännön muutostarpeet pohjautuvat edellisellä hallituskaudella valtiovarainministeriön vero-osastolla virkatyönä ja yhteistyössä selvitysyksikön ja Verohallinnon kanssa laadittuun esiselvitykseen. Siinä kartoitettiin Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010), jäljempänä *selvitysyksiköstä annettu laki*, lähes 15-vuotisen toimintahistorian aikana ilmenneitä muutostarpeita ja lain soveltamisen käytännön

¹ Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023, s. 15-16. [Vahva ja välittävä Suomi : Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023](#).

² Valtioneuvoston periaatepäätös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi 2024-2027 ja harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaksi 2024-2027. [Valtioneuvoston periaatepäätös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi 2024-2027 ja harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaksi 2024-2027 - Työ- ja elinkeinoministeriö](#).

haasteita. Esiselvityksen pohjana käytettiin myös selvitysyksikön vuosina 2017 ja 2020 velvoitteidenhoitoselvityksiä tilaaville, selvitysyksikön asiakasviranomaisille teettämien kyselyiden tuloksia nykysääntelyn aiheuttamista haasteista.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on lisäksi lausunut edellisen hallituskauden aikana hallituksen vuosikertomuksiin antamissaan mietinnöissä (TrVM 8/2021 vp ja TrVM 6/2020 vp) harmaan talouden torjunnan tilanteesta ja silloisen toimenpideohjelman edistymisestä. Näiltä osin mietinnöissä on sivuttu selvitysyksikön toimialaa ja lakisäätöiden tehtävien hoitamista. Valiokunta on mietinnössään TrVM 6/2020 vp pitänyt harmaan talouden torjunnan onnistumisen kannalta tärkeänä muun muassa kykyä hahmottaa uusia harmaan talouden muotoja. Viime vuosina ovat mietinnön mukaan harmaan talouden torjunnan haasteita kasvattaneet uudenlaiset ja nopeasti kehittyvät rikolliset ilmiöt ja uhat. Valiokunnan mukaan haasteita liittyy esimerkiksi verkko-kauppojen alustoihin ja kansainvälistymiseen sekä erilaisiin maksuvälineisiin, kuten virtuaalivaluuttoihin sekä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Ammattitaitoisen henkilöstön ja teknisten välineiden lisäksi tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä ja tietojenvaihtoa. Mietinnössään TrVM 8/2021 on valiokunta pitänyt selvitysyksikön tuottamia velvoitteidenhoitoselvityksiä ja selvitysten käyttöä erilaisissa viranomaistehtävissä onnistuneena. Velvoitteidenhoitoselvitysten kysyntä on kasvanut tasaisesti, kun lainsäädäntö on mahdollistanut palvelun käyttöönoton uusissa viranomaistehtävissä. Tarkastusvaliokunta on lisäksi korostanut viranomaisten välisten tietojärjestelmien rajapintatoteutusten hyötyjä siltä osin, että rajapinnat mahdollistavat velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjen ja vastausten kulkemisen viranomaisten tietojärjestelmien välillä automatisoidusti. Palvelun loppukäyttäjille tämä merkitsee vaivatonta ja sujuvaa velvoitteidenhoitoselvityspalvelun saavutettavuutta sekä mahdollistaa viranomaisrekistereiden tietojen käytön valvontatoimien kohdentamisessa.

Esitykseen sisältyy toimenpideohjelman ulkopuolisena lakimuutosehdotuksena hankintayksiköiden velvoitteidenhoitoselvitysten käyttämistä koskeva täsmennysehdotus. Se perustuu selvitysyksikön velvoitteidenhoitoselvityspalvelun tarjonnassa havaittuihin käytännön haasteisiin.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä virkatyönä. Valmistelua on tehty yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön kanssa siltä osin kuin esitykseen sisältyy niiden hallinnonalalle kuuluvia lakeja.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat saatavilla osoitteessa <https://vm.fi/hanke-sivu?tunnus=VM004:00/2025>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Selvitysyksikön toimiala ja organisaatiohenkilörajaus

Harmaan talouden selvitysyksiköstä ja sen tehtävistä säädetään 1.1.2011 voimaan tulleessa Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetussa laissa. Selvitysyksikkö on Verohallinnon yksikkö, jonka palveluksessa tällä hetkellä on 25 henkilöä. Henkilöstö jakautuu tiedontuottamisryhmään ja velvoitteidenhoitoselvitysryhmään siten, että tiedontuottamisryhmään kuuluu 15 henkilöä ja velvoitteidenhoitoselvitysryhmään 8 henkilöä. Lisäksi selvitysyksikön johdossa on 2 henkilöä.

Selvitysyksiköstä annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan selvitysyksikön tehtävänä on edistää harmaan talouden torjuntaa tuottamalla ja jakamalla tietoa harmaasta taloudesta ja sen torjunnasta sekä laatia viranomaiselle velvoitteidenhoitoselvityksiä organisaatioista ja organisaatiohenkilöistä.

Selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:n 2 kohdassa määritellään organisaatiohenkilö. Määritelmän mukaan organisaatiohenkilöllä tarkoitetaan yksityistä elinkeinonharjoittajaa, jolla on kirjanpitoaissa säädetty kirjanpitovelvollisuus; avoimen yhtiön yhtiömiestä, kommandiittiyhtiön vastuunalaista yhtiömiestä ja eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsenä; sekä sitä, joka on yhteisön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa, samoin kuin sitä, joka tosiasiallisesti johtaa yhteisön tai säätiön taikka ulkomaisen siviili liikkeen toimintaa taikka hoitaa sen hallintoa. Lisäksi organisaatiohenkilöllä tarkoitetaan sellaista omistajaa, joka yksin tai yhdessä ylenevässä tai alenevässä sukulaissuhteessa olevan henkilön, aviopuolison, rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen tai samassa taloudessa asuvan henkilön kanssa omistaa vähintään 10 prosenttia yhteisön pääomasta tai heillä on vastaava osuus yhteisön äänimäärästä. Organisaatiohenkilörajausten johdosta selvitysyksikön toimialaan ei kuulu selvitysten laatiminen sellaisista luonnollisista henkilöistä, joilla ei ole laissa säädettyä organisaatiohenkilöasemaa.

Organisaatiohenkilörajaus vaikuttaa selvitysyksikön tiedonsaantioikeuteen ja mahdollisuuteen käsitellä selvitysten laatimiseksi saatuja tietoja. Jos ilmenee, ettei henkilö ole organisaatiohenkilön asemassa, häntä koskevat, ilmiöselvitystä varten saadut tiedot on hävitettävä välittömästi selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:n 5 momentin nojalla. Vastaava säännös velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi saatujen tietojen osalta on selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:n 5 momentissa. Sen mukaan selvitysyksikön havaitessa, ettei henkilö ole organisaatiohenkilön asemassa, velvoitteidenhoitoselvitys on lopetettava hänen osaltaan ja häntä koskevat tiedot on hävitettävä välittömästi.

Selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:n 3 kohdassa määritellään harmaa talous. Säännöksen nojalla selvitysyksiköstä annetussa laissa harmaalla taloudella tarkoitetaan organisaation sellaista toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi. Selvitysyksikön toimiala on täten kytkeyty myös lakiin kirjattuun harmaan talouden määritelmään. Sen johdosta selvitysyksikkö voi laatia ilmiöselvityksiä ainoastaan liittyen organisaatioiden toimintaan. Muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevien luonnollisten henkilöiden toimintaa kuvaavia ilmiöitä ei voida nykyisin puitteissa selvittää.

Selvitysyksikön tehtävät ja toimiala on määritelty tyhjentävästi selvitysyksikköä koskevassa laissa. Muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevat luonnolliset henkilöt on aikanaan selvitysyksiköstä annetun lain valmistelussa rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle. Rajauksen myötä on selvitysyksikön silloisia resursseja osaltaan pyritty kohdistamaan harmaan talouden piirissä taloudellisesti merkityksellisempiin ilmiöihin, joiden on katsottu liittyvän organisaatioiden ja niihin kytköksissä olevien organisaatiohenkilöiden toimintaan.

Harmaan talouden määritelmän tarkoituksena on ollut rajata selvitysyksikön toimivaltuuksia, mutta sillä ei ole pyritty määrittelemään harmaan talouden käsitettä lain soveltamisalaa laajemmin. Harmaata taloutta katsotaan vakiintuneesti voivan ilmetä luonnollisten henkilöiden toiminnassa. Ajan myötä harmaan talouden ilmenemismuodot ovat niin ikään moninaistuneet olennaisesti. Edellä luvussa 1 kuvatuksi on muun muassa eduskunnan tarkastusvaliokunta viime vuosien mietinnöissään viitannut harmaan talouden uusiin ilmenemismuotoihin. Kehityksen taustalla vaikuttavat esimerkiksi työnteon ja yrittämisen uudenlaiset muodot sekä verkkokaupan merkittävä laajentuminen. Myös virtuaalivaluutat ja niihin liittyvät ilmiöt ovat esimerkkinä selvitysyksikön nykyisen toimialan katvealueesta, sillä virtuaalivaluuttojen omistaminen ei välttä-

mättä kytkeydy minkään organisaation toimintaan. Selvitysyksikkö ei nykyisin voi tehdä selvityksiä myöskään pimeää palkkaa saaneista työntekijöistä³. Uusiin ilmiöihin ja luonnollisten henkilöiden toimiin liittyvä harmaa talous voi olla laajuudeltaan merkittävää. Organisaatiohenkilörajuudesta ja harmaan talouden määritelmästä johtuen selvitysyksikkö ei voi kuitenkaan selvittää mainitun kaltaisia laajempia ilmiöitä, joihin ei liity organisaatiota.

Selvitysyksikön kapasiteetti laatia velvoitteidenhoitoselvityksiä on kehittynyt toiminnan alkuvaiheesta merkittävästi selvitysyksikön nykyisten resurssien ja teknologian edistymisen myötä. Velvoitteidenhoitoselvityksiä voidaan tuottaa tehokkaasti eikä organisaatiohenkilöön perustuva rajaus ole myöskään resurssien näkökulmasta tarpeen. Selvitysyksikön tiedon tuottamisen kapasiteetista jää nykyisin osa käyttämättä laissa olevan organisaatiohenkilörajuuksen vuoksi.

Selvitysyksikkö on kartoittanut selvitysyksiköstä annetun lain muutostarvetta velvoitteidenhoitoselvityksiä pyytävälle viranomaisille osoitetuilla kyselyillä vuosina 2017 ja 2020. Kyselyt suunnattiin erikseen hallinnollisille viranomaisille sekä esitutkintaviranomaisista poliisin eri toimijoille, Rajavartiolaitokselle sekä Tullille⁴. Molemmilta viranomaistahoilta selvitettiin tarvetta luopua laissa olevasta organisaatiohenkilömääritelmästä. Kartoitusten tulosten perusteella selvitysyksikön toimialan laajentaminen muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa oleviin luonnollisiin henkilöihin sai laajalti kannatusta eri viranomaisilta. Vastauksia kyselyihin kumpanakin vuonna saatiin runsaslukuisesti useilta eri viranomaisilta sekä viranomaisyksiköiltä.

Kartoitusten perusteella olisi useilla viranomaisilla tarve saada velvoitteidenhoitoselvityksen tuottama taloudellisen aseman ja velvoitteidenhoidon kokonaiskuva myös sellaisista luonnollisista henkilöistä, jotka eivät ole organisaatiohenkilön asemassa. Harmaan talouden tehokas torjunta edellyttäisi myös luonnollisten henkilöiden tietoja. Nykyisin viranomaisten on mahdollista saada omien, erikseen säädettyjen käyttötarkoitustensa ja tiedonsaantioikeuksiensa puitteissa myös muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevan luonnollisen henkilön velvoitteidenhoitoselvityksen sisältämät tiedot. Tällöin tietojenhankinta ei kuitenkaan tapahdu selvitysyksikön tarjoaman yhden teknisen rajapintaratkaisun kautta keskitetysti velvoitteidenhoitoselvityspalveluna, vaan se perustuu usein yksittäisiin, eri viranomaisille osoitettuihin tietopyyntöihin. Yksittäisiin tietopyyntöihin perustuva hajautettu tietojenhankinta on velvoitteidenhoitoselvityspalvelua tehottomampaa ja viranomaisresursseja enemmän kuluttavaa. Selvitysyksikön teettämien kartoitusten perusteella oli viranomaisten joukossa kuitenkin myös tahoja, jotka eivät tehtävissään tarvitsisi velvoitteidenhoitoselvitysraportteja luonnollisista henkilöistä ilman organisaatioyhteyttä. Lisäksi kartoituksissa tuotiin esille, että harmaan talouden torjunnan painopisteen tulisi jatkossakin olla ammattimaisessa ja tavallisesti yritystoimintaan kytkeytyvässä harmaassa taloudessa, vaikka selvitysyksikön toimiala laajenisi luonnollisten henkilöiden toimintaan.

2.2 Viranomaiselle laadittavat velvoitteidenhoitoselvitykset ja hankintayksiköt

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 1 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan selvitysyksikön tehtävänä on laatia velvoitteidenhoitoselvityksiä viranomaiselle. Viranomaisen käsite on määritetty selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:n 4 kohdassa. Sen mukaan viranomaisella tar-

³ Pimeää palkkaa saavalla työntekijällä viitataan työntekijään, jonka palkanmaksussa on laiminlyöty lakisääteisiä vero- ja sosiaalivakuutusmaksuvelvoitteita. Pimeästä työstä ks. muun muassa Harmaa talous & talousrikollisuus-sivusto. [Pimeä työ - Harmaa talous & talousrikollisuus](#).

⁴ Puolustusvoimat on lisätty selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohtaan lailla Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta (690/2021). Muutettu 11 kohta tuli voimaan 1.8.2021.

koitetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*, 4 §:n 1 momentin 1–7 kohdassa tarkoitettua viranomaista sekä 2 momentissa tarkoitettua yhteisöä, laitosta, säätiötä ja yksityistä henkilöä silloin, kun viimeksi mainituilla on tai voi olla tietoja organisaatioiden tai organisaatiohenkilöiden taloudellisesta toiminnasta, taloudellisesta asemasta, julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta tai kytkennöistä muihin organisaatioihin tai organisaatiohenkilöihin.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 4 §:n 1 momentin 1–7 kohdan mukaan viranomaisilla tarkoitetaan 1) valtion hallintoviranomaisia sekä muita valtion virastoja ja laitoksia; 2) tuomioistuimia ja muita lainkäyttöelimiä; 3) valtion liikelaitoksia; 4) hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän viranomaisia sekä kunnallisia viranomaisia; 5) Suomen Pankkia mukaan lukien Rahoitustarkastus, Kansaneläkelaitosta sekä muita itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia; Eläketurvakeskuksen ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen asiakirjoihin lakia kuitenkin sovelletaan 2 momentissa säädetyllä tavalla; 6) eduskunnan virastoja ja laitoksia; 7) Ahvenanmaan maakunnan viranomaisia niiden huolehtiessa valtakunnan viranomaisille kuuluvista tehtävistä maakunnassa. Lain 4 §:n 2 momentin mukaan, mitä viranomaisesta säädetään, koskee myös lain tai asetuksen taikka lain tai asetuksen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen perusteella julkista tehtävää hoitavia yhteisöjä, laitoksia, säätiöitä ja yksityisiä henkilöitä niiden käyttäessä julkista valtaa.

Selvitysyksiköstä annetun lain viranomaisen käsite on määritelty julkisuuslain 4 §:n viranomaisen käsitteeseen perustuen. Selvitysyksiköstä annetun lain käsite on kuitenkin suppeampi kuin julkisuuslain viranomaisen käsite, sillä julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettut lautakunnat ja vastaavat on rajattu viranomaisen käsitteen ulkopuolelle. Lisäksi julkisuuslain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla tahoilla edellytetään olevan tai voivan olla tietoja organisaatioiden tai organisaatiohenkilöiden taloudellisesta toiminnasta, taloudellisesta asemasta, julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta tai kytkennöistä muihin organisaatioihin tai organisaatiohenkilöihin, jotta ne voitaisiin katsoa viranomaisiksi. Julkisuuslakia suppeamman säännöksen tavoitteena on ollut huomioida sekä perusoikeuksien suoja että harmaan talouden torjuntaan liittyvät tietotarpeet (VaVM 4/2012 vp).

Vaikka viranomaisen määrittely on keskeinen selvitysyksiköstä annetussa laissa oleva käsite ja yleisesti määrittää, kenelle selvitysyksikkö voi laatia velvoitteidenhoitoselvityksiä, se ei yksinään ratkaise velvoitteidenhoitoselvityksen laadinnan edellytyksiä kussakin yksittäistapauksessa (ks. myös VaVM 4/2012 vp). Selvitysyksikön tiedonsaanti edellyttää aina, että selvitysyksiköllä on oikeus saada tietoja selvityksiään varten. Velvoitteidenhoitoselvityksiä koskevasta tiedonsaantioikeudesta säädetään selvitysyksiköstä annetun lain 7 §:ssä. Säännöksen mukaan selvitysyksiköllä on oikeus saada velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi ne välttämättömät tiedot, jotka velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävä viranomaisen on oikeutettu saamaan selvityspyynnössä kuvattua käyttötarkoitusta varten. Lisäksi selvitysyksikön tiedonsaantioikeus velvoitteidenhoitoselvityksiä varten edellyttää, että selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ssä olevat vaatimukset selvityksen käyttötarkoituksesta täyttyvät. Velvoitteidenhoitoselvityksen laadinnan edellytyksenä siten on, että velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävän viranomaisen omat tietojensaantioikeudet ovat kunnossa ja että velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksesta säädetään selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentissa. Velvoitteidenhoitoselvityksen laatimisen kannalta keskeistä on pyytäjän viranomaisaseman sekä tiedonsaantioikeuksien ohella viranomaisen tarve saada kokonaiskuva selvityksen kohteen velvoitteidenhoidosta. Hallituksen esityksen (HE 163/2010 s. 21–22) mukaan velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksena olisi oikean ja riittävän kokonaiskuvan antaminen organisaatiosta viranomaisten rekistereissä olevien tietojen perusteella. Velvoitteidenhoitoselvitys voitaisiin laatia käytettäväksi vain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien tueksi, ja pyytäjän tulisi harkita, milloin velvoitteidenhoitosel-

vityksen pyytäminen olisi sen oman tehtävän hoitamiseksi perusteltua. Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ei olisi perusteltua esimerkiksi silloin, kun viranomainen tarvitsisi vain yksittäisiä tietoja organisaatiosta, mutta velvoitteidenhoitoselvityksen mukainen kokonaiskuva ei olisi tarpeen.

Selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 20 kohdassa säädetään hankintayksiköiden mahdollisuudesta käyttää velvoitteidenhoitoselvitystä julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016), jäljempänä *hankintalaki*, sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) mukaisissa hankintamenettelyissä ja kansalliset kynnsarvot alittavissa hankinnoissa tarjoajien ja tarjoajien alihankkijoiden harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden olemassaolon tarkastamiseksi. Lainkohdassa ei tarkemmin määritellä hankintayksiköitä, vaan siinä viitataan hankintalainsäädäntöön.

Hankintalain 5 §:ssä määritellään hankintayksiköt. Säännöksen 1 momentin 4 kohdan mukaan hankintayksiköitä ovat muun ohella julkisoikeudelliset laitokset, joilla 2 momentin mukaan tarkoitetaan oikeushenkilöä, joka on nimenomaisesti perustettu tyydyttämään sellaisia yleisen edun mukaisia tarpeita, joilla ei ole teollista tai kaupallista luonnetta ja: 1) jota rahoittaa pääasiallisesti 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettu hankintayksikkö; 2) jonka johto on 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettujen hankintayksikön valvonnan alainen; taikka 3) jonka hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettu hankintayksikkö nimeää yli puolet. Vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 5 §:ssä on vastaavan sisältöinen julkisoikeudellisen laitoksen määritelmä. Hallituksen esityksen (HE 108/2016 vp, s. 84) mukaan julkisoikeudelliset laitokset voivat olla muodollisesti valtiosta tai kunnista irrallisia oikeushenkilöitä, kuten osakeyhtiöitä, yhdistyksiä tai säätiöitä, joihin valtio, kunta tai liikelaitos harjoittaa määräysvaltaa valvonnan, rahoituksen tai päätösvaltaa käyttävien henkilöiden nimeämisen suhteen.

Hankintayksiköiden oikeudesta tarkastaa tarjoajien ja näiden alihankkijoiden harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden olemassaolo säädetään hankintalain 78 §:ssä ja 81 §:n 1 momentissa. Vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetussa laissa on 82 ja 83 §:ssä viittaukset hankintalakiin alihankkijoiden ja tarjoajien harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden tarkistamiseksi.

Hankintalain 171 §:ssä on säännökset 5 §:n 1–4 kohdassa tarkoitettujen hankintayksiköiden, mukaan lukien julkisoikeudellisten laitosten, oikeudesta saada viranomaisilta salassapitosäännösten estämättä tiedot tarjoajista ja näiden alihankkijoista harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden olemassaolon selvittämiseksi. Vastaava hankintayksiköiden, mukaan lukien julkisoikeudellisten laitosten, tiedonsaantia koskeva säännös sisältyy vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 130 §:ään. Hankintamenettelyä koskevan hallituksen esityksen (HE 108/2016 vp, s. 245-246) hankintalain 171 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pykälän tarkoituksena on ollut mahdollistaa 5 §:n 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitetuille hankintayksiköille eli myös muille kuin viranomaishankintayksiköille tiedonsaantioikeus ja velvoitteidenhoitoselvitysten käyttö poissulkemisperusteiden selvittämiseksi.

Selvitysyksiköstä annetun lain viranomaismääritelmä on osoittautunut haasteelliseksi edellä kuvattujen, eräiden hankintayksiköinä toimivien julkisoikeudellisten laitosten kohdalla. Kyseessä ovat hankintalaissa sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetussa laissa määritellyt julkisoikeudelliset laitokset, jotka eivät kaikki täytä selvitysyksiköstä annetun lain viranomaismääritelmää. Ne eivät ole julkisuuslain 1–7 kohdassa tarkoitettuja toimijoita, eivätkä ne julkisuuslain 4 §:n 2

momenttiin perustuen hoida julkista tehtävää lain tai asetuksen taikka lain tai asetuksen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen perusteella. Tällaisia julkisoikeudellisia laitoksia ovat esimerkiksi useat valtion ja kuntien omistamat osakeyhtiömuotoiset toimijat.

Edellä kuvatuilla hankintayksiköinä toimivilla julkisoikeudellisilla laitoksilla on nykyisellään hankintalainsäädännössä kuvattu tarve sekä tietojensaantioikeudet velvoitteidenhoitoselvityksellä oleviin tietoihin. Hankintalainsäädännön esitöiden nojalla näiden laitosten on ollut tarkoitus saada käyttöönsä velvoitteidenhoitoselvitykset. Täten olisi nähtävissä tarkoituksenmukaiseksi ja hankintalainsäädännön esitöiden hengen mukaiseksi, että kaikki hankintayksiköinä toimivat julkisoikeudelliset laitokset saisivat velvoitteidenhoitoselvityksiä selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 20 kohdassa määriteltyyn tarkoitukseen nykyisten hankintalainsäädäntöön perustuvien tiedonsaantioikeuksiensa mukaisesti.

2.3 Ilmiöselvitys ja sitä varten saadun tiedon käyttöala

Selvitysyksikkö laatii lakisäateisen tiedon tuottamis- ja jakamistehtävänsä toteuttamiseksi selvitysyksiköstä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuja ilmiöselvityksiä. Niissä kuvataan harmaan talouden ilmiöitä ja harmaan talouden torjuntaa sekä näiden vaikutuksia yksilöimättä organisaatiota tai organisaatiohenkilöä. Ilmiöselvityksissä tutkitaan usein myös harmaaseen talouteen liittyvää lainsäädäntöä ja sen vaikuttavuutta. Ilmiöselvitykset ovat pääosin julkisia.

Ilmiöselvityksiin kuuluvat alalajina selvitysyksikön tekemät asiakasluokittelut, joita laaditaan viranomaisten toiminnan suunnittelun ja kohdentamisen tueksi. Asiakasluokittelut ovat pääsääntöisesti vakio- tai muotoisia ja niissä kuvataan kohdejoukkoa tilastomuodossa erilaisten luokitte- lujen avulla. Asiakasluokittelu on juridisesti ilmiöselvitys, jonka selvitysyksikön tietojärjes- telmä tekee käytännössä valmiiksi. Kyseinen tietojärjestelmä hankkii tietonsa Verohallinnon analytiikkatietokannasta. Asiakasluokittelussa kuvataan tietyn yritysjoukon toimintaa, taloutta ja velvoitteidenhoitoa ilman, että yksittäisiä yrityksiä voidaan tunnistaa. Asiakasluokittelua käy- tetään tyypillisesti viranomaisten toiminnan kohdentamiseen. Useat selvitysyksikön asiakasvi- ranomaiset pyytävät asiakasluokittelun omasta asiakasjoukostaan ja pyrkivät sen avulla koh- dentamaan valvontaansa tai muita toimenpiteitä joihinkin sopivilla tiedoilla valikoituihin yri- tyksiin.

Selvitysyksikön oikeudesta saada pyynnöstä, salassapitovelvollisuuden estämättä viranomai- selta ilmiöselvityksen laatimiseksi välttämättömät tiedot säädetään selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:ssä. Säännöksen 1 momentin johdantokappaleen mukaan selvitysyksiköllä on oikeus saada pyynnöstä salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ilmiöselvityksen laati- miseksi välttämättömät tiedot henkilöstä ja organisaatiosta. Lakisäateinen tietojensaantioikeus koskee 1 momenttiin perustuen yksilöinti- ja yhteystietoja; organisaatiohenkilön asemaa sekä organisaation omistus- ja hallintasuhteita kuvaavia tietoja; taloudellista toimintaa ja taloudel- lista asemaa kuvaavia tietoja; veroihin, lakisäateisiin eläke-, tapaturma- ja työttömyysvakuutus- sekä tullin perimiin maksuihin liittyviä velvoitteita sekä niiden hoitamista ja valvontaa kuvaavia tietoja; maksuhäiriöitä kuvaavia tietoja; henkilöiden ja organisaatioiden lähipiirissä olevien henkilöiden yksilöinti- ja yhteystietoja sekä tietoja liittyen sellaiseen rikokseen, jonka epäillä tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Selvitysyksi- kössä tapahtuva tietojen käsittely ei kohdistu erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluviin henkilö- tietoihin välittömästi. On kuitenkin mahdollista, että tietojen käsittelyn yhteydessä paljastuu myös tieto esimerkiksi uskontokunnasta, ammattiyhdistyksen jäsenmaksusta tai terveydenhuol- lon palveluun liittyvästä maksusta silloin, kun tällainen tieto on merkittynä esimerkiksi vero- tusta tai ulosottoa koskevissa tiedoissa. Esitutkintaviranomaiselta saatavien tietojen sekä rikos- torjuntaa varten saatujen tiedustelutietojen osalta on selvitysyksikön tiedonsaantia 4 §:n 2 mo- mentissa rajoitettu.

Selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:n 4 momentti rajoittaa selvitysyksikön oikeutta käyttää ilmiöselvityksen laatimiseksi hankittuja tietoja. Sen mukaan ilmiöselvitystä varten saatua tietoa ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen kuin ilmiöselvitykseen ja velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämiseksi ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella. Ilmiöselvityksen tunnistetietoja voidaan siten käyttää velvoitteidenhoitoselvityksen käynnistämässä ja tästä säädetään tarkemmin lain 5 §:n 3 momentissa. Esimerkiksi, jos ilmiöselvityksessä on kuvattu viranomaista jollakin tietyllä kriteerillä, kuten esimerkiksi verovelkatiedon vuoksi kiinnostava 100 yrityksen ryhmä, voi viranomaisen pyytää velvoitteidenhoitoselvitykset tästä ilmiöselvityksessä kuvattua yritysten ryhmästä kyseessä olevan kriteerin perusteella. Pyyntö edellyttää, että kyseisen velvoitteidenhoitoselvityksiä pyytävän viranomaisen tehtävä on mainittu selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momenttiin sisältyvässä velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseluettelossa. Lisäksi viranomaisella tulee olla oikeus ja tarve yksittäistapauksessa saada ilmiöselvityksessä käytetyn luokittelun perusteena olleita tietoja. Ilmiöselvityksestä, joka on anonyymi, voidaan siten pyynnöstä paljastaa yksittäiset kohteet viranomaisille niiden operatiivista toimintaa varten.

Mikäli selvitysyksikkö toteaa, ettei henkilö, josta on ilmiöselvitystä varten hankittu tietoja, ole organisaatiohenkilön asemassa, tulee häntä koskevat tiedot hävittää välittömästi.

Tilastojen perusteella selvitysyksikkö on toimintahistoriansa aikana laatinut yli 140 ilmiöselvitystä ja lisäksi vuodesta 2016 lähtien yli 800 asiakasluokittelua.

Hallituksen esityksessä 163/2010 vp, s. 15-16 olevien 1 momenttia koskevien yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan selvitysyksiköllä olisi oikeus saada ilmiöselvityksen laatimiseksi sen käyttötarkoituksen kannalta vain välttämättömät tiedot. Välttämättömyysarviointi tehtäisiin kunkin ilmiöselvityksen osalta erikseen perustuen ilmiöselvityksessä kuvattavaan ilmiöön ja sen kuvaamiseksi välttämättömiin tietoihin. Myös henkilöiden ja organisaatioiden piiri, josta tietoja tarvitaan, määräytyisi ilmiöselvityskohtaisesti. Selvitysyksikön näkökulmasta ilmiöselvitystä varten hankittavan tiedon käyttämistä sääntelevä 4 §:n 1 momentti on ongelmallinen. Sääntelystä seuraa, ettei ilmiöselvitystä varten saatua tietoa voida käyttää muissa ilmiöselvityksissä, vaikka tieto olisi välttämätön myös muiden ilmiöselvitysten laatimiseksi. Samojen tietojen uudelleen hankkiminen muita ilmiöselvityksiä varten vaatii selvitysyksiköltä henkilöstöresursseja ja saattaa aiheuttaa myös lisäkustannuksia. Lisäksi tietojen uudelleen hankkiminen saattaa olla muutoinkin haastavaa johtuen esimerkiksi tarvittavien tietojen määrästä, tietojen hankintaan käytettävissä olevista menetelmistä sekä tietojen luonteesta.

Käytännössä ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttämistä koskeva rajausta aiheuttaa haasteita erityisesti suurten tietomassojen kohdalla. Niiden hankkiminen uudelleen on hidasta ja aiheuttaa ylimääräistä resurssien käyttöä tilanteessa, jossa tietomassan hankkimiseen ei ole olemassa nopeaa ja vaivatonta sähköistä palvelua. Lisäksi tietojen käyttöalaa koskeva rajoitus on haasteellinen sellaisten hankalasti irrotettavien tietojen osalta, joiden hankkimisesta ja käsittelystä useampaan kertaan aiheutuu työtä ja kustannuksia. Tiedon luovuttaja voi esimerkiksi joutua käyttämään ulkopuolista toimijaa tietojen hankkimisessa. Hankalasti erotettavien tietojen osalta haasteita tiedonhankinnassa voi esiintyä jo pientenkin tietomäärien kohdalla. Haasteita on käytännössä ilmennyt esimerkiksi sosiaalivakuuttamista koskevien tietojen hankinnassa ja Oikeusrekisterikeskukselta saatavien tietojen, kuten rikosrekisteritietojen sekä Patentti ja rekisterihallitukselta saatavien yhdistys- ja säätörekisterien sisältämien tietojen hankinnassa. Niin ikään tietojen käyttöalan rajoitus aiheuttaa haasteita sellaisten tietojen kohdalla, joita ei ole enää saatavilla alkuperäisistä lähteistä tai tieto on alkuperäisessä lähteessä muuttunut. Tämä saattaa vaikuttaa esimerkiksi selvityksen toistettavuuteen. Tyypillisesti tällaisia ovat tiedot, joiden säilyttämisen määräaika alkuperäisessä rekisterissä on lyhyt, tai tiedot, jotka ovat hankintahetkellä juuri poistumassa alkuperäisestä rekisteristä. On lisäksi rekistereitä, joista ei saa selvitysyksikön

usein tarvitsemia historiatietoja (kuten tilanteen kuvaaminen jonakin määrättyä hetkenä, esimerkiksi vuosi sitten) koska uudet tiedot tallennetaan vanhojen tietojen päälle. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi verovelkaa ja ulosottovelkaa koskevat tiedot. Jälkikäteen voidaan myös havaita tarpeita jalostaa ilmiöselvityksessä tehtyjä havaintoja uudessa selvityksessä. Aikaisemmasta selvityksestä voi puuttua jokin näkökulma, jota on myöhemmin havaittu tarpeelliseksi tutkia. Ilmiöselvitys on luonteeltaan harmaan talouden ilmiöitä kuvaava selvitys, jossa tarkastellaan esimerkiksi tiettyä toimialaa tai organisaatiomuotoa. Täten olisi perusteltua, että kerätyt tiedot eivät olisi selvityskohtaisia, vaan niitä voitaisiin hyödyntää tarpeen mukaan useammassa kuin yhdessä ilmiöselvityksessä. Tietojen säilyttämisestä ja poistamisesta tulisi säätää nykyistä tarkemmin, mikäli tietojen selvityskohtaisuudesta luovuttaisiin.

2.4 Velvoitteidenhoitoselvitys ja sen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Selvitysyksikkö laatii toisena lakisääteisenä tehtävänä viranomaisten pyynnöstä selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:ssä tarkoitettuja velvoitteidenhoitoselvityksiä lain 6 §:ssä säädettyihin käyttötarkoituksiin. Lain esitöiden mukaan (HE 163/2010 vp, s. 19) velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksena on oikean ja riittävän kokonaiskuvan antaminen organisaatiosta sekä sen julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta viranomaisten rekistereissä olevien tietojen perusteella. Velvoitteidenhoitoselvityksellä siten kuvataan organisaation tai organisaatiohenkilön toimintaa, taloutta sekä veroihin ja lakisääteisiin eläke-, tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksuihin sekä tullin perimiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista sekä kytkentöjä muihin organisaatioihin ja organisaatiohenkilöihin. Velvoitteidenhoitoselvitys kokoaa yhteen eri viranomaisrekisterien tietoja yritystoiminnasta. Nykyisin velvoitteidenhoitoselvitykseen saadaan tietoja Verohallinnolta, Tullilta, Eläketurvakeskukselta, Työllisyysrahastolta, Tapaturmavakuutuskeskukselta, Ulosottolaitokselta, Oikeusrekisterikeskukselta sekä Patentti- ja rekisterihallitukselta. Tiedot velvoitteidenhoitoselvitystä varten saadaan suoraan viranomaisten tietojärjestelmistä ja tilaaminen tapahtuu automatisoidusti rajapintapalvelun kautta tai yksilöllisissä tarpeissa turvasähköpostin välityksellä. Käytännössä selvitysyksikön käyttämä tietojärjestelmä tuottaa lähes kokonaan velvoitteidenhoitoselvitykset. Menettely on siten pitkälti automatisoitua.

Velvoitteidenhoitoselvitys on luonteeltaan ja sisällöltään tietotuote, jonka selvitysyksikkö laatii pyynnöstä selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille näiden 6 §:n 1 momentissa säädettyjä velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksia varten. Mahdollisuus pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä ei luo sitä pyytävälle viranomaiselle tiedonsaantioikeutta, vaan kyse on viranomaisen erikseen säädetyn tiedonsaantioikeuden teknisestä toteuttamisesta. Velvoitteidenhoitoselvitystä koskevassa pyynnössä tulee yksilöidä selvityksen käyttötarkoitus. Velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävän viranomaisen vastuulla on arvioida kunkin pyynnön osalta perusteet velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämiseksi. Automatisoidussa rajapinnassa tapahtuvaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa varten on organisaatiotasolla sovittu mallit velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksen määrittämiseksi. Velvoitteidenhoitoselvityksen tilaaminen rajapinnan kautta perustuu näihin organisaatiotasolla sovittuihin malleihin.

Velvoitteidenhoitoselvityksellä kuvataan selvityksen kohteena olevan tietyn organisaation tai organisaatiohenkilön toimintaa, taloutta, velvoitteidenhoitoa ja kytkentöjä kuvaavia tietoja. Velvoitteidenhoitoselvityksissä on kyse viranomaisten välisestä tietojenvaihdosta. Selvitysyksikön tehtävänä on hankkia, koota ja välittää viranomaisen tiedonsaantioikeuksien mukaiset velvoitteidenhoitoselvitykselle kootut tiedot niitä pyytäneelle selvitysyksikön asiakasviranomaiselle. Selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:n mukaisesti tulee selvityksen kohteena olleen henkilön velvoitteidenhoitoselvitys lopettaa ja häntä koskevat tiedot hävittää välittömästi selvitysyksikön todetessa, ettei henkilö ole organisaatiohenkilön asemassa.

Selvitysyksikön oikeudesta saada tietoja velvoitteidenhoitoselvitystä varten säädetään selvitysyksiköstä annetun lain 7 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan selvitysyksiköllä on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ne velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi välttämättömät tiedot, jotka velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävä viranomainen on oikeutettu saamaan selvityspyynnössä kuvattua käyttötarkoitusta varten. Täten viranomaisten velvoitteidenhoitoselvityksen kautta saatavat tiedot määräytyvät kunkin tietoja pyytäneen viranomaisen omien tiedonsaantioikeuksien mukaan. Tästä poikkeukseksi on lain 7 §:n 2 momentissa säädetty selvitysyksikön oikeus saada tiedot esitutkintaviranomaiselta ainoastaan esitutkintaviranomaisen suostumuksella ja rikostorjuntaa varten saadut tiedustelutiedot vain rekisterinpitäjän suostumuksella.

Velvoitteidenhoitoselvitykset työttömyysvakuutusmaksuvelvoitteiden valvonnassa

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta kuvaavan, selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan työttömyyssetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 10 §:n 1 momentissa tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksujen perintämenettelyn toimeenpanon valvontaa. Työttömyyssetuuksien rahoituksesta annetun lain 10 §, jossa säädetään Työllisyysrahaston tehtävistä, on kuitenkin uudistunut, eikä selvitysyksiköstä annetun lain kohtaa ole sanamuodoltaan päivitetty vastaamaan muuttunutta säännöksen sanamuotoa. Tästä johtuen tulisi selvitysyksiköstä annetun lain säännös päivittää vastaamaan uudistunutta työttömyyssetuuksien rahoituksesta annettua lakia.

Velvoitteidenhoitoselvitykset esitutkintaviranomaisten tehtävien tukena

Selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohdassa säädetään velvoitteidenhoitoselvityksen käytöstä tukemaan esitutkintaviranomaisten tehtäviä. Sen mukaan velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Puolustusvoimien suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä tai Tullin suorittamaa esitutkintaa, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillä tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen.

Esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta kuvaava lainkohta on säädetty vuonna 2010 voimassa olleen poliisilain (493/1995) poliisin tehtäviä koskevan säännöksen mukaisena. Vuonna 2011 säädetyn uuden poliisilain (872/2011) poliisin tehtäviä koskevaan säännökseen (1 luvun 1 §:n 1 momentti) lisättiin rikosten paljastaminen. Tässä yhteydessä selvitysyksikköä koskevaan lakiin ei kuitenkaan tehty vastaavaa muutosta, joten rikosten paljastaminen puuttuu velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksia kuvaavan selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin luettelosta. Muiden esitutkintaviranomaisten kuin poliisin osalta rikosten paljastamisesta säädetään rajavartiolaitain (578/2005) 3 §:n 2 momentissa, tullilain (304/2016) 2 §:n 9 kohdassa sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) 9 luvussa. Esitutkintaviranomaisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeellisten tietojen saamisesta muilta viranomaisilta salassapitovelvollisuuden estämättä säädetään esitutkintaviranomaisia koskevassa lainsäädännössä. Poliisin tehtäviä koskeva säännös on poliisilain 4 luvun 2 §:ssä, Rajavartiolaitosta koskeva säännös on henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 639/2019) 3 luvun 19 §:ssä, Puolustusvoimien osalta tietojensaannista säädetään puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 luvun 17 §:ssä ja Tullin osalta henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 3 luvun 16 §:ssä.

Selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohta on siten nykytilassa haasteellinen, koska se ei kata velvoitteidenhoitoselvityksen laatimista tukemaan esitutkintaviranomaisten suorittamaa rikosten paljastamista. Rikosten paljastamista ja sen luonnetta on käsitelty nykyistä poliisilakia koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 224/2010 vp, s. 70). Siinä todetaan, ettei

esityksen aikaan voimassa olleessa poliisin tehtäviä kuvanneessa pykälässä erikseen mainittu rikosten paljastamista, vaikka poliisilain 3 luvun tiedonhankintaa koskevien säännösten mukaan luvussa mainittujen keinojen käyttäminen tulee laajasti kysymykseen myös rikoksen paljastamistarkoituksessa. Eesityksen mukaan toisinaan on esiintynyt epäselvyyttä siitä, mitä rikoksen paljastamisella poliisilaissa tarkoitetaan ja miten se eroaa rikoksen selvittämisestä. Uudessa poliisilaissa rikosten paljastaminen on lain 1 luvun 1 §:n mukaan poliisille kuuluva tehtävä muun muassa rikosten ennalta estämisen ja selvittämisen ohella. Rikosten paljastamista koskeva määritelmä sisältyy uuden poliisilain 5 luvun 1 §:ään. Sen mukaan rikosten paljastamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalaissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty. Rikosten paljastaminen kytkeytyy siten rikosten estämisen ja selvittämisen käsitteisiin ja sijoittuu ajallisesti niiden välimaastoon. Rikoksen estäminen liittyy poliisilain 5 luvun 1 §:n mukaan rikoksen, sen yrityksen tai valmistelun estämiseen tähtäviin toimenpiteisiin. Rikoksen selvittämisellä puolestaan tarkoitetaan toimenpiteitä, joihin ryhdytään sen jälkeen, kun uudessa esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintakynnys on ylittynyt (HE 224/2010 vp), eli on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Rikosten paljastaminen on määritelmänä suhteellisen kapea ja tarkkaan rajattu. Selvitysyksiköstä annetun lain mukaan esitutkintaviranomaisilla on nykyisin oikeus pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä jo rikosten paljastamista edeltävään vaiheeseen, eli rikosten ennalta estämistä varten. Lisäksi velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia tukemaan rikoksen selvittämistä, mikä vaiheena sijoittuisi rikosten paljastamisen jälkeiseen aikaan. Täten on katsottavissa, ettei velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämistä kuvaava nykytila ole yhteensopiva esitutkintaviranomaisten tehtäviin nähden. Tarkasteltaessa rikosten paljastamisen läheistä yhteyttä rikosten selvittämiseen, olisi velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksen ehdotettu muutos nähtävissä ennemmin teknisluonteiseksi päivitykseksi kuin velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksen varsinaiseksi laajentamiseksi.

Esitutkintaviranomaisten suorittama rikosten paljastaminen puuttuu myös verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) 3 luvun 19 §:n 1 kohdasta, työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 35 luvun 255 §:stä ja työntekijän eläkelain (395/2006) 14 luvun 205 §:stä. Näissä laeissa säädetään esitutkintaviranomaisten oikeudesta saada verotustietoja sekä sosiaalivakuuttamista koskevia tietoja muilta viranomaisilta. Rikosten paljastamisen puuttuminen myös näistä laeista osaltaan aiheuttaa sen, etteivät esitutkintaviranomaiset tällä hetkellä voi hyödyntää velvoitteidenhoitoselvitystä rikosten paljastamiseksi. Nykyinen sääntely on myös tulkinnallinen silloin, kun esimerkiksi poliisilla olisi tarvetta pyytää Verohallinnolta suoraan verotustietoja rikoksen paljastamiseksi. Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:n 1 kohta on vuonna 2000 laadittu vastaamaan silloisen poliisilain mukaisia poliisin toimivaltuuksia (ks. HE 149/1999 vp, s. 31). Säännöstä ei ole päivitetty vastaamaan nykyisen poliisilain mukaisia poliisin tehtäviä. Edellä kuvatusti sekä poliisilain esitöihin viitaten (HE 224/2010 vp, s. 70) on rikosten paljastaminen käytännössä kuitenkin kuulunut poliisin tehtäviin jo ennen nykyisen poliisilain uudistettua sanamuotoa. Uuden poliisilain säätämisen yhteydessä ei ole myöskään nimenomaisesti arvioitu, missä tarkoituksissa verotustietoja olisi perusteltua käyttää rikostorjunnassa.

Esitutkintaviranomaisten oikeutta pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä rajoittavat lisäksi lainkohdassa olevat, velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämistä koskevat vaatimukset epäillyn rikoksen enimmäisrangaistuksesta sekä rikoksen organisaatioyhteydestä. Esitutkintaviranomaisten tiedonsaantioikeutta muilta viranomaisilta velvoitteidenhoitoselvityksen sisältämiin tietoihin ei ole kuitenkaan esitutkintaviranomaisia koskevassa lainsäädännössä vastaavalla tavalla rajoitettu perustuen rikoksen enimmäisrangaistuksen keston sekä kytkeytymiseen organisaation toimintaan.

Selvitysyksikön vuosina 2017 ja 2020 tekemien kartoitusten perusteella esitutkintaviranomaiset kannattivat laajasti rikokselle asetetuista erillisvaatimuksista luopumista. Käytännössä rikokselle asetetut erillisvaatimukset rajaavat kartoitusten perusteella velvoitteidenhoitoselvitysten laatimisen tilanteisiin, joissa on jo saatu tarkka selvitys epäillyistä rikoksista. Esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjä koskevista erillisvaatimuksista seuraa käytännössä, että esitutkintaviranomaiset eivät saa tehtäviensä ja tiedonsaantioikeuksiensa mukaisia tietoja kaikissa tilanteissa velvoitteidenhoitoselvityksen avulla. Sen sijaan esitutkintaviranomaiset joutuvat pyytämään vastaavia, velvoitteidenhoitoselvitykseen sisältyviä tietoja muilta viranomaisilta erillisillä tietopyynnöillä.

2.5 Selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen poistaminen

Selvitysyksiköstä annetun lain 9 §:ssä säädetään selvitystietojärjestelmästä. Kyseessä on pykälän 1 momentin nojalla selvitysyksikön käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Lain 9 §:n 2 momentin perusteella selvitystietojärjestelmän osarekistereitä ovat velvoitteidenhoitoselvitysrekisteri ja ilmiöselvitysrekisteri. Velvoitteidenhoitoselvitysrekisteriin saa tallentaa velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi saatuja tietoja sekä näiden tietojen perusteella laadittuja velvoitteidenhoitoselvityksiä. Ilmiöselvitysrekisteriin saa tallentaa ilmiöselvitysten laatimiseksi saatuja tietoja sekä näiden tietojen perusteella laadittuja ilmiöselvityksiä.

Selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen poistamisesta säädetään lain 10 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan selvitystietojärjestelmään tallennetut selvitysten laatimiseksi hankitut tiedot on poistettava, jos ne eivät ole tarpeen kyseisen selvityksen laatimiseksi. Näin ollen tulee tiedot poistaa välittömästi sen jälkeen, kun niiden perusteella laadittu ilmiö- tai velvoitteidenhoitoselvitys on valmistunut.

Selvitystietojärjestelmään tallennetut muut kuin 1 momentissa tarkoitettut tiedot, eli laaditut selvitykset, on 10 §:n 2 momentin mukaan poistettava viiden vuoden kuluttua selvityksen valmistumisesta, jollei selvityksen edelleen säilyttäminen ole 1 §:ssä säädetyn tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Selvityksen edelleen säilyttämisen välttämättömyys tutkitaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tarkastamisesta. Tietojen uudelleen tarkastamisesta tehdään merkintä. Lain 10 §:n 3 momentin nojalla arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään arkistolaissa.

Selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen poistamista koskeva selvitysyksiköstä annetun lain 10 §:n 1 momentti on osoittautunut haasteelliseksi tilanteessa, jossa asiakasviranomainen pyytää velvoitteidenhoitoselvityksen ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:n 3 momentin mukaisesti. Ilmiöselvitysten laatimiseksi hankitut tiedot tulee säännöksen nojalla poistaa, jos ne eivät ole tarpeen kyseisen selvityksen laatimiseksi. Lakiin ei sisälly muuta määräaikaakaan näiden tietojen edelleen säilyttämiselle. Säännöksen voidaan taten katsoa olevan osittain ristiriidassa selvitysyksikölle laissa säädettyyn tiedon tuottamis- ja jakamistehtävään sekä lain 5 §:n 3 momentissa velvoitteidenhoitoselvityksen pyytamisestä säädettyyn nähden.

Nykytilasta seuraa haasteita selvitysyksikön lakiin perustuvien tehtävien suorittamiseksi etenkin tilanteissa, joissa velvoitteidenhoitoselvitystä pyydetään vasta jonkin ajan kuluttua ilmiöselvityksen julkaisemisen jälkeen. Näistä käytännön haasteista johtuen on lain 10 §:n 1 momenttia ilmiöselvitystä varten hankittujen tietojen osalta sovellettu käytännössä siten, että tiedot on poistettu ilmiöselvityksen valmistumisesta seuraavan vuoden lopussa. Tällä tavoin on selvitysyksikössä pystytty varautumaan siihen, että suhteellisen pian ilmiöselvityksen julkaisemisen jälkeen

asiakasviranomaiset todennäköisesti pyytävät velvoitteidenhoitoselvityksiä. Näin on ollut mahdollista täyttää selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:n 3 momenttiin perustuvat pyynnöt velvoitteidenhoitoselvityksen laadinnasta ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella.

Tietojen selvitystietojärjestelmästä poistamista koskeva 10 §:n 1 momentin säännös kytkeytyy myös ehdotukseen laajentaa ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttöala useisiin ilmiöselvityksiin. Mikäli ilmiöselvitystä varten hankittua tietoa voitaisiin jatkossa hyödyntää useammassa kuin yhdessä ilmiöselvityksessä, edellyttäisi se, että selvitysyksikkö voisi määräaikaaisesti säilyttää tietoja myöhempiä ilmiöselvityksiä varten. Tietojen määräaikaaisesta säilyttämisestä tulisi näin ollen myös ilmiöselvitysten myöhempää laadintaa varten erikseen säätää selvitysyksiköstä annetussa laissa.

2.6 Muualla lainsäädännössä olevat viittaukset organisaatiohenkilöön

Laki liikenteen palveluista

Selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 14 kohdan perusteella velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) mukaisen henkilöliikenneluvan, tavaraliikenneluvan ja taksiliikenneluvan myöntämistä ja peruuttamista. Liikenteen palveluista annetun lain 6 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan Liikenne- ja viestintävirasto myöntää hakemuksesta taksiliikenneluvan oikeushenkilölle, jota tai jonka Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua organisaatiohenkilöä taikka näiden määräämisvallassa arvopaperimarkkinalain (746/2012) 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla olevaa yhteisöä ei ole asetettu konkurssiin sen toimiessa henkilö-, taksi- tai tavaraliikennelupaa vaativalla toimialalla kahden viimeisimmän vuoden aikana.

Lisäksi lain 197 §:ssä säädetään, että Liikenne- ja viestintävirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta maksutta tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajaluvan hakijasta ja haltijasta, liikenteestä vastaavasta henkilöstä, yrityksen toimitusjohtajasta, vastuunalaisesta yhtiömiehestä, henkilöluvan hakijasta ja haltijasta ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:n 2 kohdassa tarkoitettua organisaatiohenkilöstä ja mainitun pykälän 1 kohdassa tarkoitettua organisaatiosta, jossa hakijan organisaatiohenkilö on tai on ollut organisaatiohenkilöasemassa.

Edellä esitettyyn viitaten on liikenteen palveluista annetussa laissa osin kytketty taksiliikenneluvan myöntämisen arviointi ja tiedonsaantioikeus selvitysyksiköstä annetun lain organisaatiohenkilömäärittelyyn. Sääntelymalli on lakimuutosehdotusten kannalta ongelmallinen, koska organisaatiohenkilömäärittely ja siihen perustuva selvitysyksikön toimialan rajaus ehdotetaan poistettaviksi selvitysyksiköstä annetusta laista.

3 Tavoitteet

Ehdotus selvitysyksikön toimialan ulottamisesta kaikkien luonnollisten henkilöiden toimintaan on osa toimenpideohjelmassa määriteltyjä harmaan talouden vastaisia toimia, joilla turvattaisiin harmaata taloutta ja talousrikollisuutta torjuvien viranomaisten toimintaedellytyksiä. Selvitysyksikön toimialan laajentamisen tavoitteena on parantaa selvitysyksikön mahdollisuuksia tuottaa ja jakaa tietoa harmaasta taloudesta muiden viranomaisten tehtävien tueksi. Ehdotus parantaisi viranomaisten välistä yhteistyötä ja tehostaisi tietojenvaihtoa. Ehdotuksella siten edistetäisiin harmaan talouden torjuntaa. Kuten tarkastusvaliokunnan mietinnössä TrVM 6/2020 vp on viime hallituskaudella todettu, harmaan talouden torjunnan onnistuminen edellyttää viranomaisilta eri alojen osaamista, monien tahojen yhteistyötä sekä kykyä hahmottaa uusia harmaan

talouden ilmenemismuotoja. Riittävien viranomaisten toimintaresurssien ohella on tietojenvaihto harmaan talouden torjunnassa tärkeää. Selvitysyksikön toimialan sekä harmaan talouden määritelmän ulottaminen kaikkiin luonnollisiin henkilöihin tukisi tarkastusvaliokunnan esille nostamien seikkojen toteuttamista harmaan talouden vastaisessa työssä.

Harmaan talouden laajuutta ja sen aiheuttamaa verovajeen määrää kokonaisuudessaan on haasteellista arvioida. Lisäksi on vaikeaa määrittää, miltä osin harmaa talous ja sen aiheuttama verovaje liittyy luonnollisten henkilöiden toimintaan. Selvitysyksikkö ei ole toistaiseksi laatinut omaa arviota aiheesta. Harmaa talous & talousrikollisuus -sivustolla⁵ aihetta on kuitenkin käsitelty ja esitetty joitakin arvioita harmaan talouden määrästä. Arviot perustuvat kansallisiin ja kansainvälisiin tutkimuksiin. Tutkimuskohteet, tutkimusmenetelmät ja niiden avulla saadut tulokset ovat kuitenkin hyvin vaihtelevia, joten kyseisten tutkimusten perusteella aiheesta on haasteellista tehdä päätelmiä. Lisäksi tutkimuksia voidaan paikoin ajan kulumisen vuoksi joutua vanhentuneina. Voidaan kuitenkin todeta, että osaltaan ehdotuksen tavoitteena olisi ennalta estää harmaata taloutta, vaikkei tästä tavoitteesta ja sen vaikutuksista ole mahdollista esittää numeerista arviota, sekä vaikuttaa myönteisesti yleiseen veronmaksumoraaliin. Selvitysyksikön toimialan ja harmaan talouden määritelmän laajentuminen selvitysyksiköstä annetun lain soveltamisalalla voisivat lisätä luonnollisten henkilöiden kiinnijäämisriskiä harmaan talouden piiriin lukeutuvasta toiminnasta. Harmaan talouden tietoutta voitaisiin nykyistä laajemmin luonnollisten henkilöiden toiminnan osalta käyttää muun muassa viranomaisten valvontaresurssien tai valvontahankkeiden suunnittelussa ja kohdentamisessa. Harmaasta taloudesta tuotetun tiedon perusteella eri valvontaviranomaisilla olisi mahdollisuus käynnistää omia tai yhteisiä operatiivisia valvontahankkeita, arvioida valvonnan kohdentamisesta saatavia hyötyjä ja kehittää muita valvonnan tehostamiseen liittyviä toimenpiteitä.

Hankintayksiköitä koskevan ehdotuksen tavoitteena on mahdollistaa velvoitteidenhoitoselvityspalvelun käyttö myös sellaisille hankintayksiköinä toimiville julkisoikeudellisille laitoksille, jotka eivät täytä selvitysyksiköstä annetun lain viranomaisen määritelmää. Muutoksella varmistettaisiin, että hankintalainsäädännössä määritellyt hankintayksiköinä toimivat julkisoikeudelliset laitokset saisivat tietojensaantioikeuksiansa mukaisesti lakisääteisiin tehtäviin tarvitsemansa tiedot velvoitteidenhoitoselvityksellä.

Ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttämistä koskevan muutoksen tavoitteena on parantaa selvitysyksikön toimintaedellytyksiä ja tehostaa selvitysyksikön ja sille tietoja luovuttavien viranomaisten välistä tietojenvaihtoa. Ehdotus siten osaltaan tukisi harmaan talouden torjuntaa. Ilmiöselvitysten laatiminen helpottuisi ja päällekkäinen työ vähenisi, kun kerättävien tietojen selvityskohtaisuudesta luovuttaisiin ja tietoja voitaisiin jatkossa hyödyntää useiden ilmiöselvitysten laadinnassa lakiin kirjatun määräjän puitteissa.

Ehdotetulla muutoksella velvoitteidenhoitoselvityksen käyttämiseksi tukemaan Työllisyysrahaston tehtäviä päivitetäisiin selvitysyksiköstä annetun lain sanamuoto vastaamaan muuttunutta työttömyysetuusten rahoituksesta annettua lakia.

Esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksen muutoksilla pyritään parantamaan esitutkintaviranomaisten lakisääteisiin tehtäviin liittyvien tiedonsaantioikeuksien toteutumista. Rikosten paljastamisen lisäämisessä yhdeksi velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseksi olisi kyse lain 6 §:n 1 momentin 11 kohdan päivittämisestä vastaamaan

⁵ Harmaa talous & talousrikollisuus –sivusto. Internetosoite: <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/laajuus/arvioita-harmaasta-taloudesta-ja-verovajeesta/>.

esitutkintaviranomaisten nykyistä tiedonsaantioikeutta. Epäillyn rikoksen enimmäisrangaistusrajauksesta sekä rikoksen yhteyttä organisaatioon taikka sen toimintaan koskevista vaatimuksista luopuminen velvoitteidenhoitoselvityksen edellytyksenä niin ikään tehostaisi esitutkintaviranomaisten tiedonsaantia.

Ilmiöselvitystä varten kerättyjen tietojen poistamista koskevan säännöksen lieventämisen tavoitteena on korjata nykyisin 10 §:n 1 momentista aiheutuvat haasteet. Tällä hetkellä säännöksen voidaan katsoa olevan osittain ristiriidassa selvitysyksikölle säädettyyn tiedon tuottamis- ja jakamistehtävään sekä lain 5 §:n 3 momentissa velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämisestä säädettyyn nähden. Ehdotus helpottaisi selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:n 3 momentin mukaisten velvoitteidenhoitoselvitysten laatimista. Tietojen säilyttämistä koskeva, nykyistä pidempi määräaika on lisäksi edellytyksenä ehdotukselle, jonka mukaan ilmiöselvitystä varten saatujen tietojen selvityskohtaisuudesta luovuttaisiin ja tietoja voitaisiin jatkossa hyödyntää useissa ilmiöselvityksissä.

Liikenteen palveluista annetun lain ehdotettujen muutosten tarkoituksena on korvata laissa olevat viittaukset selvitysyksiköstä annetun lain organisaatiohenkilöön muulla saman sisältöisellä termistöllä, koska esitykseen sisältyy ehdotus luopua selvitysyksiköstä annetun lain organisaatiohenkilömääritelmästä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Selvitysyksikön toimialan laajentaminen

Esityksessä ehdotetaan selvitysyksikön toimialan laajentamista sellaisten luonnollisten henkilöiden ja kuolinpesien toimintaan, jotka eivät ole organisaatiohenkilön asemassa. Ehdotuksen myötä selvitysyksikkö voisi laatia ilmiö- ja velvoitteidenhoitoselvityksiä kaikista luonnollisista henkilöistä ja kuolinpesistä, riippumatta näiden mahdollisesta organisaatiohenkilöasemasta. Selvitysyksikön viranomaisille teettämässä kartoituksissa kannatettiin toimialan laajentamista luonnollisiin henkilöihin ja tuotiin lukuisten viranomaisten kohdalla esille tarve saada velvoitteidenhoitoselvitysraportteja luonnollisista henkilöistä ilman organisaatiokytkentöjä viranomaistehtävien hoitamiseksi. Selvitysyksikön toimialan laajentamisen myötä poistettaisiin laista kaikki organisaatiohenkilörajausta koskevat maininnat ja soveltuvin osin viitattaisiin jatkossa niiden sijaan luonnollisiin henkilöihin ja kuolinpesiin.

Osana selvitysyksikön toimialan laajentamista ehdotetaan, että selvitysyksiköstä annetun lain määritelmää harmaasta taloudesta muutettaisiin siten, että käsitteen piiriin kuuluisi jatkossa myös luonnollisen henkilön toiminta. Määritelmän muuttaminen olisi tarpeellista, jotta selvitysyksikkö voisi jatkossa laatia ilmiöselvityksiä myös muiden luonnollisten henkilöiden kuin organisaatiohenkilöiden toimintaan liittyvistä harmaan talouden ilmiöstä. Harmaan talouden määritelmän laajentaminen kattamaan luonnolliset henkilöt vastaisi paremmin yleistä, harmaan talouden vakiintunutta merkitystä.

4.1.2 Viranomaiselle laadittavat velvoitteidenhoitoselvitykset ja hankintayksiköt

Esityksessä ehdotetaan, että jatkossa myös hankintalainsäädännössä määritellyt hankintayksiköinä toimivat julkisoikeudelliset laitokset voisivat saada käyttöönsä velvoitteidenhoitoselvityksiä. Osa näistä hankintayksiköistä ei täytä selvitysyksiköstä annetun lain viranomaismääritelmää ja ne jäävät sen vuoksi nykyisin hankintalainsäädännössä määritetyistä tehtävistään ja tiedonsaantioikeuksistaan huolimatta velvoitteidenhoitoselvityspalvelun ulkopuolelle.

4.1.3 Ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttöalan laajentaminen useisiin ilmiöselvityksiin

Esityksessä ehdotetaan, että ilmiöselvitystä varten saatujen tietojen selvityskohtaisuudesta luovuttaisiin. Muutoksen myötä selvitysyksikkö keräisi jatkossa tietoja siinä tarkoituksessa, että niitä voitaisiin käyttää useissa ilmiöselvityksissä. Edellytyksenä tietojen hyödyntämiselle kussakin laadittavassa ilmiöselvityksissä olisi, että tiedot olisivat välttämättömiä kyseisen selvityksen laatimiseksi.

Ilmiöselvitystä varten saatujen tietojen käyttöalan laajentaminen edellyttäisi käytännössä, että selvitysyksikkö voisi myös tosiasiallisesti säilyttää tietoja myöhempää mahdollista käyttöä varten nykytilasta poiketen. Tietojen säilyttämisen edellytyksistä ja määräajasta ehdotetaan otettavaksi erikseen sääntelyä selvitysyksiköstä annettuun lakiin. Ehdotettua sääntelyä käsitellään jäljempänä luvussa 4.1.5.

4.1.4 Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta koskevat muutokset

Esityksessä ehdotetaan selvitysyksiköstä annettua lakia päivitettäväksi siten, että velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus vastaisi sanamuodoltaan nykyistä Työllisyysrahaston tehtävää, josta säädetään työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa. Kyseessä olisi tekninen täsmennys nykytilaan verrattuna, sillä voimassa oleva selvitysyksiköstä annetun lain kohta on työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain vanhentuneen sanamuodon mukainen.

Esitutkintaviranomaisten suorittama rikosten paljastaminen ehdotetaan lisättäväksi yhdeksi velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseksi. Ehdotuksella päivitettäisiin selvitysyksiköstä annettu laki vastaamaan esitutkintaviranomaisten rikosten paljastamisen käsittävää toimivaltaa ja tiedonsaantioikeutta. Samalla ehdotetaan, että säännöksen sanamuotoihin tehtäisiin teknisluonteinen muutos Tullin osalta siten, että yhdenmukaistettaisiin sen velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus vastaamaan muiden esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta kuvaavaa muotoilua.

Lisäksi ehdotetaan, että esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämistä rajoittavista erillisvaatimuksista luovuttaisiin. Ehdotuksen mukaan esitutkintaviranomaiset voisivat jatkossa pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä myös sellaisten epäiltyjen rikosten tapauksissa, joissa säädetty enimmäisrangaistus olisi alle yksi vuosi vankeutta eikä rikoksen epäiltäisi tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Esitutkintaviranomaisten tiedonsaantioikeus kattaa jo nykyisellään velvoitteidenhoitoselvityksen sisältämät tiedot erillisvaatimusten alaisista rikoksista, joten muutos parantaisi esitutkintaviranomaisten tiedonsaannin toteutumista.

4.1.5 Selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen poistamista koskevat muutokset

Esityksessä ehdotetaan, että selvitystietojärjestelmään tallennettujen, ilmiöselvitystä varten hankittujen tietojen poistamista koskevaa vaatimusta lievennettäisiin. Jatkossa selvitystietojärjestelmään tallennetut ilmiöselvitysten laatimiseksi hankitut tiedot tulisi poistaa kolmen vuoden kuluessa tietojen selvitystietojärjestelmään tallentamisesta. Tiedot olisi kuitenkin poistettava ilmiöselvityksen valmistuttua, jos niiden säilyttäminen ei olisi tarpeen 5 §:n 3 momentissa tarkoitettujen velvoitteidenhoitoselvityksen tai muiden ilmiöselvitysten laatimiseksi. Poikkeuksellisesti tietojen säilytysaikaa voitaisiin jatkaa vielä enintään yhdellä vuodella, jos niiden säilyttäminen olisi tarpeen selvitysyksikön lakisäateisten tehtävien suorittamiseksi. Muutos lisäisi selvitysyksiköstä annetun lain sisäistä johdonmukaisuutta ja täsmentäisi selvitysyksikön edellytyksiä laatia viranomaisen pyynnöstä velvoitteidenhoitoselvitys ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella.

Tietojen nykyistä pidempää säilytysaikaa koskeva ehdotus liittyy keskeisesti luvussa 4.1.3 kuvattuun ehdotukseen mahdollistaa ilmiöselvitystä varten hankittujen tietojen käyttö muissa ilmiöselvityksissä. Tietojen nykyistä pidempi säilytysaika olisi käytännössä edellytyksenä ilmiöselvityksiä varten hankittujen tietojen myöhemmälle käytölle uusissa ilmiöselvityksissä.

4.1.6 Muualla lainsäädännössä olevat viittaukset organisaatiohenkilöön

Liikenteen palveluista annetun lain osalta ehdotetaan, että laissa olevat viittaukset selvitysyksiköstä annetun lain organisaatiohenkilöön korvattaisiin muulla, vastaavan sisältöisellä määritellyllä. Muutos olisi tarpeen, koska organisaatiohenkilömäärittely ehdotetaan poistettavaksi selvitysyksiköstä annetusta laista.

4.1.7 Ehdotusten EU-oikeudellinen arviointi

Ehdotuksia on arvioitava Euroopan parlamentin ja neuvoston luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun asetuksen (EU) 2016/679, jäljempänä *tietosuoja-asetus*, perusteella, joka on soveltamisalallaan sellaisenaan henkilötietojen käsittelyssä velvoittavaa lainsäädäntöä.

Tietosuoja-asetus on EU:n säädös, joka on Suomessa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Se sisältää henkilötietojen suojaa koskevat yleissäännökset. EU:n tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti (esimerkiksi PeVL 1/2018 vp).

Tietosuoja-asetusta sovelletaan sen 2 artiklan 1 kohdan mukaisesti henkilötietojen käsittelyyn, joka on osittain tai kokonaan automaattista, sekä sellaisten henkilötietojen käsittelyyn muussa kuin automaattisessa muodossa, jotka muodostavat rekisterin osan tai joiden on tarkoitus muodostaa rekisterin osa. Asetuksen johdanto-osan 14 kohdan mukaisesti asetusta ei koske oikeushenkilöiden ja erityisesti oikeushenkilön muodossa perustettujen yritysten henkilötietojen käsittelyä, kuten oikeushenkilön nimeä, oikeudellista muotoa ja yhteystietoja. Näin ollen luonnollisten henkilöiden henkilötietojen käsittelyyn selvitysyksikössä sovelletaan tietosuoja-asetusta. Selvitysyksikkö käsittelee lakisäätteisten tehtäviensä ja tiedonsaantioikeuksiensa puitteissa tietosuoja-asetuksen 4 artiklan määrittelyn piiriin kuuluvia henkilötietoja, kuten esimerkiksi tunnistetietona luonnollisen henkilön nimeä ja henkilötunnusta.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa määritellään yleiset henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet. Näiden vaatimusten mukaan henkilötietoja on käsiteltävä lainmukaisesti, asianmukaisesti ja käsittelyn on oltava rekisteröidyn kannalta läpinäkyvää. Henkilötiedot tulee kerätä tiettyä, laillista tarkoitusta varten, eikä tietoja myöhemmin saa käsitellä tarkoitusta vastaamattomalla tavalla. Henkilötietojen on oltava olennaisia ja rajoituttava siihen, mikä on tarpeen tietojen käsittelytarkoitusta varten. Lisäksi henkilötietojen tulee olla täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä. Ne tulee säilyttää ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten. Henkilötietoja käsiteltäessä on varmistettava henkilötietojen turvallisuus. Selvitysyksiköstä annettua lakia koskevia ehdotuksia tulee siten arvioida tietosuoja-asetuksen henkilötietojen käsittelyä koskevien vaatimusten näkökulmasta. Arviointia on sisällytetty säännöskohtaisia perusteluita koskevaan lukuun 7 sekä ehdotusten perustuslainmukaisuutta käsittelevään lukuun 9.

Tietosuoja-asetuksen artiklassa 6 säädetään henkilötietojen käsittelyn yleisistä oikeusperusteista. Henkilötietojen käsittely on lainmukaista vain, mikäli vähintään yksi säädetyistä oikeusperusteista täyttyy. Selvitysyksikön toiminnassa henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena on

tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta. Sen mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Selvitysyksikössä henkilötietojen käsittely tapahtuu selvitysyksiköstä annetussa laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi. Lisäksi henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena tulee huomioida mainitun artiklan 1 kohdan e alakohta, jonka perusteella henkilötietojen käsittely on sallittua, kun se on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Henkilötietojen käsittely ei kuitenkaan voi perustua pelkästään edellä mainittuihin tietosuoja-asetuksen kohtiin, vaan artiklan 3 kohdan mukaan käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Koska unionin oikeudessa ei ole asiaa koskevaa sääntelyä, perustuu selvitysyksikön toimintaan liittyvä henkilötietojen käsittely kansalliseen lainsäädäntöön. Kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttö perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohtaan, jonka nojalla tietosuoja-asetuksen säännöksiä voidaan mukauttaa antamalla erityisiä säännöksiä esimerkiksi käsiteltävien tietojen tyypistä, rekisteröidyistä, henkilötietojen luovuttamisesta, käyttötarkoitussidonnaisuudesta sekä säilytysajoista. Lisäksi, kun henkilötietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtaan on kansallinen lainsäädännön täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Tätä koskeva arviointi sisältyy ehdotusten perustuslainmukaisuutta koskevaan lukuun 9.

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädetään erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta henkilötietojen käsittelystä. Artiklan 1 kohdan mukaan sellaisten henkilötietojen käsittely, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys sekä geneettisten tai biometrinen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten tai terveyttä koskevien tietojen taikka luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevien tietojen käsittely on kiellettyä. Artiklan 2 kohdassa säädetään kuitenkin poikkeuksista 1 kohdan kieltoon. Kyseisen kohdan g alakohtaan nojalla 1 kohtaa ei sovelleta, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Lisäksi tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa säädetään rikostuomioihin liittyvien henkilötietojen käsittelystä. Artiklan perusteella rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyvien henkilötietojen käsittely 6 artiklan 1 kohdan perusteella suoritetaan vain viranomaisen valvonnassa tai silloin, kun se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säädetään asianmukaisista suojaustoimista rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Tietosuoja-asetuksesta näin ollen seuraa, että erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen ja rikoksia koskevien tietojen käsittelystä säädetään selvitysyksikössä tapahtuvan käsittelyn osalta kansallisessa lainsäädännössä. Kansallista sääntelyä koskevaa arviointia on sisällytetty sääntelyn perustuslainmukaisuutta käsittelevään lukuun 9.

Tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 1 kohdan mukaisesti rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, kuten profilointiin, ja jolla on häntä koskevia oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi. Kyseisen artiklan 2 kohdan mukaisesti edellä automatisoiduista yksittäispäätöksistä mainittua ei kuitenkaan sovelleta, jos päätös on hyväksytty rekisterinpitäjään sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa vahvistetaan myös asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi. Julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaan hallituksen esitykseen perustuvilla lainsäädäntömuutoksilla (HE 145/2022 vp) mahdollistetaan automaattinen päätöksenteko julkisessa hallinnossa ja säädetään tietosuoja-asetuksen edellyttämä kansallinen oikeuspe-

rusta automatisoitujen yksittäispäätösten tekemiseksi. Sääntelyä sovelletaan hallintolain mukaiseen asioiden ratkaisemiseen eli hallintopäätöksen tekemiseen. Sääntely ei kohdistu muunlaiseen automaatioon, kuten päätöksentekoa avustavan automaation käyttöön. (HE 145/2022 vp) Tällaista on esimerkiksi automaatio, joka valmistelee luonnoksen päätöksestä käsittelijän työstettäväksi siten, että käsittelijä kuitenkin tekee lopullisen päätöksen. Tällaisessa automaatiossa ei yleensä ole myöskään kyse tietosuojasetuksen 22 artiklassa kuvatusista automatisoiduista päätöksenteosta.⁶

Selvitysyksikön laatimat velvoitteidenhoitoselvitykset ja ilmiöselvitykset eivät ole luonteeltaan päätöksiä tai sellaisia selvityksiä, jotka johtaisivat välittömästi luonnollista henkilöä koskevaan päätökseen. Tietojen käsittely on ennemminkin ilmiöselvityksissä tilastollista ja velvoitteidenhoitoselvityksissä avustavaa. Velvoitteidenhoitoselvityksissä toteutetaan tiedot pyytävän viranomaisen tiedonsaantioikeutta. Selvitysyksikkö ei tee asiassa päätöstä vaan välittää automatisoidussa prosessissa sellaiset tiedot, joihin pyytäjä on oikeutettu.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Selvitysyksiköstä annettua lakia koskevien ehdotusten taloudelliset vaikutukset liittyisivät selvitysyksikön toiminnassa käytettävän selvitystietojärjestelmän muutoksiin. Niiden arvioidaan kuitenkin olevan vähäisiä ja Verohallinto kattaa muutokset nykyisistä määrärahoistaan. Selvitysyksikkö pystyy hoitamaan lakimuutoksen tarkoittamat tehtävät ilman henkilöresurssien lisäämistä.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Selvitysyksikön toimialan laajentaminen

Selvitysyksikön toimialan laajentuminen luonnollisten henkilöiden toimintaan palvelisi ja tehostaisi selvitysyksikölle säädetyn harmaata taloutta ja sen torjuntaa koskevan tiedon tuottamista ja jakamistehtävän toteuttamista. Selvitysyksikön tehtävät, tiedonsaantioikeus ja oikeus käsitellä tietoja laajenisi nykytilasta, kun selvitysyksikkö voisi käsitellä ilmiöselvitystä ja velvoitteidenhoitoselvitystä varten myös muun kuin organisaatiohenkilöasemassa olevan luonnollisen henkilön tietoja ja laatia sekä ilmiö-, että velvoitteidenhoitoselvityksiä myös sellaisista luonnollisista henkilöistä, joilla ei ole organisaatiokytkentää. Ehdotus mahdollistaisi esimerkiksi pimeää palkkaa saavia työntekijöitä ja kevytyrittäjyyden kaikkia muotoja koskevat ilmiöselvitykset, joiden laatiminen ei ole nykytilassa mahdollista. Ilmiöselvitysten laatimisen osalta selvitysyksiköllä säilyisi itsenäinen ratkaisovalta selvittävien aihealueiden ja vuosittain käynnistettävien ilmiöselvitysten määrän suhteen. Velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjen arvioidaan kasvavan huomattavasti, kun palvelun piiriin tulisivat kaikki luonnolliset henkilöt. Koska velvoitteidenhoitoselvityspalvelu on pitkälti automatisoitu, ei lisääntyneiden palvelupyyntöjen arvioida juurikaan aiheuttavan lisäkustannuksia tai -resurssitarvetta. Selvitysyksikön tiedonsaantioikeus

⁶ Hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaa yleislainsäädäntöä valmistelevan työryhmän muistio -

Käyttöalaa ja läpinäkyvyyttä koskevat säännösluonnokset, s. 1-3. 31.5.2021. Internetosoite: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/ff3444f4-24c9-4ee8-8c9d-7bc581c0021a/cf484e45-5de7-4a5d-8715-d0161e74bed1/LAUSUNTOPYYNTO_20210609083824.PDF.

luonnollisten henkilöiden tietoihin olisi myös jatkossa kytketty nykytilaa vastaavasti velvoitteidenhoitoselvitystä pyytäneen viranomaisen omaan tiedonsaantioikeuteen.

Velvoitteidenhoitoselvityksiä pyytävien asiakasviranomaisten näkökulmasta toimialan laajentuminen kaikkiin luonnollisiin henkilöihin tehostaisi ja kehittäisi niiden tiedonsaantia. Viranomaisilla olisi omien, erikseen säädettyjen tiedonsaantioikeuksiensa ja tehtäviensä puitteissa mahdollisuus saada myös muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevien luonnollisten henkilöiden toimintaa, taloutta ja velvoitteidenhoitoa kuvaavien tietojen kokonaiskuva velvoitteidenhoitoselvityksen muodossa. Tämä vähentäisi tarvetta yksittäisille eri viranomaisille suunnattaville tietopyynnöille taloudellisen kokonaiskuvan keräämiseksi organisaatiohenkilönmäärittelyn ulkopuolelle jäävistä luonnollisista henkilöistä. Toimialan laajentamisen myötä asiakasviranomaiset voisivat pyytää ilmiöselvityksen alalajiksi kuuluvia asiakasluokitteluja organisaatioiden lisäksi myös luonnollisista henkilöistä, vaikka nämä eivät olisi organisaatiohenkilöasemassa. Keskitetty ja nopea tiedonhankinta voisi osaltaan tehostaa viranomaisten valvontatoimintaa.

Selvitysyksikön viranomaisille teettämässä kartoituksissa tuli luvussa 2.1 kuvattuun viitaten esille useiden viranomaisten kohdalla tarve selvitysyksikön toimialan laajentamiseksi, jotta viranomaiset saisivat tiedonsaantioikeuksiensa puitteissa tarvitsemansa tiedot kootusti ja tehokkaasti velvoitteidenhoitoselvitysraportilla. Selvitysyksikön teettämien kartoitusten perusteella olisi muun muassa rahanpesun selvittelykeskuksella tarvetta saada velvoitteidenhoitoselvityksiä kaikista luonnollisista henkilöistä näiden organisaatioyhteyksistä riippumatta. Mahdollisuus pyytää velvoitteidenhoitoselvityksiä myös muista luonnollisista henkilöistä kuin organisaatiohenkilöistä lisäisi rahanpesun selvittelykeskuksen velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjä arviolta noin 40 000 kappaleella vuosittain. Myös Ulosottolaitoksella olisi kartoitusten mukaisesti tarvetta velvoitteidenhoitoselvityksille nykyistä organisaatiohenkilörajausta laajemmin kaikista luonnollisista henkilöistä, sillä ulosoton asiakkaista valtaosa on yksityishenkilöitä.⁷ Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämismahdollisuuksien laajentuminen muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa oleviin luonnollisiin henkilöihin kasvattaisi ulosoton velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjä arviolta noin 200 000 pyynnöllä vuodessa. Selvitysyksikön kartoitusten perusteella hallinnollisista viranomaisista erityisesti Verohallinnolla, Tullin yritystarkastuksella, Finanssivalvonnalla sekä palkkaturvaviranomaisella⁸ olisi tarvetta saada velvoitteidenhoitoselvityksiä myös muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevista luonnollisista henkilöistä. Myös aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueella ja rahanpesulain valvonnassa, Kilpailu- ja kuluttajaviraston kilpailunrajoituskieltojen valvonnassa sekä Tapaturmavakuutuskeskuksella ja Eläketurvakeskuksella voisi kartoitusten perusteella olla tarvetta saada ajoittain velvoitteidenhoitoselvityksiä myös muista luonnollisista henkilöistä kuin organisaatiohenkilöistä. Maahanmuuttoviranomaiset tulivat velvoitteidenhoitoselvityspalvelun asiakkaiksi vasta vuonna 2021. Heidän velvoitteidenhoitoselvityspyyntönsä lisääntyisivät organisaatiohenkilörajauksen poiston myötä arviolta useilla kymmenillä tuhansilla tai jopa sadalla tuhannella pyynnöllä vuodessa. Toimialan laajennus mahdollistaneekin myös sellaisten uusien viranomaisten tulon velvoitteidenhoitoselvityspalvelun piiriin, joilla olisi tarve saada kokonaiskuva luonnollisten henkilöiden velvoitteiden hoidosta. Velvoitteidenhoitoselvityksen uudet käyttötarkoitukset edellyttäisivät lakimuutoksia.

⁷ Vuoden 2023 tilastojen mukaan ulosottovelallisista oli vuoden 2023 lopussa luonnollisia henkilöitä 91 %. Tilastokeskus. Tilastotieto, julkaistu 29.4.2024. Internetosoite: [Ulosottovelallisia noin 259 000 vuoden 2023 lopussa | Tilastokeskus](#).

⁸ Palkkaturva-asiat on siirretty valtakunnallisena tehtävänä KEHA-keskukselle 1.1.2025. Vuodesta 2016 lähtien tehtäviä on hoidettu Uudenmaan ELY-keskuksessa.

Myös esitutkintaviranomaisten eri yksiköillä ja toimijoilla olisi selvitysyksikön kartoitusten perusteella tarvetta muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevien luonnollisten henkilöiden velvoitteidenhoitoselvityksille muun muassa rikoshyödyn jäljittämisessä sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä ja selvittämisessä. Velvoitteidenhoitoselvityksiä arvioitiin voitavan hyödyntää muun muassa huumausainerikosten, petos- ja kavallusrikosten, alkoholi-rikosten, salakuljetuksen ja ihmiskaupan tapausten selvittämisessä. Kartoituksissa on tuotu esille, että harmaan talouden toimintaa tapahtuu myös virallisten organisaatiokytkösten ulkopuolella ja tavallista on, että toimintaan liittyy välillistä edustusta. Näin ollen velvoitteidenhoitoselvitykseltä saatavia tietoja voitaisiin käyttää esimerkiksi bulvaanitilanteissa todellisten toimijoiden ja edunsaajien selvittämisen apuna.

Selvitysyksikölle tietoja luovuttavien viranomaisten näkökulmasta toimialan laajentaminen merkitsisi, että selvitysyksikön tietopyynnöt voisivat nykyistä useammin koskea luonnollisia henkilöitä. Vaikutukset arvioidaan kuitenkin kokonaisuudessaan suhteellisen vähäisiksi, sillä tietojenluovutus on etenkin velvoitteidenhoitoselvitysten osalta automatisoitua. Vaikutukset liittyisivät lähinnä teknisiin tietojärjestelmämuutoksiin, joilla mahdollistettaisiin velvoitteidenhoitoselvitysraporteilla kuvattavien tietojen luovuttaminen selvitysyksikölle myös muista kuin organisaatiohenkilöasemassa olevista luonnollisista henkilöistä. Selvitysyksikölle tietoja luovuttavia viranomaisia ovat pääasiassa verotustietoja luovuttava Verohallinto, kytkentöjä koskevia tietoja luovuttava Patentti- ja rekisterihallitus, maksukyvyttömyyttä ja liiketoimintakelpoisuutta koskevia tietoja luovuttava Oikeusrekisterikeskus sekä ulosottotietoja luovuttava Ulosottolaitos. Toimialan laajentamisella ei arvioitaisi olevan vaikutuksia näiden viranomaisten suorittaman tietojen luovutuksen toimeenpanoon.

Ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttöalan laajentaminen useisiin ilmiöselvityksiin

Ehdotus parantaisi selvitysyksikön toimintaedellytyksiä, kun kertaalleen pyydettyjä tietoja voitaisiin hyödyntää useissa ilmiöselvityksissä. Selvitysyksikkö voisi laatia ilmiöselvityksiä nykyistä tehokkaammin, kun päällekkäisiin tietopyyntöihin kuuluva työmäärä vähenisi. Ehdotus osaltaan hyödyttäisi myös tietoja luovuttavia viranomaisia, sillä niille osoitettujen tietopyyntöjen määrän arvioidaan edellä viitatus perusteella vähenevän.

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta koskevat muutokset

Selvitysyksikön tiedonsaantioikeudet velvoitteidenhoitoselvitysten laatimiseksi laajenisivat, mikäli rikosten paljastaminen lisättäisiin velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseksi ja esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityspyynnöjä rajoittavista erillisvaatimuksista luovuttaisiin. Selvitysyksikön tiedonsaantioikeus viranomaisilta vastaisi velvoitteidenhoitoselvityksen pyytävän viranomaisen tiedonsaantioikeutta. Ehdotusten seurauksena selvitysyksikölle ei siirtyisi esitutkintaviranomaisen tehtäviä taikka niihin liittyviä toimivaltuuksia. Voidaan arvioida, että ehdotusten toteuttaminen kasvattaisi velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjen määriä arviolta enintään joillakin tuhansilla pyynnöillä vuosittain. Nykyinen velvoitteidenhoitoselvityskapasiteetti riittäisi kattamaan arvioidun velvoitteidenhoitoselvitysten määrien kasvun. Selvitysyksikön käyttämään selvitystietojärjestelmään tulisi tehtäväksi teknisluonteisia muutoksia ehdotettujen muutosten myötä.

Velvoitteidenhoitoselvityksiä tilaavien esitutkintaviranomaisten kannalta rikosten paljastamisen ehdotettu lisääminen velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseksi olisi tarpeen, jotta esitutkintaviranomaiset voisivat myös sitä varten hyödyntää velvoitteidenhoitoselvityksiä. Osittain kyseessä olisi kuitenkin teknisluonteiseksi katsottava muutos, sillä rikosten paljastaminen on tarkkaan laissa rajattu, suhteellisen kapea-alainen tehtävä, jolla on läheinen yhteys rikosten

selvittämiseen. Rikokselle asetettujen erillisvaatimusten poistaminen tehostaisi esitutkintaviranomaisten säädettyjen tiedonsaantioikeuksien toteuttamista. Mahdollisuus saada tiedot kootusti ja keskitetysti velvoitteidenhoitoselvityksellä olisi tehokkaampaa koko valtionhallinnon näkökulmasta. Näin vältettäisiin erilliset, useille viranomaisille osoitetut tietopyynnöt. Velvoitteidenhoitoselvityksiä voitaisiin jatkossa pyytää selvitysyksikön esitutkintaviranomaisille tekemien kartoitusten perusteella muun muassa liittyen rikoksiin, jotka edellyttävät henkilön taloudellisen aseman selvittämistä. Ehdotus mahdollistaisi kartoitusten perusteella velvoitteidenhoitoselvitysten pyytämisen muiden kuin epäiltyjen talousrikosmäärittelyn⁹ mukaisten tekojen esitutkinnassa, kun epäillyn rikollisen teon asianimike tai törkeysaste olisi vielä epäselvä. Velvoitteidenhoitoselvityksiä voitaisiin jatkossa pyytää myös sellaisesta liiketoiminnasta tai siihen verrattavasta toiminnasta, jossa henkilö toimii täysin pimeästi lakisääteisten vero- ja sosiaalivakuutusmaksuvelvoitteiden ulkopuolella eikä siten ole rekisteröityneenä mihinkään viranomaisrekisteriin. Selvityksiä voitaisiin pyytää myös järjestäytyneen rikollisuuden ja talousrikosten selvittämiseksi tilanteissa, joissa henkilöillä ei ole varsinaista organisaatiohenkilöasemaa. Velvoitteidenhoitoselvitykset voisivat olla tarpeen myös muunlaisten rikosten selvittämisessä. Esitutkintaviranomainen harkitsisi tarpeen riippuen tutkittavan asian vaatimuksista.

Erillisvaatimusten poiston myötä mahdollisia rikosnimikkeitä velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjen taustalla olisivat selvitysyksikön kartoituksiin perustuen esimerkiksi petokset, huumausainerikokset, alkoholirikokset ja ihmiskaupparikokset. Velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjä voitaisiin tehdä esimerkiksi törkeän huumausainerikoksen, törkeän petoksen, törkeän kavalluksen, törkeän varkauden, rahanpesun, kätkemisrikosten, maksuvälinepetoksen valmistelun, sekä yksityishenkilönä tehtyjen ympäristörikosten esitutkintaan liittyen. Erillisvaatimusten poistaminen laajentaisi esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvitysten käyttömahdollisuutta myös aiempaa lievempiin rikosnimikkeisiin. Velvoitteidenhoitoselvitysten piiriin tulisivat muun muassa lievä maksuvälinepetos, ympäristörikkomus, työsyryntä ja vakuusoikeuden loukkaus, joiden enimmäisrangaistus on alle vuosi vankeutta.

Tullissa erillisvaatimusten poistamisen myötä velvoitteidenhoitoselvityksiä koskevia pyyntöjä voitaisiin selvitysyksikön kartoituksiin perustuen tehdä lähtökohtaisesti kaikista tullirikoksiksi (laki rikostorjunnasta Tullissa 623/2015, 1 luku 2 §:n 1 kohta) katsottavista rikoksista. Rajavartiolaitoksessa velvoitteidenhoitoselvityksiä voitaisiin erillisvaatimuksista luopumisen jälkeen hyödyntää laittoman maahantulon järjestämisen, törkeä laittoman maahantulon järjestämisen ja ihmiskaupan tapauksissa. Esitutkintaviranomainen harkitsisi velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksenmukaisuuden tutkittavan asian perusteella.

Tietoja selvitysyksikölle luovuttavien viranomaisten näkökulmasta arvioidaan rikosten paljastamisen lisäämisen velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseksi sekä erillisvaatimusten poistamisen olevan vaikutuksiltaan suhteellisen vähäiset. Ehdotuksista aiheutuisi käytännössä joitakin teknisiä tietojärjestelmämuutoksia, joilla mahdollistettaisiin velvoitteidenhoitoselvityspalvelun käyttöalan laajentuminen. Lisäksi organisaatiossa laadittavat tietopalvelukuvaukset tulisi muutoksen johdosta päivittää ja hyväksyttää tietoja luovuttavilla viranomaisilla, jotta velvoitteidenhoitoselvityksen uudet käyttötarkoitukset saataisiin toteutettua.

⁹ Talousrikoksilla viitataan kirjanpitovelvollisen yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnassa tapahtuvaan oikeudettomaan, välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävään rangaistavaan tekoon. Talousrikos voi olla myös henkilökohtaiseen hyötyyn tähtäävä rangaistava teko, jolla on kytkentä liiketoimintaan. Ks. määrittelystä Harmaa talous & talousrikollisuus –sivusto internetosoitteessa <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/laajuus/m%C3%A4%C3%A4ritelm%C3%A4/>.

Selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen poistamista koskevat muutokset

Ilmiöselvitystä varten kerättyjen tietojen nykyistä pidempi säilytysaika olisi selvitysyksikön tehtävien hoitamisen kannalta tarpeellista sekä lain nykytilan toimivuuden varmistamiseksi että ilmiöselvityksiä varten saadun tiedon käyttöalan ehdotetun laajentamisen vuoksi. Selvitysyksikön näkökulmasta ehdotus ilmiöselvitystä varten hankittujen tietojen määräaikaisesta säilytyksestä selkeyttäisi selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:n 3 momentin nojalla tapahtuvaa velvoitteidenhoitoselvitysten laadintaa ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella. Muutosehdotuksen myötä poistuisivat tulkintaepäselvyydet velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämistä kuvaavan lain 5 §:n 3 kohdan ja nykytuotoisen tietojen poistamista koskevan vaatimuksen väliltä. Mikäli luvussa 4.1.3 käsitelty ehdotus ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttöalan laajentamisesta useisiin ilmiöselvityksiin toteutettaisiin, edellyttäisi tietojen myöhempi käyttö tietojen tosiasiallista säilyttämistä. Selvitysyksikkö voisi säilytysaikana laissa säädetyin perustein hyödyntää selvitystietojärjestelmään tallennettuja tietoja.

Kolmen vuoden säilytysaikaa voidaan pitää perusteltuna selvitysyksikön tehtävien ja toimivallan näkökulmasta. Tietojen säilytysaika turvaisi selvitysyksikölle edellytykset hyödyntää välttämättömiksi katsottavia tietoja tulevissa selvityksissä. Ilmiöselvityksen laadinnan yhteydessä voidaan esimerkiksi havaita jatkoselvitystarpeita, joihin jo kerättyjä tietoja tarvitaan. Säilytysajan myötä selvitysyksikön asiakasviranomaisille varattaisiin myös riittävä aika esittää velvoitteidenhoitoselvityksen käynnistämistä koskeva pyyntö valmistuneen ilmiöselvityksen perusteella. Tietojen säilytysaikaan liittyisi selvitysyksikölle kuuluva harkintavalta arvioida, olisiko tietojen säilyttäminen tarpeen niiden myöhempää käyttöä varten.

Velvoitteidenhoitoselvityksiä pyytävien asiakasviranomaisten näkökulmasta arvioidaan tietojen säilytysajan lähinnä selkeyttävän nykytilaan nähden edellytyksiä pyytää velvoitteidenhoitoselvitys ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella.

Tietoja luovuttaville viranomaisille tietojen nykyistä pidempi säilytysaika merkitsisi, että luovutettuja tietoja, mukaan lukien henkilötietoja, voitaisiin säilyttää selvitysyksikön tehtäviin tarkoitettussa henkilörekisterissä nykyistä pidempään. Mikäli ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttöala laajenisi, voitaisiin kerättyjä tietoja hyödyntää selvitysyksikössä useammassa kuin yhdessä ilmiöselvityksessä tietojen säilytysajan puitteissa. Selvitysyksikkö lähtökohtaisesti pyytäisi tiedot viranomaisilta siinä tarkoituksessa, että niitä voitaisiin hyödyntää useissa ilmiöselvityksissä tietyn ajanjakson kuluessa. Ilmiöselvitystä varten kerätyt tiedot olisivat tällöin säilytysaikana selvitysyksikön hallussa, eikä tietoja luovuttaneella viranomaisella olisi mahdollisuutta harkita tietojen luovuttamista erikseen jokaista ilmiöselvitystä varten. Selvitysyksikkö arvioisi kerättyjen tietojen välttämättömyyden ja tietojen käyttökelpoisuuden jokaisen ilmiöselvitysten laadinnassa erikseen lakisääteisen toimivaltansa puitteissa. Tätä harkintaa selvitysyksikkö jo nykyisin kuitenkin käyttää pyytäessään viranomaisilta tietoja ilmiöselvitystä varten. Ehdotuksen voidaan nähdä vähentävän useista saman sisältöisistä tietopyynnöistä tietoja luovuttaville viranomaisille aiheutuvaa työmäärää ja siten keventävän näiden viranomaisten hallinnollista taakkaa.

4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Vaikutukset yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan

Ehdotusten myötä luonnollisten henkilöiden henkilötietojen käsittely selvitysyksikössä lisääntyisi ja osin laajenisi nykytilaan verrattuna, kun tietojen käsittelyn piiriin tulisivat myös muut kuin organisaatiohenkilöasemassa olevat luonnolliset henkilöt ja ilmiöselvityksiä varten kerättyjen tietojen sekä velvoitteidenhoitoselvitysten käyttötarkoitukset laajenisivat. Ilmiöselvitystä

varten kerättyjä tietoja voitaisiin myös säilyttää selvitysyksikön ylläpitämässä henkilörekisterissä nykyistä pidempään. Ehdotetulla sääntelyllä on siten merkitystä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Esityksen vaikutuksia luonnollisten henkilöiden asemaan käsitellään lisäksi luvun 7.1 säännöskohtaisissa perusteluissa sekä suhdetta tietosuojasetukseen ja perustuslakiin arvioidaan luvussa 9.

Selvitysyksikön toimialan laajentumisen seurauksena selvitysyksikkö keräisi nykyistä laajemmän luonnollisten henkilöiden joukon henkilötietoja, kun selvityksiä voitaisiin tehdä myös muista kuin organisaatiohenkilöistä. Ilmiöselvityksiä laatiessaan selvitysyksikkö käsittelee jo nykyisin organisaatiohenkilöiden henkilötietoja. Ilmiöselvityksiä varten on selvitysyksiköllä nykyisin oikeus käsitellä perustuslakivaliokunnan arkaluonteisiksi määrittelemiä organisaatiohenkilön rikoksiin liittyviä tietoja esitutkinnassa, syyteharkinnassa, syytteessä tai tuomioistuin-käsittelyssä olevista ja olleista asioista sekä rikosasioita koskevista tuomioista, kun syyteharkinta, syyte tai tuomioistuin-käsittely liittyy rikokseen, jonka epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Ehdotetun muutoksen myötä selvitysyksikkö voisi jatkossa ilmiöselvityksiä varten pyytää tietoja myös sellaisista luonnollisten henkilöiden rikoksista, joiden ei epäillä tapahtuneen organisaation toiminnassa tai organisaatiota hyväksi käyttäen. Luonnollisten henkilöiden rikostietojen pyytämistä rajoittaisi kuitenkin aina tietojen välttämättömyyskriteeri, eli pyydettävien tietojen tulisi olla välttämättömiä ilmiöselvitysten laatimiseksi. Ilmiöselvityksiä varten hankitut tiedot ovat selvitysyksikössä salassa pidettäviä ja ainoastaan valmistunut ilmiöselvitys on julkinen asiakirja. Ilmiöselvitys ei sisällä henkilötietoja. Ilmiöselvitystä varten kerättyjen henkilötietojen sisältö ei rikostietoja lukuun ottamatta muuttuisi nykyisestä selvitysyksikön toimialan laajentumisen seurauksena. Tietojen käsittelystä sekä säilytysajoista säädettäisiin tarkkarajaisesti laissa.

Kaikkiin luonnollisiin henkilöihin laajentuvan toimialan johdosta selvitysyksikkö voisi laatia velvoitteidenhoitoselvityksiä myös muista kuin organisaatiohenkilöasemassa olevista luonnollisista henkilöistä. Velvoitteidenhoitoselvitysten arvioidaan määrällisesti lisääntyvän huomattavasti luvussa 4.2.2 kuvattuun viitaten, mikä tarkoittaisi käytännössä myös lisääntyneitä henkilötietojen käsittelyä. Velvoitteidenhoitoselvityksiä varten käsiteltävien tietojen sisältöön ei kuitenkaan tulisi muutoksia. Selvitysyksikkö laatii velvoitteidenhoitoselvitykset aina pyynnöstä lain 6 §:n 1 momentissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Velvoitteidenhoitoselvityksen laatiminen edellyttää, että sitä pyytävällä taholla on olemassa oleva tiedonsaantioikeus velvoitteidenhoitoselvityksellä kuvattuihin tietoihin. Velvoitteidenhoitoselvitykset ja niiden laatimiseksi saadut tiedot ovat selvitysyksikössä salassa pidettäviä.

Ilmiöselvitystä varten hankittujen tietojen käytön mahdollistaminen useissa ilmiöselvityksissä vaikuttaisi myös luonnollisten henkilöiden henkilötietojen käsittelyyn. Selvitysyksikkö voisi käyttää tallentamiaan henkilötietoja useissa ilmiöselvityksissä. Selvitysyksikkö arvioisi tietojen myöhemmän käytön edellytykset ja tietojen hyödyntäminen edellyttäisi, ne olisivat välttämättömiä kunkin selvityksen laadinnassa. Selvitysyksiköllä ei ole nimenomaista tarvetta käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, mutta niitä voi välillisesti ilmetä esimerkiksi ulosottoviranomaisen tiedoista.

Ehdotukset, joiden myötä velvoitteidenhoitoselvitys voitaisiin laatia tukemaan esitutkintaviranomaisten suorittamaa rikosten paljastamista ja luovuttaisiin velvoitteidenhoitoselvityspyynnön edellytyksenä olevista rikoksen enimmäisrangaistuksesta ja organisaatiokytköksestä, laajentaisivat selvitysyksikön oikeuksia käsitellä henkilötietoja velvoitteidenhoitoselvitysten laatimiseksi. Selvitysyksikön tietojenkäsittely olisi kuitenkin sidottu myös näiden päivitettyjen velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusten osalta esitutkintaviranomaisten lakisääteisiin tehtäviin ja tiedonsaantioikeuksiin. Velvoitteidenhoitoselvitysten päivitetystä käyttötarkoituksesta säädettäisiin täsmällisesti selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohdassa, jonka

perusteella selvitysyksikkö jo nykyisin laatii velvoitteidenhoitoselvityksiä esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä varten.

Edellä kuvatut muutosehdotukset selvitysyksiköstä annettuun lakiin eivät lisäisi luonnollisten henkilöiden tietojen luovuttamis- tai muita velvoitteita, koska selvitysyksikön tarvitsemat tiedot saataisiin myös jatkossa viranomaisilta.

Ehdotuksiin arvioidaan sisältyvän myös henkilötietojen suojan kannalta myönteisiä vaikutuksia. Selvitysyksiköllä on jo nykytilassa varsin laajat, laissa säädetty tietojen käsittelyoikeudet sekä asiantuntemus harjoittaa analyysitoimintaa lakisääteisten tehtäviensä johdosta. Mikäli selvitysyksikön toimiala kattaisi kaikki luonnolliset henkilöt, voitaisiin viranomaisten tietojenvaihdossa hyödyntää velvoitteidenhoitoselvitysten myötä selvitysyksikön kokemusta ja asiantuntijuutta. Näin edistettäisiin viranomaisten välistä keskitettyä ja digitaalista tietojenvaihtoa. Keskitetty ja standardisoitu tietojenvaihto sekä velvoitteidenhoitoselvitysten vakioitu sisältö osaltaan suojaisivat henkilötietoja ja olisivat perusteltuja myös tietoturvan hallinnan näkökulmasta. Velvoitteidenhoitoselvityksiä hyödyntävät viranomaiset saisivat jatkossa tarvitsemansa tiedot luonnollisista henkilöistä keskitetysti yhden rajapintaratkaisun kautta. Kun selvitysyksikkö luovuttaisi tiedot velvoitteidenhoitoselvitykselle koottuna, eivät viranomaisten tietopyynnöt ja niihin annetut vastaukset enää tallentuisi usean viranomaisen järjestelmiin. Velvoitteidenhoitoselvityspyynnöistä myös jäisi aina lokimerkintä, jonka perusteella selvityspyynnö voitaisiin tarkastaa jälkikäteen.

Selvitysyksiköstä annetussa laissa säädettäisiin ehdotusten toteuttamisen myötä edellä kuvatuksi tarkkarajaisesti henkilötietojen rekisteröinnin perusteet, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö ja niiden sallittu käyttötarkoitus sekä tietojen luovutus. Samoin laissa säädettäisiin tietojen säilytysajasta henkilörekisterissä. Riskejä henkilötietojen suojan toteutumiseksi vähennetään myös selvitysyksiköstä annetun lain nykyisellä 12 §:ssä olevalla sääntelyllä henkilötietojen käsittelystä sekä tarkastusoikeudesta. Yleisestä tietosuojasääntelystä seuraa rekisterinpitäjälle ja henkilötietojen käsittelijälle useita henkilötietojen käsittelyä koskevia vaatimuksia, jotka myös osaltaan vähentävät henkilötietojen suojaan liittyviä riskejä. Luonnollisella henkilöllä olisi myös jatkossa, nykytilaa vastaavasti käytettävissään tietosuojasetuksen mukaiset rekisteröidyn oikeudet ja oikeussuojakeinot, kuten mahdollisuus saada tarvittaessa asiansa tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi.

Organisaatioita koskevien tietojen käsittely

Organisaatioita koskevia tietoja arvioidaan käsiteltävän selvitysyksikössä nykyistä enemmän johtuen selvitysyksikön toimialan laajentumisesta ja esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta koskevista muutoksista. Tämä olisi pääosin seurausta siitä, että velvoitteidenhoitoselvitysten määrät lisääntyisivät huomattavasti nykytilaan verrattuna, kun niitä voitaisiin laatia kaikista luonnollisista henkilöistä. Käsiteltävien tietojen sisältöön ei kuitenkaan organisaatioiden osalta ehdoteta muutoksia. Ilmiöselvitystä varten saatujen tietojen käyttöalan laajentuminen merkitsisi, että myös organisaatioita koskevia tietoja voitaisiin hyödyntää nykytilasta poiketen useammassa kuin yhdessä ilmiöselvityksessä, mikäli tiedot kutakin selvitystä varten arvioitaisiin välttämättömiksi. Ilmiöselvitystä varten hankittujen tietojen ehdotettu kolmen vuoden säilytysaika merkitsisi, että myös organisaatioita koskevia tietoja voitaisiin edellytysten täytyessä säilyttää selvitystietojärjestelmässä nykyistä pidempään.

Ehdotusten ei arvioida heikentävän organisaatioita koskevien tietojen suojaa, sillä tietojen käytämisestä ja säilyttämisestä säädettäisiin nykytilaa vastaavasti tarkasti laissa. Selvitysyksikkö niin ikään käsittelee toimialansa mukaisesti organisaatioita koskevia tietoja ilmiö- ja velvoittei-

denhoitoselvitysten laadinnassa nykyisinkin. Organisaatioita koskevia tietoja säilytettäisiin nykytilaa vastaavasti selvitystietojärjestelmässä. Muun muassa julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetusta laista (906/2019) seuraa tietoturvallisuuteen liittyviä viranomaisvaatimuksia, joista Verohallinto ja selvitysyksikkö vastaavat. Tämä osaltaan turvaa myös organisaatioita koskevien tietojen tietoturvallista käsittelyä.

Vaikutukset sukupuolten väliseen yhdenvertaisuuteen

Ehdotetut lakimuutokset liittyvät selvitysyksikön harmaan talouden torjunnan edistämiseksi suorittamiin tehtäviin. Selvitysyksikkö laatii ilmiöselvityksiä harmaan talouden ilmiöistä sekä velvoitteidenhoitoselvityksiä asiakasviranomaisten pyynnöstä. Sukupuolella ei ole vaikutusta selvitysten laadinnassa, eikä ehdotetuilla lakimuutoksilla täten olisi vaikutuksia sukupuolten väliseen yhdenvertaisuuteen.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Ehdotus laajentaa selvitysyksikön toimialaa kaikkiin luonnollisiin henkilöihin perustuu Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaan 2024-2027. Vaihtoehtona ehdotetulle toimialan laajentamiselle olisi nykytilaisen toimialan rajauksen säilyttäminen. Selvitysyksikön nykyisillä toimivaltuuksilla ei kuitenkaan kyetä vastaamaan harmaan talouden uusiin ilmenemismuotoihin eikä riittävästi tukemaan selvitysyksikön asiakasviranomaisten tietotarpeita luonnollisten henkilöiden toiminnasta. Luonnollisia henkilöitä koskevat harmaan talouden ilmiöselvitykset ja nykyistä laajempi velvoitteidenhoitoselvitysmahdollisuus olisivat tarpeellisia ja kustannustehokkaita keinoja edistää harmaan talouden torjuntaa. Ne tehostaisivat viranomaisten välistä tietojenvaihtoa ja yhteistyötä. Muutosta on näin ollen pidettävä perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena keinona tavoitteisiinsa nähden.

Ehdotukset ilmiöselvitystä varten saadun tiedon käyttöalan laajentamisesta sekä velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitusta ja selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen poistamista koskevista muutoksista perustuvat niin ikään Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaan 2024-2027. Lisäksi selvitysyksikön aiemmissa, esitutkintaviranomaisille teettämässä kartoituksissa lain muutostarpeista on tullut esille tiedonsaannin haasteita, jotka johtuvat velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksista puuttuvasta rikosten paljastamisesta ja rikokselle asetetuista erillisvaatimuksista. Käytännössä vaihtoehtona myös edellä kuvattujen ehdotusten toteuttamiselle lakimuutoksin olisi pysyttäytyminen nykyisessä sääntelyssä. Selvitysyksikön toimintaedellytysten sekä esitutkintaviranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamisen ja sitä turvaavien tiedonsaantioikeuksien toteutumisen kannalta ei nykyisääntelyä ole pidettävä riittävänä. Muutokset ovat tarpeen harmaan talouden torjunnan edistämiseksi.

6 Lausuntopalautte

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä

1 §. Harmaan talouden selvitysyksikkö ja sen tehtävät. Pykälässä säädetään Harmaan talouden selvitysyksiköstä ja sen tehtävistä. Pykälän 2 momentin 2 kohdasta, jossa säädetään selvitysyksikön tehtävänä olevasta velvoitteidenhoitoselvitysten laadinnasta, ehdotetaan poistettavaksi maininnat organisaatioista ja organisaatiohenkilöistä. Ehdotetun muutoksen myötä selvitysyksikön tehtävänä olisi laatia viranomaiselle velvoitteidenhoitoselvityksiä 6 §:ssä säädettyihin käyttötarkoituksiin. Muutoksen seurauksena velvoitteidenhoitoselvitys voitaisiin jatkossa

tosiasiallisesti laatia myös sellaisesta luonnollisesta henkilöstä ja kuolinpesästä, jolla ei ole kytkentää organisaatioon aseman tai omistuksen kautta, kaikkiin niihin käyttötarkoituksiin, joista 6 §:ssä säädetään. Nykylaisa organisaation määritelmä kattaa yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) 3 §:n mukaisesti elinkeinotoimintaa harjoittavan kuolinpesän. Myös muu kuin elinkeinotoimintaa harjoittava kuolinpesä olisi perusteltua sisällyttää lain soveltamisalaan, jotta selvitysyksikkö voisi saattaa päätökseen esimerkiksi käynnissä olevan velvoitteidenhoitoselvityksen kohteena olevan luonnollisen henkilön kuoleman jälkeen. Ehdotuksella vastattaisiin useiden eri viranomaisten tarpeeseen saada velvoitteidenhoitoselvityksen sisältämä kokonaiskuva myös muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevan luonnollisen henkilön toiminnasta, taloudesta ja velvoitteidenhoidosta.

Velvoitteidenhoitoselvityksen laatiminen luonnollisesta henkilöstä edellyttäisi, että kunkin velvoitteidenhoitoselvityksiä tilaavan viranomaisen tiedonsaantioikeudet kattaisivat velvoitteidenhoitoselvitysraportille koottavat, muuta kuin organisaatiohenkilöasemassa olevaa luonnollista henkilöä koskevat tiedot. Lähtökohtaisesti ehdotus lisäisi niitä tilanteita, joissa velvoitteidenhoitoselvityksiä voitaisiin laatia, kun palvelun piiriin tulisivat organisaatiohenkilöiden lisäksi myös muut luonnolliset henkilöt.

Velvoitteidenhoitoselvityksiä laadittaessa käsitellään nykylain puitteissa erilaisia henkilötietoja kuten organisaatiohenkilön nimeä, henkilötunnusta tai -yritystunnusta sekä yhteystietoja, organisaatiohenkilön asemaa ja omistus- sekä hallintasuhteita kuvaavia tietoja, taloudellista toimintaa koskevia tietoja, veroihin ja muihin julkisoikeudellisiin maksuihin liittyviä velvoitteita kuvaavia tietoja sekä maksuhäiriöitä koskevia tietoja. Selvitysyksikön toimialan laajeneminen muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa oleviin luonnollisiin henkilöihin merkitsisi, että henkilötietoja käsiteltäisiin selvitysyksikössä nykyistä enemmän, kun selvityksiä voitaisiin laatia viranomaisten pyynnöstä kaikista luonnollisista henkilöistä. Velvoitteidenhoitoselvitystä varten kerättävien tietojen varsinainen tietosisältö ei kuitenkaan muuttuisi.

Velvoitteidenhoitoselvityksiä laadittaisiin myös jatkossa ainoastaan selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentissa määritettyihin käyttötarkoituksiin. Velvoitteidenhoitoselvityksen laatiminen edellyttäisi, että niitä tilaavien asiakasviranomaisten olemassa olevat tiedonsaantioikeudet kattaisivat velvoitteidenhoitoselvitykseen sisältyvät tiedot. Velvoitteidenhoitoselvitykset laadittaisiin aina asiakasviranomaisen nimenomaisesta pyynnöstä. Ehdotettu muutos lisäisi selvitysyksikön toimivaltuuksia käsitellä luonnollisia henkilöitä koskevia henkilötietoja velvoitteidenhoitoselvitysten laatimiseksi, muttei laajentaisi velvoitteidenhoitoselvityksiä tilaavien asiakasviranomaisten toimivaltuuksia tai tiedonsaantioikeuksia.

Useilla eri seikoilla suojattaisiin käsiteltäviä henkilötietoja ja varmistettaisiin, että velvoitteidenhoitoselvitystä käytettäisiin myös ehdotetun muutoksen myötä ainoastaan kunkin viranomaisen lainmukaiseen, selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentissa määritettyyn käyttötarkoitukseen. Selvitysyksiköstä annetun lain esitöissä (HE 163/2010 vp, s. 22) on todettu, ettei velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen olisi perusteltua esimerkiksi silloin, kun viranomainen tarvitsisi vain yksittäisiä tietoja organisaatiosta, mutta velvoitteidenhoitoselvityksen mukainen kokonaiskuva ei olisi tarpeen. Velvoitteidenhoitoselvitys sisältäisi käytännössä aina kokonaiskuvan selvityksen kohteena olevan henkilön toiminnasta, taloudesta ja velvoitteidenhoidosta. Velvoitteidenhoitoselvitystä ei näin ollen pyydetä tilanteessa, jossa viranomainen tarvitsisi vain yksittäisiä tietoja selvityspyynnön kohteesta. Vaatimus velvoitteidenhoitoselvityksen sisältämälle taloudellisen tiedon kokonaiskuvalle täten rajoittaisi velvoitteidenhoitoselvityksen käyttöalaa ja velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjen määriä. Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan kunkin viranomaisen erikseen säädettyä käyttötarkoitusta varten ja kyseisen viranomaisen nimenomaisen tiedonsaantioikeuden nojalla. Velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävän asiakasviranomaisen vastuulla on arvioida, että pyydetyillä velvoitteidenhoitoselvityksen sisältämällä

tiedoilla on hyväksyttävä ja lainmukainen käyttötarkoitus, ja että tiedot ovat tarpeen kulloistakin viranomaistoimea varten. Oikeus pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä ei luo viranomaiselle tiedonsaantioikeutta velvoitteidenhoitoselvitystietoihin. Velvoitteidenhoitoselvitys on ainoastaan tekninen keino toteuttaa viranomaisen jo olemassa oleva, erikseen säädetty tiedonsaantioikeus.

Viranomaisen oikeutta pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä sääntelevät osaltaan myös hallintolain (434/2003) 6 §:ssä säädetty hallinnon oikeusperiaatteet. Niiden mukaisesti viranomaisen on käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin ja viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Lisäksi kukin viranomainen koordinoi velvoitteidenhoitoselvityspalveluun liittyviä menettelyitä niin sisäisesti esimerkiksi ohjeistuksella, työnjohto-oikeudella ja valvonnalla kuin ulkoisesti, yhteistyössä selvitysyksikön kanssa. Tätä selvitysyksikön ja asiakasviranomaisten yhteistyötä ilmentävät esimerkiksi organisaatiotasolla solmittavat sopimukset velvoitteidenhoitoselvityspalvelun käytöstä. Lisäksi laaditaan niin sanottu tietopalvelukuvauus, jossa velvoitteidenhoitoselvityspalvelun sisältö kuvataan tarkasti. Tietopalvelukuvauksen hyväksyvät tiedoja pyytävän viranomaisen lisäksi myös velvoitteidenhoitoselvitykselle tietoja luovuttavat viranomaiset. Lisäksi velvoitteidenhoitoselvityksiä pyytävät viranomaiset toimivat virkavastuulla, ja velvoitteidenhoitoselvityspyynnöstä jää aina lokimerkintä, jonka perusteella selvityspyyntö voidaan jäljittää myöhemmin. Siten lähtökohtana on, ettei velvoitteidenhoitoselvityspalvelun kautta pyydetä tarpeetonta tietoa. Tällaista ilmiötä ei selvitysyksikön mukaan ole myöskään käytännössä havaittu selvitysyksikön toimintahistorian aikana. Velvoitteidenhoitoselvityspalvelun laajenemisen muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa oleviin luonnollisiin henkilöihin ei arvioida muuttavan tätä tilannetta.

Ehdotetun muutoksen arvioidaan myös edellä kuvattuihin suojatoimiin perustuen täyttävän yleisen tietosuojaj-asetuksen 5 artiklan 1 a kohdan vaatimukset henkilötietojen asianmukaisesta ja läpinäkyvästä käsittelystä. Henkilötiedot kerättäisiin nykytilaa vastaavasti tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten artiklan 1 b kohdassa edellytetyllä tavalla.

Lisäksi ehdotetaan pykälään lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin, että viranomaisten lisäksi velvoitteidenhoitoselvityksiä voidaan laatia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitetuille julkisoikeudellisille laitoksille sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 5 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitetuille julkisoikeudellisille laitoksille. Säännös mahdollistaisi, että ne hankintayksiköinä toimivat julkisoikeudelliset laitokset, jotka eivät täytä selvitysyksiköstä annetun lain viranomaisen määritelmää, mutta joiden tiedonsaantioikeudet ja hankintalainsäädännössä määritetyt tehtävät nykyisellään mahdollistavat velvoitteidenhoitoselvityksissä kuvattujen tietojen saannin, saisivat jatkossa käyttöönsä kyseiset tiedot velvoitteidenhoitoselvityksellä.

Ehdotuksen tarkoituksena ei ole laajentaa velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöä yksityisille toimijoille eikä myöskään yleisesti laajentaa selvitysyksiköstä annetun lain viranomaisen määritelmää. Hankintalainsäädännössä määritellyt tietyt hankintayksiköinä toimivat julkisoikeudelliset laitokset jäävät kuitenkin nykyisin puitteissa viranomaisen käsitteen ulkopuolelle. Kyseessä ovat sellaiset julkisoikeudelliset laitokset, jotka ovat muodollisesti valtiosta tai kunnista irrallisia oikeushenkilöitä, kuten osakeyhtiöitä, joihin valtio, kunta tai liikelaitos harjoittaa määräysvaltaa valvonnan, rahoituksen tai päätösvaltaa käyttävien henkilöiden nimeämisen suhteen. Tällaiset hankintayksiköt eivät kuitenkaan kaikki hoida lain tai asetuksen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen perusteella julkista tehtävää, eivätkä siksi täytä viranomaisen määritelmää. Nämä hankintayksiköt on kuitenkin hankintalainsäädännössä määriteltä ja ne hoitavat hankintalainsäädännössä säädettyjä tehtäviä yhtäläisin tiedonsaantioikeuksin kuin viranomai-

sen määritelmän täyttävät hankintayksiköt. Tästä johtuen ehdotetaan, että selvitysyksiköstä annetussa laissa säädettäisiin erikseen hankintayksiköiden oikeudesta saada velvoitteidenhoitoselvitys. Ehdotus ei laajentaisi hankintayksiköinä toimivien julkisoikeudellisten laitosten olemassa olevia tiedonsaantioikeuksia eikä lakisääteisiä tehtäviä, mutta mahdollistaisi niiden tietojensaannin velvoitteidenhoitoselvityspalvelun kautta.

2 §. Määritelmät. Pykälän 2 kohta, jossa säädetään organisaatiohenkilön määritelmästä, ehdotetaan kumottavaksi, koska esityksessä ehdotetaan, että selvitysyksikön toimialaa rajaavasta organisaatiohenkilömäärittelystä luovuttaisiin kokonaan.

Pykälän 3 kohdasta, joka sisältää harmaan talouden määritelmän, ehdotetaan poistettavaksi rajaus, jonka mukaan harmaalla taloudella tarkoitetaan vain organisaation sellaista toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi. Muutos käytännössä laajentaisi harmaan talouden liittyväksi myös luonnollisen henkilön ja kuolinpesän toimintaan selvitysyksikön toimialalla. Harmaan talouden määritelmän muutoksen johdosta voisi selvitysyksikkö jatkossa laatia ilmiöselvityksiä myös muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevien luonnollisten henkilöiden toiminnasta.

Selvitysyksiköstä annetun lain esitöissä (HE 163/2010 vp, s. 13) on todettu, että harmaa talous ei olisi rikosoikeudellinen vaan yhteiskunnallista ilmiötä koskeva käsite, vaikka toiminta täyttäisi joissakin tilanteissa myös rikoksen tunnusmerkistön. Harmaa talous ei rajoittuisi laissa kriminalisoituihin tekoihin, vaan se kattaisi myös kriminalisoimattomien lakisääteisten velvollisuuksien laiminlyöntitekoja. Laiminlyöntiteko voisi täyttää rikoksen tunnusmerkistön, aiheuttaa pelkästään hallinnollisen seuraamuksen, kuten maksuvelvollisuuden, tai olla täysin seuraukseton. Lisäksi hallituksen esityksessä tuodaan esille, että velvoitteiden laiminlyönnillä tarkoitettaisiin sekä aktiivisia että passiivisia tekoja. Esimerkiksi veroviranomaiselle vääran tai puutteellisen tiedon antanut laiminlyö laissa säädetyn velvollisuutensa antaa oikeaa tietoa veroviranomaiselle. Pimeän palkan maksaja voi laiminlyödä sekä velvollisuutensa antaa oikeaa tietoa että ilmoitusvelvollisuutensa riippuen siitä, onko hän yleensäkin antanut ilmoituksia palkanmaksustaan. Edellytyksenä laiminlyönnin katsomiseksi harmaan talouden teoksi olisi, että se olisi tehty verojen ja lakisääteisten maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi. Tämän perusteella laiminlyönnit, jotka on tehty vahingossa taikka joiden tarkoituksena ei ole ollut pykälässä lueteltujen julkisoikeudellisten maksuvelvoitteiden maksamisen välttäminen taikka niiden perusteettoman palautuksen saaminen, ei olisi harmaata taloutta. (HE 163/2010 vp, s. 13.)

Edellä kuvattuihin periaatteisiin ei ehdoteta muutosta. Ehdotuksen tarkoituksena on laajentaa harmaa talous ilmiötasolla, selvitysyksikön toimialalla koskemaan myös luonnollisten henkilöiden toimintaa. Luvussa 2.1 kuvatusti toimialan laajennus olisi perusteltua harmaan talouden uudenlaisten ilmiöiden ja muuttuneen toimintaympäristön myötä. Luonnollisten henkilöiden toiminnan kattava harmaan talouden määritelmä olisi linjassa myös viranomaisten vakiintuneesti käyttämien määrittelyjen kanssa.¹⁰

Ehdotettu, selvitysyksikön nykyistä laajempi oikeus laatia ilmiöselvityksiä luonnollisten henkilöiden harmaan talouden toiminnasta laajentaisi selvitysyksikön tiedonsaantioikeudet myös

¹⁰ Katso esimerkiksi Harmaa talous & talousrikollisuus –sivusto osoitteessa <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/laajuus/m%C3%A4%C3%A4ritelm%C3%A4/> sekä Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010, s. 29-41.

muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa oleviin luonnollisiin henkilöihin. Muutos merkitsisi, että luonnollisten henkilöiden tietojen käsittely selvitysyksikössä lisääntyisi nykyiseen verrattuna. Myös tietoja luovuttavat viranomaiset todennäköisesti tulevaisuudessa luovuttaisivat nykyistä useammin luonnollisia henkilöitä koskevia tietoja selvitysyksikölle ilmiöselvitysten laatimiseksi.

Ehdotus olisi merkityksellinen henkilötietojen suojan kannalta. Selvitysyksikkö käsittelee nykyisin perusteella ilmiöselvitysten laatimiseksi organisaatiohenkilöön liittyen erityyppisiä henkilötietoja. Niiden osana voidaan käsitellä selvityksen laatimiseksi välttämättömiä tietoja liittyen esitutkinnassa, syyteharkinnassa, syytteessä tai tuomioistuinkäsittelyssä oleviin ja olleisiin asioihin sekä rikosasioita koskeviin tuomioihin, kun syyteharkinta, syyte tai tuomioistuinkäsittely liittyy rikokseen, jonka epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Selvitysyksikön toimialan laajeneminen muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa oleviin luonnollisiin henkilöihin merkitsisi, että perustuslakivaliokunnan arka-luonteisiksi katsomia rikostietoja käsiteltäisiin selvitysyksikössä nykyistä enemmän, kun selvityksiä voitaisiin laatia kaikista luonnollisista henkilöistä.

Henkilötietojen suojan kannalta on merkityksellistä, että selvitysyksikkö pyrkii kohdentamaan lakisääteisenä tehtäväänään laatimansa ilmiöselvitykset yhteiskunnallisesti merkittäviin harmaan talouden ilmiöihin. Tämä osaltaan rajaisi myös jatkossa henkilötietojen käsittelyä selvitysyksikössä. Ilmiön merkittävyyttä voidaan tarkastella esimerkiksi sen aiheuttamien mahdollisten taloudellisten vahinkojen, ilmiön ajankohtaisuuden taikka ilmiön muun yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta. Henkilötietojen suojan kannalta on myös huomionarvoista, että valmistunut ilmiöselvitys ei sisällä henkilötietoja. Lisäksi selvitysyksiköstä annetun lain 13 §:n nojalla ovat ilmiöselvitysten laatimiseksi saadut tiedot selvitysyksikössä salassa pidettäviä. Selvitysyksikön ilmiöselvitysten laatimiseksi käsittelemät henkilötiedot säilyisivät myös sisältönsä puolesta pitkälti samana kuin tähän asti. Poikkeuksen käsiteltäviin tietosisältöihin muodostaisivat rikoksia koskevat tiedot. Niihin liittyviä muutosehdotuksia käsitellään erikseen jäljempänä säännöskohteisissa perusteluissa.

Harmaan talouden määritelmän muuttamisella olisi vaikutusta selvitysyksikön toimivaltuuksiin ja sen tiedontuottamistehtävän sisältöön. Määritelmän muuttaminen ei vaikuttaisi suoraan esimerkiksi muiden viranomaisten harmaata taloutta koskeviin valvontatoimiin. Välillisesti muut viranomaiset voisivat kuitenkin saada nykyistä enemmän tietoa luonnollisten henkilöiden harmaasta taloudesta ilmiöselvitysten kautta. Tietojen perusteella voisi myös olla mahdollista kohdentaa esimerkiksi lakisääteisiä valvontatoimia nykyistä tehokkaammalla tavalla. Harmaan talouden määritelmän muuttaminen ei myöskään merkitsisi selvitysyksikön toimialan laajenemista esimerkiksi aggressiivisen verosuunnittelun tutkimustoimintaan. Tämä aihealue olisi nykytilaa vastaavasti selvitysyksikön toimialan ulkopuolella.

Pykälän 4 kohtaan sisältyvästä viranomaisen määritelmästä ehdotetaan organisaatiohenkilöä koskevat viittaukset muutettaviksi viittauksiksi luonnolliseen henkilöön ja kuolinpesään. Täten myös viranomaisen määritelmää koskeva säännös saatettaisiin linjaan selvitysyksikön toimialan laajentamista koskevan muutosehdotuksen kanssa. Ehdotuksen seurauksena selvitysyksikön tiedonsaantioikeus muilta viranomaisilta laajenisi. Jatkossa viranomaisella tarkoitettaisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 4 §:n 1 momentin 1–7 kohdassa tarkoitettua viranomaista sekä 2 momentissa tarkoitettua yhteisöä, laitosta, säätiötä ja yksityistä henkilöä silloin, kun viimeksi mainituilla on tai voi olla tietoja organisaatioiden, luonnollisten henkilöiden tai kuolinpesien taloudellisesta toiminnasta, taloudellisesta asemasta, julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta tai kytkennoistä muihin organisaatioihin, luonnollisiin henkilöihin tai kuolinpesiin.

Selvitysyksiköstä annetun lain viranomaisen määritelmä olisi kuitenkin yhä perustuslakivaliokunnan lausunnoissa (PeVL 9/2011 vp ja PeVL 38/2010 vp) edellytetyllä tavalla tarkkarajainen ja julkisuuslain viranomaismääritelmää rajatumpi ulottuen julkisuuslain 4 §:n 2 momentin osalta yhteisöön, laitokseen, säätiöön ja yksityiseen henkilöön silloin, kun näillä on tai voi olla tietoja liittyen organisaatioiden, luonnollisten henkilöiden tai kuolinpesien taloudelliseen toimintaan tai taloudellisiin kytköksiin. Henkilötietojen suojan kannalta merkittävää lisäksi olisi, että viranomaisen määritelmän ohella selvitysyksikön tiedonsaantioikeus olisi myös jatkossa rajattu laissa osoitetun tietojen välttämättömyysvaatimuksen ja käyttötarkoitussidonnaisuuden kautta (ks. VaVM 4/2012 vp - HE 39/2011 vp).

3 §. Ilmiöselvitys. Pykälän 2 momenttia, jossa säädetään ilmiöselvityksen sisällöstä, ehdotetaan muutettavaksi siten, että organisaatiohenkilöä koskeva viittaus muutettaisiin viittaukseksi luonnolliseen henkilöön ja kuolinpesään. Ehdotuksen nojalla ilmiöselvityksessä kuvattaisiin harmaan talouden ilmiöitä ja harmaan talouden torjuntaa sekä näiden vaikutuksia yksilöimättä organisaatiota, luonnollista henkilöä tai kuolinpesää. Muutos olisi tarpeen johtuen ehdotuksista laajentaa selvitysyksikön toimiala kaikkiin luonnollisiin henkilöihin ja kumota organisaatiohenkilön määritelmä. Nykytilaa vastaavasti ilmiöselvityksellä ei olisi henkilötietoja.

4 §. Selvitysyksikön oikeus saada tietoja ilmiöselvitystä varten. Pykälässä säädetään selvitysyksikön oikeudesta saada tietoja ilmiöselvityksen laatimiseksi. Pykälän 1 momentin johdantokappaletta muutettaisiin siten, että selvitysyksiköllä olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ilmiöselvitysten laatimiseksi välttämättömät tiedot henkilöstä ja organisaatiosta. Säännöksen nykyinen ilmiöselvitykseen viittaava yksikkömuoto korvattaisiin viittauksella ilmiöselvityksiin. Ehdotuksen perusteella selvitysyksikkö keräisi ilmiöselvityksiä varten tietoja siinä tarkoituksessa, että niitä voitaisiin hyödyntää useissa ilmiöselvityksissä. Muutos merkitsisi, että ilmiöselvityksiä varten hankittavien tietojen selvityskohtaisuudesta luovuttaisiin. Edellytyksenä tietojen käyttämiselle kussakin ilmiöselvityksessä olisi yhä tiedon välttämättömyys kyseisen selvityksen laatimiseksi. Lisäksi edellytettäisiin, ettei tiedon käyttämisestä olisi selvitysyksikön tekemässä tietopyynnössä rajattu koskemaan ainoastaan tiettyä ilmiöselvitystä.

Tietojen välttämättömyys ilmiöselvityksen laatimiseksi arvioitaisiin aina selvityskohtaisesti kunkin käynnistettävän selvityksen yhteydessä. Jos tieto ei olisi selvityksen laatimiseksi välttämätön, sitä ei voitaisi kyseisessä selvityksessä käyttää. Selvitysyksikkö suorittaa myös nykyisin tietojen välttämättömyysarviointia pyytäessään tietoja viranomaisilta ilmiöselvityksiä varten. Koska ilmiöselvitykset kuvaavat harmaan talouden ilmiöitä, niihin voi sisältyä esimerkiksi ajallista tai eri toimialoja koskevaa vertailua. Samoja tietoja saatetaan tällöin tarvita useissa ilmiöselvityksissä. Kertaalleen hankitut tiedot eivät välttämättä kuitenkaan ole enää myöhemmin saatavilla alkuperäisistä lähteistä tai tieto alkuperäisessä lähteessä on muuttunut.

Ehdotuksen myötä selvitysyksikkö pyytäisi ilmiöselvityksiä varten tarvittavat tiedot jatkossa lähtökohtaisesti aina siinä tarkoituksessa, että kyseisiä tietoja voitaisiin käyttää useiden selvitysyksiköstä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettujen ilmiöselvitysten laatimiseksi tietyn määräajan kuluessa. Tietojen käyttötarkoitus olisi yhä säännöksessä selkeästi rajattu, eikä tietoja käytettäisi muuhun tarkoitukseen kuin selvitysyksiköstä annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaisten ilmiöselvitysten laatimiseen ja veloitteidenhoitoselvitykseen 5 §:n 3 momentissa säädettyä tarkoitusta varten.

Esimerkki ehdotuksen mukaisesta selvitysyksikön viranomaiselle kohdistamasta tietopyynnöstä:

Selvitysyksikkö pyytää tietoja selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:n 1 momentin nojalla käytettäväksi selvitysyksiköstä annetun lain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen ilmiöselvitysten laatimiseksi ajalla 1.1.2025-31.12.2027.

Toisinaan voisi kuitenkin esiintyä tilanteita, joissa ennalta on tiedossa, että tietoja tarvittaisiin ja tultaisiin käyttämään vain jonkin tietyn ilmiöselvityksen laatimiseksi. Selvitysyksikön tulisi ilmaista tämä jo tietopyynnössä. Tällöin tietojen käyttö olisi rajattu esitetyn tietopyynnön mukaisesti tietopyynnön kohteena olevaan ilmiöselvitykseen. Esitetty tietopyyntö määrittäisi ilmiöselvitystä varten kerätyn tiedon käyttötarkoituksen.

Luonnollisten henkilöiden osalta ehdotettu muutos merkitsisi, että heistä kerättyjä henkilötietoja voitaisiin käyttää useammassa kuin yhdessä ilmiöselvityksessä, eli tietojen käyttötarkoitus tältä osin laajenisi nykytilaan verrattuna. Tietojen käyttötarkoitus olisi kuitenkin yhä rajattu ja säännelty selvitysyksiköstä annetussa laissa yleisen tietosuojasetuksen periaatteiden mukaisesti. Ilmiöselvityksiä varten kerätyt tiedot olisivat selvitysyksikössä salassa pidettäviä. Selvitysyksikkö olisi niin ikään velvollinen arvioimaan tietojen välttämättömyyden kunkin laadittavan selvityksen osalta erikseen. Ilmiöselvityksellä henkilötietoja käsitellään tutkimuksellisia ja tilastollisia tarkoituksia varten eikä tietoja luovuteta tai aseteta saataville siten, että tietty henkilö olisi niistä tunnistettavissa. Ilmiöselvitysten laatimisen tarve ja edellytykset arvioitaisiin samojen perusteiden mukaisesti kuin tähän saakka. Näin ollen kerättävien tietojen käyttöalan laajentamisen tarkoituksena ei olisi lisätä laadittavien ilmiöselvitysten määrää tai tietojen käsittelyä sinänsä selvitysyksikössä. Lisäksi henkilötietojen käsittelyä suojaavana toimena säädettäisiin määrääjasta tietojen käytölle ja säilytykselle selvitystietojärjestelmässä. Tietojen käyttöä rajoittaisivat myös muut tietosuojaperiaatteet, kuten tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdassa kuvattu henkilötietojen täsmällisyysvaatimus. Kyseisen periaatteen nojalla henkilötietojen tulee olla täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä. Selvitysyksikkö olisi siten velvollinen arvioimaan ilmiöselvityksiä varten kerättyjen tietojen ajantasaisuuden ja käytettävyyden myöhemmin laadittavien ilmiöselvitysten osalta erikseen. Henkilötietojen käyttötarkoituksen katsotaan täyttävän tietosuojasetuksen vaatimukset.

Pykälän 1 momentin 2 kohtaa muutettaisiin siten, että selvitysyksiköllä olisi jatkossa oikeus saada tiedot luonnollisen henkilön ja kuolinpesän asemasta organisaatiossa sekä organisaation omistus- ja hallintasuhteita kuvaavat tiedot. Viittaus organisaatiohenkilöön poistettaisiin. Luonnollisen henkilön ja kuolinpesän asemaa organisaatiossa kuvaavilla tiedoilla tarkoitettaisiin vastuu- ja omistusasemaa koskevia tietoja, joita olisivat tiedot toimimisesta organisaation edustajana, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenenä, toimitusjohtajana, yhtiömiehenä, yksityisenä elinkeinonharjoittajana sekä tietoja luonnollisen henkilön ja kuolinpesän organisaatioita koskevista omistuksista. Tiedot saataisiin pääosin julkisesta kaupparekisteristä. Tietoja henkilön omistus- ja hallintasuhteista organisaatioihin on myös erilaisissa viranomaisten rekistereissä, joissa tieto on salassa pidettävää. Tällaisesta ovat esimerkkinä Verohallinnolla olevat osakas- ja osakkuustiedot.

Pykälän 1 momentin 7 kohdassa säädetään selvitysyksikön oikeudesta saada esitutkintaviranomaiselta esitutkintaa koskevia muitakin kuin momentin 1–6 kohdassa tarkoitettuja tietoja, kun tieto liittyy rikokseen, jonka epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi viittaukset rikoksen tapahtumisesta organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Rajaukset olisivat jatkossa tarpeettomat, kun harmaa talous ei olisi kytketty nykyisin tapaan ainoastaan organisaatioiden toimintaan. Selvitysyksiköllä olisi jatkossa kaikkiin luonnollisiin henkilöihin laajentuvan toimialan myötä tarve saada rikoksia koskevaa tietoa nykyistä organisaatorajausta laajemmin ilmiöselvitysten laatimiseksi. Hallituksen esityksessä HE 163/2010 vp todetaan, että muita kuin 1–6 kohdassa tarkoitettuja tietoja olisivat muun muassa tieto rikosnimikkeestä, rikoksen

tekotavasta ja tahallisuudesta sekä tiedot esitutkintaviranomaisen suorittamista toimenpiteistä. Myös tieto rikoksen tekoon osallistuvista henkilöistä ja tieto asianomistajista olisivat tässä kohdassa tarkoitettuja tietoja. Selvitysyksikkö saisi ehdotetun muutoksen myötä käyttöönsä ilmiöselvitysten laatimiseksi nykyistä laajemmin eri rikoksiin liittyviä tietoja. Tietoja käytettäisiin selvitysyksikössä nimenomaan ilmiöselvitysten laadintaan ja niiden käyttö edellyttäisi aina, että tiedot olisivat välttämättömiä kunkin ilmiöselvityksen laatimiseksi. Tietosuojalain (1050/2018) 7 §:n 1 momentin 2 kohdan edellyttämällä tavalla rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvästä tietojen käsittelystä säädettäisiin selvitysyksiköstä annetussa laissa ja tietojen käsittely johtuisi välittömästi selvitysyksikölle laissa säädetystä tiedon tuottamis- ja jakamistehtävästä. Tietojen käsittelyssä huolehdittaisiin henkilötietojen suojasta. Henkilötiedot olisivat jo nykyisin edellyttämällä tavalla salassa pidettäviä selvitysyksikössä eikä valmiilla ilmiöselvityksellä olisi henkilötietoja. Tietojen säilyttämisestä säädettäisiin täsmällisesti selvitysyksiköstä annetussa laissa.

Pykälän 1 momentin 8 kohdassa säädetään selvitysyksikön oikeudesta saada ilmiöselvityksen laatimiseksi tietoja oikeushallinnon rekistereistä liittyen syyteharkinnassa, syytteessä tai tuomioistuinkäsittelyssä oleviin ja olleisiin asioihin sekä rikosasioita koskeviin tuomioihin, kun syyteharkinta, syyte tai tuomioistuinkäsittely liittyy rikokseen, jonka epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Säännöksestä ehdotetaan 7 kohdan tavoin poistettavaksi viittaukset rikoksen tapahtumisesta organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Rajaukset olisivat jatkossa tarpeettomat, kun harmaa talous ei olisi kytketty nykyisin tapaan ainoastaan organisaatioiden toimintaan. Selvitysyksiköllä olisi laajentuneen toimialansa myötä tarve saada tietoja nykyistä laajemmin. Vastaavalla tavalla kuin edellä 7 kohdassa kuvatut tiedot, myös oikeushallinnon rekistereistä pyydettävien tietojen tulisi olla välttämättömiä kunkin ilmiöselvityksen laatimiseksi. Välttämättömyyседellytys sekä tietojen säilytysaikaa koskeva sääntely suojaisivat henkilötietoja.

Pykälän 1 momentin 9 kohdassa säädetään selvitysyksikön oikeudesta saada ilmiöselvityksen laatimiseksi Verohallinnosta annetun (503/2010) lain 28 §:ssä tarkoitettussa ilmoituksessa ilmoitetut tiedot sekä mainitun ilmoituksen perusteella Verohallinnon saamat rikokseen liittyvät muutkin kuin tämän momentin 1–6 kohdassa tarkoitettut tiedot, kun tieto liittyy rikokseen, jonka epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Kyseessä ovat verorikosta tai muuta verotukseen liittyvää rikosta koskevat tiedot. Säännöksestä ehdotetaan 7 ja 8 kohdan tavoin poistettavaksi viittaukset rikoksen tapahtumisesta organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Rajaukset olisivat jatkossa tarpeettomat, kun harmaa talous ei olisi kytketty nykyisin tapaan ainoastaan organisaatioiden toimintaan. Luonnollisiin henkilöihin laajentuvan toimialan myötä selvitysyksiköllä olisi tarve saada tietoja nykyistä laajemmin. Vastaavalla tavalla kuin edellä 7 ja 8 kohdassa kuvatut tiedot, myös Verohallinnon rekistereistä pyydettävien tietojen tulisi olla välttämättömiä kunkin ilmiöselvityksen laatimiseksi. Välttämättömyyседellytys sekä tietojen säilytysaikaa koskeva sääntely suojaisivat henkilötietoja.

Pykälän 5 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Lainkohdassa säädetään vaatimuksesta hävittää välittömästi sellaista henkilöä koskevat tiedot, joka ei ole organisaatiohenkilön asemassa. Koska selvitysyksikön toimialan laajentamisen myötä voitaisiin ilmiöselvityksiä laatia myös luonnollisista henkilöistä ilman organisaatiohenkilöasemaa, ei säännös olisi tulevaisuudessa enää tarpeen. Tietojen poistamisesta selvitystietojärjestelmästä säädettäisiin erikseen lain 10 §:ssä.

5 §. Velvoitteidenhoitoselvitys. Pykälässä säädetään velvoitteidenhoitoselvityksen laadinnasta. Sen 4 momenttia, jonka mukaan selvitysyksikkö kuvaa velvoitteidenhoitoselvityksessä organisaation tai organisaatiohenkilön sekä näihin välittömästi tai välillisesti kytkeytyvän organisaation ja organisaatiohenkilön toimintaa ja taloutta sekä veroihin, lakisäätteisiin eläke-, tapaturma-

tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka tullin perimiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista, esitetään muutettavaksi. Viittaukset organisaatiohenkilöön korvattaisiin viittauksilla luonnolliseen henkilöön tai kuolinpesään. Muutos olisi tarpeen, jotta lainkohta vastaisi selvitysyksikön ehdotettua toimialan laajentamista muussa kuin organisaatioasemassa oleviin luonnollisiin henkilöihin. Ehdotuksen tarkoituksena olisi, että selvitysyksikkö voisi velvoitteidenhoitoselvityksellä kuvata organisaation, luonnollisen henkilön tai kuolinpesän sekä näihin välittömästi tai välillisesti kytkeytyvän organisaation, luonnollisen henkilön ja kuolinpesän toimintaa ja taloutta sekä veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka tullin perimiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista. Myös muu kuin elinkeinotoimintaa harjoittava kuolinpesä olisi perusteltua sisällyttää säännökseen, jotta selvitysyksikkö voisi saattaa päätökseen esimerkiksi käynnissä olevan velvoitteidenhoitoselvityksen kohteena olevan luonnollisen henkilön kuoleman jälkeen.

Organisaatioon välittömästi kytkeytyvällä luonnollisella henkilöllä tarkoitettaisiin yhtiöön vastuu- tai omistusasemassa olevaa luonnollista henkilöä. Vastuu- ja omistusasemalla tarkoitettaisiin luonnollisen henkilön asemaa organisaation edustajana, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenenä, toimitusjohtajana, yhtiömiehenä, yksityisenä elinkeinonharjoittajana sekä luonnollisen henkilön omistusta organisaatiosta. Tiedot saataisiin pääosin julkisesta kaupparekisteristä. Tietoja henkilön omistus- ja hallintasuhteista organisaatioihin löytyy myös erilaisista viranomaisten rekistereistä, joissa tieto on salassa pidettävää. Tällaisesta ovat esimerkkinä Verohallinnolla olevat osakas- ja osakkuustiedot. Organisaatioon välillisesti kytkeytyvällä luonnollisella henkilöllä tarkoitettaisiin esimerkiksi organisaation kokonaan omistavan osakeyhtiön hallituksen jäsentä. Lisäksi organisaatioon välillisesti kytkeytyvä luonnollinen henkilö voisi tarkoittaa organisaatioon välittömästi kytkeytyvän luonnollisen henkilön lähipiiriä. Määrittely voisi kattaa esimerkiksi takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991) 3 §:ssä tarkoitettussa suhteessa olevat henkilöt, kuten puolison sekä luonnollisen henkilön tai hänen puolisonsa suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa olevan sukulaisten, sisaruksen, veli- ja sisarpuolen ja tällaisen henkilön puolison. Luonnolliseen henkilöön välittömästi kytkeytyvällä luonnollisella henkilöllä tarkoitettaisiin henkilön lähipiiriä, mikä kattaisi luonnolliseen henkilöön takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 3 §:ssä tarkoitettussa suhteessa olevat henkilöt. Selvitysyksiköllä olisi siis oikeus kohdan perusteella saada luonnollisten henkilöiden lähipiirissä olevien henkilöiden tietoja. Tiedot olisivat välttämättömiä esimerkiksi organisaatiossa tosiasiallista määräämisvaltaa käyttävän henkilön selvittämisessä. Laiminlyönneistä saatavaa hyötyä kätketään usein lähipiirin hallintaan. Luonnolliseen henkilöön välillisesti kytkeytyvällä luonnollisella henkilöllä tarkoitettaisiin esimerkiksi luonnolliseen henkilöön hänen organisaatioon liittyvän vastuu- tai omistusasemansa kautta kytkeytyvää luonnollista henkilöä, esimerkiksi hallituksen jäsentä organisaatiossa, jonka kyseinen luonnollinen henkilö omistaisi. Välillinen kytkentä toiseen luonnolliseen henkilöön voisi tulla myös luonnollisen henkilön lähipiiriin välittömästi kytkeytyvän luonnollisen henkilön kautta.

Organisaatioon ja luonnolliseen henkilöön kytkeytyvien luonnollisten henkilöiden piiriä on kuvattu yllä esimerkein, eikä välillisiä kytkentöjä ole pyritty tiukasti rajaamaan. Tämä johtuu siitä, että velvoitteidenhoitoselvityksen laatimista ja selvitysyksikön tiedonsaantioikeuksia määrittävät aina selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentissa kuvatut lakisääteiset viranomaistehdävät sekä niitä varten kullekin asiakasviranomaiselle erikseen säädetyt tiedonsaantioikeudet. Näin ollen selvitysyksikön tiedonsaantioikeudet esimerkiksi luonnolliseen henkilöön kytkeytyvien luonnollisten henkilöiden osalta rajoittuisivat aina niihin tiedonsaantioikeuksiin, jotka lakisääteisesti kuuluvat velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävälle viranomaiselle. Täten 4 momentti mahdollistaa velvoitteidenhoitoselvityksellä henkilön kytkentöjen kuvaamisen siinä laajuudessa ja edellytyksin mitä velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävän viranomaisen erikseen säädetty tiedonsaantioikeus kattaa. Ottaen myös huomioon velvoitteidenhoitoselvityksen käyttämisen

nykylain puitteissa 38 eri viranomaistehtävän tukemiseksi, olisi tarkoituksenmukaista, ettei selvitysyksiköstä annetussa laissa asetettaisi ennalta tiukkoja kriteerejä kytkevien henkilöllisen ulottuvuuden selvittämiseksi. Kytkevien selvittämisen laajuus ja edellytykset ylipäänsä perustuvat aina kunkin selvitystä pyytävän viranomaisen omiin, erikseen säädettyihin tiedonsaantioikeuksiin. Velvoitteidenhoitoselvityksen sisältö, kuten siinä kuvattavien kytkevien laajuus, määritellään aina yhdessä selvitystä pyytävän viranomaisen kanssa.

Pykälän 5 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Sen mukaan selvitysyksikön todetessa, ettei henkilö ole organisaatiohenkilön asemassa, on velvoitteidenhoitoselvitys lopetettava hänen osaltaan ja häntä koskevat tiedot on hävitettävä välittömästi. Koska selvitysyksikön toimialan laajentamisen myötä voitaisiin velvoitteidenhoitoselvityksiä laatia myös muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevista luonnollisista henkilöistä, ei säännös olisi enää tulevaisuudessa tarpeellinen. Tietosuoja-asetus muutoinkin sallii tietojen säilyttämisen vain niin kauan kuin ne ovat tarpeen henkilötietojen käyttötarkoituksen kannalta.

6 §. Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus. Pykälän 1 momentin 4 kohtaa, jossa säädetään velvoitteidenhoitoselvityksen käyttämisestä tukemaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 10 §:n 1 momentissa tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksujen perintämenettelyn toimeenpanon valvontaa, ehdotetaan päivitettäväksi. Kyseessä olisi tekninen muutos, sillä työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 10 §:n 1 momentin 2 kohdan sanamuoto on laeilla 542/2012 ja 522/2018 muuttunut. Päivitetyin lainkohdan mukaan Työllisyysrahaston tehtävänä on määrätä ja periä 2 §:ssä tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksuja ja valvoa tässä laissa säädettyjen työttömyysvakuutusmaksuihin liittyvien velvoitteiden täyttämistä. Ehdotuksen myötä velvoitteidenhoitoselvitys laadittaisiin tukemaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 10 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksujen määräämistä ja perintää ja työttömyysvakuutusmaksuihin liittyvien velvoitteiden täyttämisen valvontaa. Muutoksen johdosta selvitysyksiköstä annettu laki vastaisi työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain nykyistä sanamuotoa.

Pykälän 1 momentin 11 kohtaan, jossa säädetään velvoitteidenhoitoselvityksen laatimisesta tukemaan poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Puolustusvoimien suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä tai Tullin suorittamaa esitutkintaa, ehdotetaan lisättäväksi rikosten paljastaminen. Esitutkintaviranomaisille kuuluvasta rikosten paljastamisesta säädetään erikseen poliisilaisissa, rajavartiolaisissa, sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa sekä tullilaisissa. Koska velvoitteidenhoitoselvitys nykyisinkin voidaan laatia tukemaan rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä, olisi rikosten paljastamisen lisääminen yhdeksi velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseksi nähtävissä ennemmin teknisluonteiseksi päivitykseksi kuin velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksen varsinaiseksi laajentamiseksi.

Samalla ehdotetaan, että lainkohtaa muutettaisiin Tullin osalta siten, että sen velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksena olisi muiden esitutkintaviranomaisten tapaan rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen sekä edellä kuvattu rikosten paljastaminen. Tullin nykyinen oikeus saada velvoitteidenhoitoselvitys rikosten ennalta estämiseksi perustuu selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan, jonka mukaan velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan tullilain 2 §:n 7 kohdassa tarkoitettua tullitoimenpiteen suorittamista. Lainkohdan nojalla on myös rikosten paljastaminen tullitoimenpiteenä voitu nykylain puitteissa jo katsoa velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseksi. Lainkohdan mukaan tullitoimenpiteellä tarkoitetaan kaikkia Tullin tehtäviin kuuluvia virkatoimia tullirikosten esitutkintaa ja rajatarkastusta lukuun ottamatta. Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 §:n 2 kohdan mukaisesti tullirikostorjunta kattaa muun ohella tullirikosten estämisen. Sillä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää tullirikos, sen yritys tai valmistelu, taikka keskeyttää jo aloitetun tullirikoksen

tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Saman pykälän 4 kohdan mukaan tullirikoksen paljastaminen tarkoittaa toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle perustetta. Pykälän 5 kohdassa puolestaan todetaan, että tullirikoksen selvittämisellä viitataan tullirikoksen esitutkintaan. Näin ollen selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohdan sanamuodon yhdenmukaistaminen Tullin osalta ei muuttaisi sen nykyisiä toimivaltuuksia saada velvoitteidenhoitoselvitys rikosten ennalta estämistä, paljastamista ja selvittämistä varten. Sanamuodon yhdenmukaistaminen ei myöskään kaventaisi Tullin pyytämien velvoitteidenhoitoselvitysten nykyistä käyttöalaa, koska samalla luovuttaisiin 6 §:n 1 momentin 11 kohdassa olevista esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämistä rajaavista erillisvaatimuksista. Ehdotettu muutos lisäisi säännöksen selkeyttä ja olisi siten lakiteknisesti perusteltu.

Lisäksi pykälän 1 momentin 11 kohtaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että lainkohdasta poistettaisiin epäiltyä rikosta koskevat erillisvaatimukset rikoksen enimmäisrangaistuksesta sekä rikoksen yhteydestä organisaatioon edellytyksinä velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiselle. Otaen huomioon kaikki edellä kuvatut pykälän 1 momentin 11 kohtaan ehdotetut muutokset, laadittaisiin velvoitteidenhoitoselvitys jatkossa tukemaan poliisin, Rajavartiolaitoksen, Puolustusvoimien tai Tullin suorittamaa rikosten ennalta estämistä, paljastamista ja selvittämistä.

Erillisvaatimuksista luopumisen myötä velvoitteidenhoitoselvityksen piiriin tulisivat myös sellaiset rikokset, joiden säädetty enimmäisrangaistus olisi alle yksi vuosi vankeutta eikä rikoksen epäiltyä tapahtuneen organisaation toiminnassa tai organisaatiota hyväksi käyttäen. Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen kuitenkin edellyttäisi, että esitutkintaviranomaisilla tehtäviensä takia olisi tarve saada velvoitteidenhoitoselvityksen sisältämä taloudellisten tietojen kokonaiskuva. Luonnollisten henkilöiden näkökulmasta erillisvaatimusten poisto laajentaisi selvitysyksikön oikeutta pyytää ja käsitellä luonnollisten henkilöiden tietoja. Ehdotus kuitenkin perustuisi esitutkintaviranomaisten lakisääteisten tehtävien ja tiedonsaantioikeuksien toteuttamiseen ja tietojen käyttötarkoitus olisi tarkasti rajattu selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohdassa. Tietojen säilyttäminen olisi niin ikään rajattu, sillä tiedot tulisi poistaa selvitystietojärjestelmästä, kun ne eivät ole tarpeen kyseisen velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi. Luonnollisen henkilön oikeusturvasta ja tietojen tarkastusoikeudesta on lisäksi säännökset selvitysyksiköstä annetussa laissa.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus organisaatiohenkilöön muutettaisiin viittaukseksi luonnolliseen henkilöön. Tällöin voitaisiin jatkossa aikaisemmin laadittua velvoitteidenhoitoselvitystä käyttää samasta organisaatiosta tai luonnollisesta henkilöstä saman pyytäjän samaa käyttötarkoitusta varten laadittavan uuden velvoitteidenhoitoselvityksen laadinnassa. Muutos olisi linjassa selvitysyksikön toimialan laajentamista koskevan ehdotuksen kanssa.

10 §. Tietojen poistaminen selvitystietojärjestelmästä. Tietojen poistamisesta selvitystietojärjestelmästä säädetään 10 §:ssä. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin ainoastaan ilmiöselvityksen laatimiseksi hankittujen tietojen poistamisesta. Ehdotuksen mukaan selvitystietojärjestelmään tallennetut ilmiöselvitysten laatimiseksi hankitut tiedot olisi poistettava kolmen vuoden kuluessa tietojen selvitystietojärjestelmään tallentamisesta. Tiedot tulisi kuitenkin poistaa ilmiöselvityksen valmistuttua, jos tietojen säilyttäminen ei olisi tarpeen 5 §:n 3 momentissa tarkoitetun velvoitteidenhoitoselvityksen tai muiden ilmiöselvitysten laatimiseksi. Tietojen säilytysaikaa voitaisiin jatkaa enintään yhdellä vuodella, jos tiedot edelleen olisivat tarpeen selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. Tietosuoja-asetuksen henkilö tietojen käsittelyn minimointiperiaatteeseen perustuen tietoja säilytettäisiin selvitystietojärjestelmässä vain niin kauan kuin se on tarpeen

henkilötietojen käsittelyn tarkoitusten toteuttamiseksi. Selvitysten laatimiseksi saadut, tarpeettomaksi havaitut tiedot tulisi aina poistaa viipymättä. Ehdotettu kolmen vuoden säilytysaika perustuisi tietoja lakisääteisissä tehtävissään hyödyntävän selvitysyksikön tarpeeseen. Myös velvoitteidenhoitoselvityksiä tilaavien asiakasviranomaisten tietotarve ja oikeus pyytää velvoitteidenhoitoselvitys ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella tulisivat säännöksessä huomioiduiksi. Tietojen säilytysaikaa koskeva sääntely perustuisi tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdan mahdollistaman sääntelyliikkumavaran käyttämiseen erityisten säännösten antamiseksi säilytysajoista.

Selvitysyksikkö arvioisi virkatoimena pyydettyjen tietojen säilyttämisen perusteet ja niistä tehtäisiin merkintä. Tietojen poistaminen ilmiöselvityksen valmistuttua olisi henkilötietojen minimoiperiaatteen mukaista, mikäli selvityksen valmistuttua olisi selvää, ettei tietoja voitaisi hyödyntää muissa ilmiöselvityksissä tai velvoitteidenhoitoselvitysten käynnistämiseksi ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella. Tiedon poistaminen voisi käytännössä tulla kyseeseen esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa tiedon luonteen tai laadun vuoksi olisi selvää, ettei sitä voida käyttää muissa selvityksissä tai tieto olisi vanhentunut. Kolmen vuoden säilytysaika voitaisiin poikkeuksellisesti jatkaa enintään yhdellä vuodella, mikäli säilytettävä tieto yhä olisi tarpeen selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:n 4 momentin mukaisesti muun ilmiöselvityksen laadinnassa tai velvoitteidenhoitoselvityksen käynnistämiseksi ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella. Säännöksellä turvattaisiin selvitysyksikön tiedontuottamistehtävän toteuttaminen ja käynnissä olevien selvitysten loppuunsaattaminen.

Tietojen nykyistä pidempi säilytysaika olisi tarpeen, jotta selvitysyksikkö voisi täyttää lain 5 §:n 3 momentin mukaiset, ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella tapahtuvat asiakasviranomaisensa velvoitteidenhoitoselvityspyynnöt. Nykyiseen lakiin sisältyy tältä osin tulkinanvaraisuutta. Lain 4 §:n 4 momentti antaa asiakasviranomaisille oikeuden pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella, mutta 10 §:n nojalla on ilmiöselvitysten laatimiseksi hankitut tiedot kuitenkin poistettava, jos ne eivät ole tarpeen kyseisen selvityksen laatimiseksi. Lain 10 §:ssä oleva säännös ei näin ollen sanamuotonsa perusteella käytännössä mahdollista ilmiöselvitystä varten kerättyjen tietojen säilyttämistä enää sen jälkeen, kun ilmiöselvitys on valmistunut. Tietojen säilytysajan kirjaaminen lakiin poistaisi säännösten keskinäisen ristiriidan ja turvaisi asiakasviranomaisten lakiin kirjatun oikeuden toteutumista. Velvoitteidenhoitoselvityksen laatiminen jo aiemmin valmistuneen ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella edellyttää ilmiöselvityksellä käsiteltyjen toimijoiden tunnistetietoja. Ilmiöselvityksessä kuvattuja toimijoita koskevat velvoitteidenhoitoselvitykset laadittaisiin aina ajantasaisilla toimintaa ja taloutta kuvaavilla tiedoilla. Ilmiöselvitystä varten kerätty tunnistetieto olisi kuitenkin välttämätön velvoitteidenhoitoselvityksen käynnistämiseksi. Käytännössä viranomaiset pyytävät velvoitteidenhoitoselvityksiä ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella tavallisesti jo muutamien kuukausien ja enimmillään arviolta vuoden kuluessa ilmiöselvityksen valmistumisen jälkeen. Selvitysyksikön velvollisuus tarkastaa henkilötietojen edelleen säilyttämisen perusteet suojaa henkilötietoja ja varmistaa niiden ajantasaisuuden.

Tietojen nykyistä pidempi säilytysaika olisi edellytyksenä sille, että ilmiöselvityksiä varten kerättyjä tietoja voitaisiin tosiasiallisesti hyödyntää esityksessä ehdotetusti useampien kuin yhden ilmiöselvityksen laadinnassa. Kolmen vuoden säilytysaika olisi selvitysyksikön lakisääteisen tiedon tuottamis- ja jakamistehtävän kannalta tarpeen, jotta selvitysyksiköllä olisi tosiasiallinen mahdollisuus hyödyntää kerättyjä tietoja useammissa ilmiöselvityksissä.

Pykälän 2 momentissa säädetään selvitystietojärjestelmään tallennettujen selvitysten poistamista koskevasta viiden vuoden määräajasta. Säännöksen keskeinen sisältö ehdotetaan siirrettäväksi tekniluonteisin tarkennuksin 3 momenttiin. Sen sijasta 2 momentissa säädettäisiin velvoitteidenhoitoselvitystä varten hankittujen tietojen poistamisesta selvitystietojärjestelmästä.

Ehdotuksen mukaan velvoitteidenhoitoselvitystä varten hankitut tiedot olisi poistettava, jos ne eivät ole tarpeen kyseisen selvityksen laatimiseksi. Näin ollen säännökseen ei velvoitteidenhoitoselvitysten osalta ehdoteta sisällöllistä muutosta nykytilaan, vaan velvoitteidenhoitoselvityksiä varten hankitut tiedot tulisi myös jatkossa poistaa heti, kun selvitys on valmistunut. Tietosuoja-asetuksen henkilötietojen käsittelyn minimointiperiaatteeseen perustuen selvitysten laatimiseksi saadut, tarpeettomaksi havaitut tiedot tulisi aina poistaa viipymättä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi teknisluonteisin täsmennyksin nykyisessä 2 momentissa oleva sääntely selvitystietojärjestelmään tallennettujen muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen tietojen poistamisen määräajasta. Säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että selvitystietojärjestelmään tallennettujen muiden kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen tietojen sijaan siinä viitattaisiin valmiisiin ilmiö- ja velvoitteidenhoitoselvityksiin. Ne olisi poistettava viiden vuoden kuluttua selvityksen valmistumisesta, jollei selvityksen edelleen säilyttäminen olisi 1 §:ssä säädetyn tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Valmiiden selvitysten säilytysaikaa koskeva säännös vastaisi siten nykytilaa.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan selvitysten arkistoinnista ja arkistotoimen tehtävistä säädettäisiin arkistolaisissa. Säännöksen sanamuotoa hieman täsmennettäisiin, mutta se vastaisi sisällöltään nykyisen pykälän 3 momenttia.

7.2 Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettu laki

19 §. Tietojen antaminen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille. Pykälässä säädetään yksittäistapauksista, joissa Verohallinto voi pyynnöstä antaa salassapitovelvollisuuden estämättä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille. Pykälän 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi rikosten paljastaminen. Jatkossa Verohallinto voisi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa yksittäistapauksessa pyynnöstä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille rikosten estämistä, paljastamista, selvittämistä sekä syytteenpanoa varten. Rikosten paljastaminen puuttuu mainitusta lainkohdasta sekä selvitysyksiköstä annetusta laista. Esitutkintaviranomaisten tehtäviin kuuluvasta rikosten paljastamisesta säädetään poliisilaissa, rajavartiolaissa, tullilaissa sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa. Esitutkintaviranomaisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeellisten tietojen saamisesta muilta viranomaisilta salassapitovelvollisuuden estämättä säädetään esitutkintaviranomaisia koskevassa lainsäädännössä. Ehdotuksen myötä päivitetäisiin verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettu laki tiedonsaannin osalta vastaamaan esitutkintaviranomaisten lakisäätteistä toimivaltuutta ja tiedonsaantioikeuksia. Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:n 1 kohta on säädetty vuonna 2000 kattamaan ne tietojen antamista koskevat tehtävät, jotka poliisilla on ollut silloisen poliisilain mukaisesti (ks. HE 149/1999, s. 31). Säännöstä ei ole kuitenkaan täsmennetty poliisilain uudistuksen yhteydessä. Tämä aiheuttaa nykyiseen sääntelyyn tulkinnanvaraisuutta. Lain nykyinen sanamuoto ei nimenomaisesti kata tietojen antamista rikosten paljastamista varten, vaikka tällaista rajausta ei ole nimenomaisesti tarkoitettu tehdä. Tietojen antamista koskevien edellytysten selkeyttämiseksi olisi tarkoituksenmukaista täydentää verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:n 1 kohta kattamaan uudistetun poliisilain mukaiset, esitutkintaviranomaisille säädetty tehtävät. Muutoksella varmistettaisiin verotustietojen tehokas käyttäminen rikostorjunnan eri vaiheissa. Selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohtaan lisättävä rikosten paljastaminen ja verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettuun lakiin tehtävä muutos niin ikään yhdessä mahdollistaisivat velvoitteidenhoitoselvityksen käytön tukemaan rikosten paljastamista.

7.3 Työtapaturma- ja ammattitautilaki

255 §. Vakuutuslaitoksen oikeus antaa tietoja. Pykälässä säädetään vakuutuslaitoksen oikeudesta salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa lain toimeenpanoon perustuvia tietoja eri tahoille. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi rikosten paljastaminen. Lisäksi ehdotetaan, että säännöksessä oleva viittaus poliisiin muutettaisiin viittaukseksi esitutkintaviranomaiseen. Ehdotuksen myötä vakuutuslaitoksella olisi oikeus antaa lain toimeenpanoon perustuvia tietoja ministeriölle, Verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen korvaus vaikuttaa, tämän lain mukaista korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista korvauksista, tiedot työnantajasta ja muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontatointia varten, sekä esitutkinta- ja syyttäväviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten paljastamista, selvittämistä ja syytteenpanoa varten. Esitutkintaviranomaisien tehtäviin kuuluvasta rikosten paljastamisesta säädetään poliisilaissa, rajavartiolaissa, tullilaissa sekä sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa. Esitutkintaviranomaisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeellisten tietojen saamisesta muilta viranomaisilta salassapitovelvollisuuden estämättä säädetään esitutkintaviranomaisia koskevassa lainsäädännössä. Muutosten myötä vakuutuslaitoksella olisi oikeus esitutkintaviranomaisen pyynnöstä antaa määriteltyjä, sosiaalivakuuttamista koskevia tietoja poliisiin lisäksi muulle esitutkintaviranomaiselle tilanteessa, jossa tiedot olisivat välttämättömiä myös rikosten paljastamista varten. Selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohtaan lisättävä rikosten paljastaminen ja työtapaturma- ja ammattitautilakiin tehtävät muutokset yhdessä mahdollistaisivat velvoitteidenhoitoselvityksen käytön tukemaan esitutkintaviranomaisien suorittamaa rikosten paljastamista.

7.4 Työntekijän eläkelaki

205 §. Tietojen antaminen rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi. Pykälässä säädetään eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen oikeudesta antaa laissa määritettyjä tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi rikosten paljastaminen. Ehdotuksen myötä eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella olisi oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä esitutkinta- ja syyttäväviranomaiselle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä rikosten paljastamista, selvittämistä ja syytteenpanoa varten. Kyseessä on esitutkintaviranomaisille kuuluva tehtävä, josta säädetään poliisilaissa, rajavartiolaissa, tullilaissa sekä sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa. Esitutkintaviranomaisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeellisten tietojen saamisesta muilta viranomaisilta salassapitovelvollisuuden estämättä säädetään esitutkintaviranomaisia koskevassa lainsäädännössä. Muutoksen myötä eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella olisi esitutkintaviranomaisen pyyntöön perustuen oikeus antaa määriteltyjä, eläkkeitä koskevia tietoja esitutkintaviranomaiselle tilanteessa, jossa tiedot olisivat välttämättömiä rikosten paljastamista varten. Selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohtaan lisättävä rikosten paljastaminen ja työntekijän eläkelakiin ehdotettu muutos yhdessä mahdollistaisivat velvoitteidenhoitoselvityksen käytön tukemaan rikosten paljastamista.

7.5 Laki liikenteen palveluista

6 §. Taksiliikenneluvan myöntäminen. Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan Liikenne- ja viestintävirasto myöntää hakemuksesta taksiliikenneluvan oikeushenkilölle, jota tai jonka Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua organisaatiohenkilöä taikka näiden määräämisvallassa arvopaperimarkkinalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla olevaa yhteisöä ei ole asetettu konkurssiin sen toimiessa henkilö-, taksi- tai tavaraliikennelupaa vaativalla toimialalla kahden viimeisimmän vuoden aikana. Säännöksestä ehdotetaan poistettaviksi viittaukset organisaatiohenkilöön ja korvattavan ne saman sisältöisellä henkilöpiiriä koskevalla määrittelyllä. Muutos olisi tarpeen, sillä organisaatiohenkilömääritelmä ehdotetaan poistettavaksi selvitysyksiköstä annetusta laista. Ehdotuksen mukaan Liikenne- ja viestintävirasto myöntäisi hakemuksesta taksiliikenneluvan oikeushenkilölle, jota tai jonka liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 2 §:ssä tarkoitettua henkilöä tai sellaista omistajaa, joka yksin tai yhdessä ylenevässä tai alenevassa sukulaissuhteessa olevan henkilön, aviopuolison, rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen tai samassa taloudessa asuvan henkilön kanssa omistaa vähintään 10 prosenttia yhteisön pääomasta tai heillä on vastaava osuus yhteisön äänimäärästä, ei ole asetettu konkurssiin sen toimiessa henkilö-, taksi- tai tavaraliikennelupaa vaativalla toimialalla kahden viimeisimmän vuoden aikana. Vaatimus koskisi myös edellä mainittujen henkilöiden määräämisvallassa arvopaperimarkkinalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla olevaa yhteisöä. Ehdotuksella ei muutettaisi liikenteen palveluista annetun lain kyseisen lainkohdan sisältöä, vaan tarkoituksena olisi ainoastaan korvata viittaukset selvitysyksiköstä annetun lain organisaatiohenkilömääritelmään vastaavan laajuisella määrittelyllä.

197 §. Valvontaviranomaisen yleinen tiedonsaantioikeus. Pykälän 3 momentin mukaan Liikenne- ja viestintävirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta maksutta tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajaluvan hakijasta ja haltijasta, liikenteestä vastaavasta henkilöstä, yrityksen toimitusjohtajasta, vastuunalaisesta yhtiömiehestä, henkilöluvan hakijasta ja haltijasta ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:n 2 kohdassa tarkoitettua organisaatiohenkilöstä ja mainitun pykälän 1 kohdassa tarkoitettua organisaatiosta, jossa hakijan organisaatiohenkilö on tai on ollut organisaatiohenkilöasemassa. Säännöksestä ehdotetaan poistettaviksi viittaukset organisaatiohenkilöön ja korvattavan ne saman sisältöisellä henkilöpiiriä koskevalla määrittelyllä. Ehdotuksen mukaan Liikenne- ja viestintävirastolla olisi oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta maksutta tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajaluvan hakijasta ja haltijasta, liikenteestä vastaavasta henkilöstä, yhteisön hallituksen jäsenestä tai toimitusjohtajasta taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa olevasta henkilöstä sekä henkilöstä, joka tosiasiallisesti johtaa yhteisön tai säätiön taikka ulkomaisen sivuliikkeen toimintaa taikka hoitaa sen hallintoa, avoimen yhtiön yhtiömiehestä, kommandiittiyhtiön vastuunalaisesta yhtiömiehestä ja eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsenestä, kirjanpitolaian mukaan kirjanpitovelvollisesta yksityisestä elinkeinonharjoittajasta, henkilöluvan hakijasta ja haltijasta. Lisäksi Liikenne- ja viestintävirastolla olisi vastaava tiedonsaantioikeus sellaisesta omistajasta, joka yksin tai yhdessä ylenevässä tai alenevassa sukulaissuhteessa olevan henkilön, aviopuolison, rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen tai samassa taloudessa asuvan henkilön kanssa omistaa vähintään 10 prosenttia yhteisön pääomasta tai heillä on vastaava osuus yhteisön äänimäärästä. Liikenne- ja viestintävirastolla olisi niin ikään tiedonsaantioikeus sellaisesta yritys- ja yhteisötietolain 3 §:ssä mainitusta rekisteröitävästä yksiköstä, jossa hakijan liiketoimintakiellosta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua henkilöä tai edellä kuvattu omistaja on tai on ollut vastaavassa johto-, vastuu- tai omistusasemassa.

Ehdotuksella ei muutettaisi liikenteen palveluista annetun lain kyseisen lainkohdan sisältöä, vaan tarkoituksena olisi ainoastaan korvata viittaukset selvitysyksiköstä annetun lain organisaatiohenkilömääritelmään vastaavan laajuisella määrittelyllä.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2026.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

9.1 Yleistä yksityiselämän suojasta ja tietosuoja-asetuksen kansallisen sääntelyliikkomavaran käytöstä

Ehdotetut lainsäädäntömuutokset ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Lisäksi arvioinnissa on otettava huomioon tietosuoja-asetuksen kansalliseen lainsäädäntöön tuomat vaatimukset. Ehdotusten suhdetta tietosuoja-asetukseen on käsitelty luvussa 4.1.7 sekä säännöskohtaisissa perusteluissa luvussa 7.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään pykälän 1 momentin mukaan tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vaikiintuneen käytännön mukaan henkilötietojen suojan kannalta merkittävät sääntelykohteet ovat aiemmin liittyneet rekisteröinnin tavoitteeseen, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöön, niiden sallittuun käyttötarkoitukseen, mukaan lukien tietojen luovutettavuuteen ja tietojen säilytysaikaan henkilörekisterissä sekä rekisteröidyn oikeusturvaan (esim. PeVL 25/1998 vp, s. 2, PeVL 11/2016 vp, s. 8 ja PeVL 13/2016 vp, s. 3-4). Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla on tullut olla perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan kattavaa ja yksityiskohtaista (esim. PeVL 11/2016 vp, s. 8 ja PeVL 31/2017 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään katsonut tärkeäksi, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkomavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (esim. PeVL 26/2017 vp s. 42 ja PeVL 51/2014 vp, s. 2). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä selvittää kansallisen liikkomavaran alaa (esim. PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on tietosuoja-asetusta täydentävää tietosuojalakia koskevassa lausunnossaan tarkistanut aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista (PeVL 14/2018 vp, s. 4). Valiokunta on katsonut, että tietosuoja-asetuksen yksityiskohdainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä. Perustuslakivaliokunnan mukaan henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislainsäädännön nojalla. (PeVL 14/2018 vp, s. 4.) Kansallisen erityislainsäädännön säätämistä tulisi välttää ja varata sellaisen säätäminen ainoastaan tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuoja-asetuksen nojalla ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (PeVL 14/2018 vp, s. 3, PeVL 2/2018 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustelumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta. (PeVL 14/2018 vp, s. 5.)

Lakimuutoksilla käytettäisiin tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa ja toisaalta myös edellyttämää sääntelyliikumavaraa henkilötietojen käsittelyssä. Tietosuojalaki on yleislakina säädetty kansallisesti täsmentämään ja täydentämään tietosuoja-asetusta ja sen kansallista soveltamista. Tietosuojalailla ei ole kuitenkaan tyhjentävästi käytetty tietosuoja-asetuksen suoma kansallista liikumavaraa. Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetussa laissa säädetään selvitysyksikön lakisääteisistä tehtävistä, joiden suorittamiseksi selvitysyksikkö käsittelee henkilötietoja. Selvitysyksikön toiminnassa erityyppisten henkilötietojen käsittely on verrattain laajamittaista ja siihen keskeisesti kuuluu tietojen luovuttaminen muiden viranomaisten tehtävien tueksi. Ehdotetut muutokset selvitysyksikön toimialan laajentamiseksi kaikkien luonnollisten henkilöiden toimintaan ja muutokset ilmiöselvitystä varten kerätyn tiedon sekä velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitukseen lisäisivät henkilötietojen käsittelyä selvitysyksikössä, tietoluovutuksia sekä laajentaisivat selvitysyksikön tiedonsaantioikeuksia. Näin ollen henkilötietojen suojan kannalta on välttämätöntä säätää kerättävien henkilötietojen käyttötarkoituksia, säilytysaikoja rekisterissä, tietojen vastaanottajia ja luovutustarkoituksia koskevista muutoksista selvitysyksiköstä annetussa laissa.

Ehdotetuilla muutoksilla selvitysyksikön toimialan ulottamiseksi kaikkiin luonnollisiin henkilöihin sekä ilmiöselvitystä varten kerätyn tiedon ja velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoituksen laajentamiseksi pyritään ennen kaikkea edistämään harmaan talouden torjuntaa turvaamalla selvitysyksikölle ajantasaiset toimintaedellytykset ja tehostamalla viranomaisten välistä tietojenvaihtoa. Ehdotetun sääntelyn voidaan sille esitettyjen perusteiden nojalla katsoa täyttävän tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan vaatimuksen yleisen edun mukaisesta tavoitteesta. Harmaan talouden ilmenemismuodot ovat vuosien mittaan moninaistuneet ja monimutkaistuneet erityisesti teknologisen kehityksen myötä. Tiedon kerääminen ja tuottaminen harmaan talouden ilmiöistä on tärkeää, jotta harmaata taloutta voidaan tehokkaasti torjua. Viranomaisten välisellä yhteistyöllä ja tehokkaalla tietojenvaihdolla on keskeinen merkitys harmaan talouden torjunnassa. Ehdotetuilla muutoksilla tavoiteltuja hyötyjä ei kyetä saavuttamaan rekisteröityjen yksityiselämän suojaan vähemmän vaikuttavilla keinoilla. Muutokset ovat oikeasuhtainen toimenpide tavoiteltuun päämäärään nähden, ottaen huomioon muutoksilla saavutettavat esityksen perusteluissa kuvatut hyödyt. Niiden katsotaan täyttävän tietosuoja-asetuksen vaatimukset henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta, käyttötarkoitussidonnaisuudesta, tietojen minimoinnista ja täsmällisyydestä sekä säilytyksen rajoittamisesta ja tietojen turvallisuuden varmistamisesta.

9.2 Ehdotetut lakimuutokset yksityiselämän ja henkilötietojen suojan näkökulmasta

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat ja arkaluonteiset tiedot

Selvitysyksikkö käsittelee ilmiö- ja velvoitteidenhoitoselvityksiä laatiessaan verotustietoja selvitysyksiköstä annetun lain mukaisten tehtäviensä ja tiedonsaantioikeuksiensa perusteella. Verotustiedoista ilmenee tieto mahdollisesta kirkollisverosta sekä ammattiyhdistyksen jäsenmaksun verovähennyksestä. Myös esimerkiksi selvityksissä välttämättömistä ulosottoviranomaiselta saatavista ulosotto- ja maksuhäiriötiedoista voi välillisesti ilmetä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Tätä kautta ja vastaavalla tavalla kuin muussakin verotustietojen käsittelyssä, on selvitysyksikön käsittelemillä tiedoilla nykytilassa yhteys tietosuoja-asetuksen 9

artiklassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluviin tietoihin. Lisäksi selvitysyksiköllä on oikeus käsitellä ilmiöselvityksiä laatiessaan tietosuojasetuksen 10 artiklassa tarkoitettuja rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja, jotka kuuluvat perustuslakivaliokunnan vakiintuneesti käyttämän arkaluonteisten henkilötietojen käsitteen piiriin. Vaikka tietosuojasetuksen myötä kansallisessa lainsäädännössä tulee ensisijaisesti käyttää erityisten henkilötietoryhmien käsitettä arkaluonteisten tietojen käsitteen sijaan sääntelyn selvyden vuoksi, katsoo perustuslakivaliokunta yhä perustelluksi kuvata tiettyjä henkilötietoryhmiä nimenomaan arkaluonteisiksi (PeVL 15/2018 vp, s. 38, ks. myös PeVL 14/2018 vp, s. 9). Näillä tiedoilla tarkoitetaan tietosuojasetuksessa määriteltyjä erityisiä henkilötietoryhmiä laajempaa tietojoukkoa (ks. myös PeVL 17/2018 vp). Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on edelleen syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasaisuutta koskevan käytännön pohjalta (PeVL 14/2018 vp, s. 4-5 ja PeVL 15/2018 vp, s. 42). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin. Valiokunnan mukaan arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 13/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2009 vp, s. 3, PeVL 15/2018 vp, s. 37). Tietosuojasetuksen johdanto-osan kappaleessa 51 korostetaan niin ikään, että asetuksen 9 artiklassa kuvattuja erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Valiokunta on sen johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5).

Selvitysyksikön toimialan laajeneminen kaikkiin luonnollisiin henkilöihin merkitsisi, että selvitysyksikkö käsitelisi todennäköisesti nykyistä enemmän arkaluonteisiksi luokiteltuja rikosasioihin liittyviä tietoja laatiessaan ilmiöselvityksiä organisaatiohenkilörajausta laajemmin luonnollisista henkilöistä. Osittain käsiteltävä tietosisältö myös laajenisi ehdotetun rikosten organisaatiokytöksen poistamisen myötä. Muilta osin käsiteltävien henkilötietojen tietosisältö ei muuttuisi. Selvitysyksikön hankkimien tietojen käyttötarkoitus olisi ehdotettujen lakimuutosten myötä myös jatkossa täsmällisesti määritelty selvitysyksiköstä annetussa laissa ja tietojen käyttämisen edellytettäisiin aina olevan välttämätöntä kunkin selvityksen laadinnassa. Tietojen säilyttämiselle olisi määrääjat. Tietosuojasetuksen säännökset erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelystä sekä perustuslakivaliokunnan tulkinnat riskiperusteisesta lähestymistavasta henkilötietojen käsittelystä puoltavat yksityiskohtaista ja tarkkarajaista sääntelyä. Ehdotettujen lakimuutosten katsotaan olevan linjassa perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöön ja tietosuojasetukseen nähden ja yhdessä selvitysyksiköstä annetun lain nykyisen sääntelyn kanssa kokonaisuutena turvaavan rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen.

Ilmiöselvitystä varten saatujen tietojen säilytysaika

Esityksessä ehdotetaan, että vastaisuudessa ilmiöselvityksiä varten hankittua tietoa voitaisiin säilyttää nykyistä pidempään, enintään kolme vuotta tietojen selvitystietojärjestelmään tallentamisesta lukien. Kyseessä olisi nimenomaisesti enimmäissäilytysaika, ja tiedot tulisi poistaa jo aiemmin, jos ne eivät olisi enää tarpeen selvitysyksikön lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi. Säilytysaikaa voitaisiin jatkaa enintään yhdellä vuodella, jos tiedot edelleen olisivat tarpeen selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lausuntokäytännössään huomiota etenkin arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaikoihin. Valiokunta on korostanut, että arkaluonteisten tietojen säilytysajat tulee rajoittaa säilytyksen tarkoituksen kannalta välttämättömään (esim. PeVL 51/2018 vp, s. 4, PeVL 31/2017 vp, s. 3). Valiokunta on niin ikään katsonut viiden vuoden säilytysajan olevan arkaluonteisten tietojen kohdalla pitkä (ks. esim. PeVL 13/2017 vp, s. 6). Perustuslakivaliokunta

on tuonut esille myös, että mitä pidemmästä säilytysajasta on kyse, sitä olennaisempaa on huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta (ks. esim. PeVL 13/2017 vp, s. 6).

Ilmiöselvityksiä varten saatujen tietojen nykyistä pidempi säilytysaika olisi tarpeen selvitysyksikön lakisäätteisten tehtävien suorittamiseksi. Sillä mahdollistettaisiin yhtäältä veloitteidenhoitoselvitysten laadinta ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella, kun ilmiöselvitys on valmistunut. Toisaalta tietojen säilyttäminen nykyistä pidempään olisi välttämätöntä, jotta selvitysyksikkö voisi hyödyntää keräämiään tietoja useammassa kuin yhdessä ilmiöselvityksessä. Kerättyjä tietoja säilytettäisiin selvitystietojärjestelmässä, jonka ajantasaisuudesta ja tietoturvasta selvitysyksikkö ja Verohallinto vastaavat. Selvitysyksiköstä annetussa laissa on säännökset rekisteröidyn oikeusturvasta, minkä lisäksi tietosuojaa-asetuksen ja kansallisen tietosuojalain mekanismit soveltuvat. Riskiperusteisesta lähestymistavasta sekä tallennettavien tietojen arkaluonteisuudesta ja rekisteröidyn oikeusturvasta johtuen sekä ottaen huomioon, että joistain tallennetuista tiedoista voi ilmetä myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, katsotaan, että on perusteltua säätää selvitystietojärjestelmään tallennettujen tietojen nykyistä pidemmästä säilytysajasta tarkkarajaisesti laissa. Tietojen säilytysajan arvioidaan olevan oikeasuhtainen, kun sitä punnitaan selvitysyksikön lakisäätteisten tehtävien toteuttamisesta johtuvan tarpeen ja rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen kannalta ja siten täyttävän perustuslain 10 §:n vaatimukset.

Tietojen luovuttaminen

Ehdotettuihin lakimuutoksiin sisältyy myös viranomaisten salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen ja tiedonsaantioikeuksiin liittyvää sääntelyä. Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten välistä salassa pidettävien tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen määritellyssä tehtävässä (esim. PeVL 31/2017 vp, s. 2). Viranomaisten tietojensaantioikeus ja tietojenluovutusmahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta ”tarpeellisiin tietoihin”, jos tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Mikäli tietosisältöjä ei ole vastaavalla tavalla luetteloitu, on sääntelyyn pitänyt sisällyttää vaatimus ”tietojen välttämättömyydestä” jonkin tarkoituksen kannalta (esim. PeVL 17/2016 vp, s. 5-6 ja siinä viitatu lausunnot).

Perustuslakivaliokunta on katsonut myös, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomaisen ominen tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (esim. PeVL 7/2019 vp, s. 7, PeVL 15/2018 vp, s. 39 ja PeVL 17/2016 vp, s. 6 sekä siinä viitatu lausunnot).

Selvitysyksikön toimialan laajeneminen kaikkiin luonnollisiin henkilöihin merkitsisi, että nykyistä useammin selvitysyksikkö keräisi muilta viranomaisilta salassa pidettäviä tietoja luonnollisista henkilöistä ilmiö- ja velvoitteidenhoitoselvitysten laadintaa varten. Selvitysyksikön oikeus saada tietoja on laissa kytketty tietojen välttämättömyyteen. Lisäksi ilmiöselvitystä varten kerättävät tiedot on täsmällisesti lueteltu selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:ssä. Myös velvoitteidenhoitoselvityksen osalta on laissa määritetty, mitä tietoja velvoitteidenhoitoselvityksellä kuvataan. Sen lisäksi selvitysyksikön tiedonsaantioikeus on rajattu niihin tietoihin, jotka velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävä viranomaislainen on oikeutettu saamaan selvityspyynnössä kuvattua käyttötarkoitusta varten. Selvitysyksikön toimialan laajentuminen kaikkiin luonnollisiin henkilöihin ei muuttaisi näitä periaatteita. Selvitysyksikön tiedonsaantioikeudet olisivat siten myös jatkossa tarkoin säännellyt ja perustuisivat sen lakisääteisten tehtävien suorittamiseen.

Ilmiöselvitystä varten saatujen tietojen käyttöalan laajennusta koskeva ehdotus myös merkitsisi osaltaan muutosta salassa pidettävien tietojen luovutuksiin selvitysyksikölle. Nykyisestä poiketen selvitysyksikkö voisi hyödyntää tietoja useissa ilmiöselvityksissä tietojen säilytysajan puitteissa. Tämä edellyttäisi, että tiedot olisivat kutakin selvitystä varten välttämättömiä. Ehdotuksesta johtuen selvitysyksikkö myös lähtökohtaisesti pyytäisi viranomaisilta tiedot siinä tarkoituksessa, että niitä voitaisiin käyttää useiden ilmiöselvitysten laadinnassa. Nykytilaa vastaavasti selvitysyksikön laatimat valmiit ilmiöselvitykset olisivat julkisia, mutta ne eivät sisältäisi henkilötietoja. Ilmiöselvitysten laatimiseksi saadut tiedot olisivat selvitysyksikössä salassa pidettäviä. Tietojen salassapito selvitysyksikössä sekä välttämättömyysvaatimus niiden käytön edellytyksenä suojaavat henkilötietoja.

Myös velvoitteidenhoitoselvityksen laatiminen tukemaan rikosten paljastamista sekä esitutkintaviranomaisten velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjä rajaavista erillisvaatimuksista luopuminen laajentaisivat selvitysyksikön tiedonsaantioikeuksia muilta viranomaisilta. Tietojen luovuttaminen selvitysyksikölle olisi kuitenkin nykytilaa vastaavasti rajattu velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävän viranomaisen tiedonsaantioikeuksiin ja perustuisi aina viranomaisen esittämään yksilöityyn ja dokumentoituun pyyntöön laatia velvoitteidenhoitoselvitys tietystä luonnollisesta henkilöstä. Selvitysyksiköstä annetun lain 11 §:ään perustuen selvitysyksikkö saisi myös jatkossa luovuttaa valmiin velvoitteidenhoitoselvityksen ainoastaan sitä pyytäneelle viranomaiselle.

Ehdotettujen, salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen liittyvien muutosten katsotaan edellä esitetyin perustein olevan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisia ja täyttävän perustuslain 10 §:n vaatimukset.

Oikeusturva

Ehdotetuilla lakimuutoksilla olisi vaikutusta henkilötietojen käsittelyyn selvitysyksikön toiminnassa, mistä syystä rekisteröidyn oikeusturvanäkökohtiin on kiinnitettävä huomiota ja arvioitava ehdotettujen muutosten ja nykyisen sääntelyn muodostama kokonaisuutta myös suhteessa perustuslain 21 §:n vaatimuksiin. Selvitysyksiköstä annetun lain 12 §:ssä säädetään rekisteröidyn oikeusturvasta ja viitataan tässä yhteydessä yleislakeina tietosuojalakiin ja tietosuojasetukseen.

Luonnollisen henkilön oikeudet määräytyisivät myös jatkossa lähtökohtaisesti henkilötietojen suojaan yleisesti sovellettavan tietosuojasetuksen ja sitä täydentävän kansallisen tietosuojalain perusteella. Tietosuojalainsäädäntöön perustuvat rekisteröidyn oikeudet ovat merkityksellisiä perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan toteutumisen kannalta. Tietosuojasetuksen nojalla luonnollisella henkilöllä olisi käytettävissään tietosuojasetuksen ja tietosuojalain mukaiset oikeussuojakeinot suhteessa rekisterinpitäjään. Rekisteröidyllä olisi myös mahdollisuus

saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi ja oikeus hakea muutosta tietosuojavaltuutetun ratkaisuun hallinto-oikeudelta. Rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoituksista liittyen rikosasiatietoihin sekä tietosuojavaltuutetun toimivallasta näiden tietojen tarkastamiseen säädetään selvitysyksiköstä annetun lain 12 §:ssä.

Nykyisten, tietosuojalainsäädäntöön perustuvien rekisteröidyn oikeuksien ja tietosuojavaltuutetun valvontakeinojen arvioidaan täyttävän oikeusturvaan liittyvät vaatimukset myös ehdotettujen lakimuutosten myötä.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 2 §:n 2 kohta, 4 §:n 5 momentti ja 5 §:n 5 momentti,
muutetaan 1 §:n 2 momentin 2 kohta, 2 §:n 3 ja 4 kohta, 3 §:n 2 momentti, 4 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 2 ja 7–9 kohta, 5 §:n 4 momentti, 6 §:n 1 momentin 4 ja 11 kohta ja 2 momentti sekä 10 §,
sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 4 kohta ja 4 §:n 1 momentin 8 ja 9 kohta laissa 252/2012 ja 6 §:n 1 momentin 4 kohta laissa 308/2016 sekä 11 kohta laissa 690/2021, ja
lisätään 1 §:ään uusi 3 momentti, seuraavasti:

1 §

Harmaan talouden selvitysyksikkö ja sen tehtävät

Selvitysyksikön tehtävänä on:

2) laatia viranomaiselle velvoitteidenhoitoselvityksiä 6 §:ssä säädettyihin käyttötarkoituksiin; Mitä viranomaisesta edellä 2 momentin 2 kohdassa säädetään, koskee myös julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitettuja julkisoikeudellisia laitoksia sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 5 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja julkisoikeudellisia laitoksia.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) *harmaalla taloudella* toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi;
4) *viranomaisella* viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 4 §:n 1 momentin 1–7 kohdassa tarkoitettua viranomaista sekä 2 momentissa tarkoitettua yhteisöä, laitosta, säätiötä ja yksityistä henkilöä silloin, kun viimeksi mainituilla on tai voi olla tietoja organisaatioiden, luonnollisten henkilöiden tai kuolinpesien taloudellisesta toiminnasta, taloudellisesta asemasta, julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta tai kytkennöistä muihin organisaatioihin, luonnollisiin henkilöihin tai kuolinpesiin.

3 §

Ilmiöselvitys

Ilmiöselvityksessä kuvataan harmaan talouden ilmiöitä ja harmaan talouden torjuntaa sekä näiden vaikutuksia yksilöimättä organisaatiota, luonnollista henkilöä tai kuolinpesää.

4 §

Selvitysyksikön oikeus saada tietoja ilmiöselvitystä varten

Selvitysyksiköllä on oikeus saada pyynnöstä salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ilmiöselvitysten laatimiseksi välttämättömät tiedot henkilöstä ja organisaatiosta seuraavasti:

2) luonnollisen henkilön tai kuolinpesän vastuu- ja omistusasemaa organisaatiossa sekä organisaation omistus- ja hallintasuhteita kuvaavat tiedot;

7) esitutkintaviranomaiselta esitutkintaa koskevat muutkin kuin 1–6 kohdassa tarkoitetut tiedot;

8) lukuun ottamatta oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 9 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä oikeudenkäyntiasiakirjoja ja 10 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviksi määrättyjä tietoja, tiedot oikeushallinnon rekistereissä olevista syyteharkinnassa, syytteessä tai tuomioistuinkäsittelyssä olevista ja olleista asioista sekä rikosasioita koskevista tuomioista;

9) Verohallinnosta annetun lain (503/2010) 28 §:ssä tarkoitettussa ilmoituksessa ilmoitetut tiedot sekä mainitun ilmoituksen perusteella Verohallinnon saamat rikokseen liittyvät muutkin kuin tämän momentin 1–6 kohdassa tarkoitetut tiedot.

5 §

Velvoitteidenhoitoselvitys

Selvitysyksikkö kuvaa velvoitteidenhoitoselvityksessä organisaation, luonnollisen henkilön tai kuolinpesän sekä näihin välittömästi tai välillisesti kytkeytyvän organisaation, luonnollisen henkilön ja kuolinpesän toimintaa ja taloutta sekä veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka tullin perimiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista.

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

4) työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 10 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksujen määräämistä ja perintää ja työttömyysvakuutusmaksuihin liittyvien velvoitteiden täyttämisen valvontaa;

11) poliisin, Rajavartiolaitoksen, Puolustusvoimien tai Tullin suorittamaa rikosten ennalta estämistä, paljastamista ja selvittämistä;

Aikaisemmin laadittua velvoitteidenhoitoselvitystä voidaan käyttää samasta organisaatiosta tai luonnollisesta henkilöstä saman pyytäjän samaa käyttötarkoitusta varten laadittavan uuden velvoitteidenhoitoselvityksen laadinnassa.

10 §

Tietojen poistaminen selvitystietojärjestelmästä

Selvitystietojärjestelmään tallennetut ilmiöselvityksen laatimiseksi hankitut tiedot on poistettava kolmen vuoden kuluessa tietojen selvitystietojärjestelmään tallentamisesta. Tiedot tulee kuitenkin poistaa ilmiöselvityksen valmistuttua, mikäli ne eivät ole tarpeen 5 §:n 3 momentissa tarkoitetun velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi tai muiden ilmiöselvitysten laatimiseksi. Säilytysaikaa voidaan jatkaa enintään yhdellä vuodella, jos tiedot edelleen ovat tarpeen selvityksiköistä annetun lain 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi.

Selvitystietojärjestelmään tallennetut velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi hankitut tiedot on poistettava, jos ne eivät ole tarpeen kyseisen selvityksen laatimiseksi.

Selvitystietojärjestelmään tallennettu valmis ilmiö- ja velvoitteidenhoitoselvitys on poistettava viiden vuoden kuluttua selvityksen valmistumisesta, jollei selvityksen edelleen säilyttäminen ole 1 §:ssä säädetyn tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Selvityksen edelleen säilyttämisen välttämättömyys tutkitaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tarkastamisesta. Tietojen uudelleen tarkastamisesta tehdään merkintä.

Selvitysten arkistoinnista ja arkistotoimen tehtävistä säädetään arkistolaisissa (831/1994).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) 19 §:n 1 kohta seuraavasti:

19 §

Tietojen antaminen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille

Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa yksittäistapauksessa pyynnöstä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:

1) syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämistä, paljastamista ja selvittämistä sekä syytteesenpanoa varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

työtapaturma- ja ammattitautilain 255 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 255 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 253/2020, seuraavasti:

255 §

Vakuutuslaitoksen oikeus antaa tietoja

Vakuutuslaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja seuraavasti:

2) ministeriölle, Verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen korvaus vaikuttaa, tämän lain mukaista korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista korvauksista, tiedot työnantajasta ja muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontaintoa varten, sekä esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten paljastamista, selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

työntekijän eläkelain 205 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työntekijän eläkelain (395/2006) 205 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa
1247/2016, seuraavasti:

205 §

Tietojen antaminen rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi

Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salsapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä esitutkinta- ja syyttävaviranomaiselle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä rikosten paljastamista, selvittämistä ja syytteeseen panoa varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain 6 ja 197 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 6 §:n 2 momentin 3 kohta ja 197 §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 197 §:n 3 momentti laissa 1256/2020, seuraavasti:

6 §

Taksiliikenneluvan myöntäminen

Liikenne- ja viestintävirasto myöntää hakemuksesta taksiliikenneluvan oikeushenkilölle:

3) jota tai jonka liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 2 §:ssä tarkoitettua henkilöä tai sellaista omistajaa, joka yksin tai yhdessä ylenevässä tai alenevassa sukulaissuhteessa olevan henkilön, aviopuolison, rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen tai samassa taloudessa asuvan henkilön kanssa omistaa vähintään 10 prosenttia yhteisön pääomasta tai heillä on vastaava osuus yhteisön äänimäärästä, ei ole asetettu konkurssiin sen toimiessa henkilö-, taksi- tai tavaraliikennelupaa vaativalla toimialalla kahden viimeisimmän vuoden aikana. Vaatimus koskee myös edellä mainittujen henkilöiden määräämisvallassa arvopaperimarkkinalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla olevaa yhteisöä;

197 §

Valvontaviranomaisen yleinen tiedonsaantioikeus

Lisäksi Liikenne- ja viestintävirastolla on oikeus salassapitosäynnösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta maksutta tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajaluvan hakijasta ja haltijasta, liikenteestä vastaavasta henkilöstä, yhteisön hallituksen jäsenestä tai toimitusjohtajasta taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa olevasta henkilöstä sekä henkilöstä, joka tosiasiallisesti johtaa yhteisön tai säätiön taikka ulkomaisen sivuliikkeen toimintaa taikka hoitaa sen hallintoa, avoimen yhtiön yhtiömiehestä, kommandiittiyhtiön vastuunalaisesta yhtiömiehestä ja eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsenestä, kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollisesta yksityisestä elinkeinonharjoittajasta, henkilöluvan hakijasta ja haltijasta. Lisäksi Liikenne- ja viestintävirastolla on vastaava tiedonsaantioikeus sellaisesta omistajasta, joka yksin tai yhdessä ylenevässä tai alenevassa sukulaissuhteessa olevan henkilön, aviopuolison, rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen tai samassa taloudessa asuvan henkilön kanssa omistaa vähintään 10 prosenttia yhteisön pääomasta tai heillä on vastaava osuus yhteisön äänimäärästä. Liikenne- ja viestintävirastolla on vastaava tiedonsaantioikeus sellaisesta yritys- ja yhteisötietolain 3 §:ssä mainitusta rekisteröitävästä yksiköstä, jossa hakijan liiketoimintakiellosta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu henkilö tai edellä kuvattu omistaja on tai on ollut vastaavassa johto-, vastuutai omistusasemassa. Liikenne- ja viestintävirastolla on edelleen oikeus salassapitosäynnösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta maksutta vastaavat tiedot 16 §:ssä

tarkoitetusta rekisteröitymisvelvollisesta ammattimaista tavarankuljetusta harjoittavasta palveluntarjoajasta, 7 luvussa tarkoitettu kaupunkiraideliikenteen harjoittajasta, 127 ja 135 §:ssä tarkoitettu ilmoituksenvaraisen toiminnan harjoittajasta sekä 176 §:ssä tarkoitettu ilmoitusvelvollisesta välitys- ja yhdistämispalvelun tarjoajasta. Tiedonsaantioikeus koskee myös rikosrekisteriä ja sakkorekisteriä. Tiedot toimitetaan rajapinnan kautta tai muutoin sähköisessä muodossa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä pp.k.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Valtiovarainministeri Riikka Purra

1.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 2 §:n 2 kohta, 4 §:n 5 momentti ja 5 §:n 5 momentti,
muutetaan 1 §:n 2 momentin 2 kohta, 2 §:n 3 ja 4 kohta, 3 §:n 2 momentti, 4 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 2 ja 7–9 kohta, 5 §:n 4 momentti, 6 §:n 1 momentin 4 ja 11 kohta ja 2 momentti sekä 10 §,
sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 4 kohta ja 4 §:n 1 momentin 8 ja 9 kohta laissa 252/2012 ja 6 §:n 1 momentin 4 kohta laissa 308/2016 sekä 11 kohta laissa 690/2021, ja
lisätään 1 §:ään uusi 3 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Harmaan talouden selvitysyksikkö ja sen tehtävät

Harmaan talouden selvitysyksikkö ja sen tehtävät

Selvitysyksikön tehtävänä on:

Selvitysyksikön tehtävänä on:

2) laatia viranomaiselle velvoitteidenhoitoselvityksiä *organisaatioista ja organisaatiohenkilöistä* 6 §:ssä säädettyihin käyttötarkoituksiin.

2) laatia viranomaiselle velvoitteidenhoitoselvityksiä 6 §:ssä säädettyihin käyttötarkoituksiin;

Mitä viranomaisesta edellä 2 momentin 2 kohdassa säädetään, koskee myös julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitettuja julkisoikeudellisia laitoksia sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 5 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja julkisoikeudellisia laitoksia.

2 §

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

2) **organisaatiohenkilöllä** liiketoimintakielosta annetun lain (1059/1985) 2 §:ssä tarkoitettua henkilöä tai sellaista omistajaa, joka yksin tai yhdessä ylenevässä tai alenevassa sukulaissuhteessa olevan henkilön, aviopuolison, rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen tai samassa taloudessa asuvan henkilön kanssa omistaa vähintään 10 prosenttia yhteisön pääomasta tai heillä on vastaava osuus yhteisön äänimäärästä;

3) **harmaalla taloudella organisaation selälaista** toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi;

4) **viranomaisella** viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 4 §:n 1 momentin 1–7 kohdassa tarkoitettua viranomaista sekä 2 momentissa tarkoitettua yhteisöä, laitosta, säätiötä ja yksityistä henkilöä silloin, kun viimeksi mainituilla on tai voi olla tietoja organisaatioiden tai organisaatiohenkilöiden taloudellisesta toiminnasta, taloudellisesta asemasta, julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta tai kytkennöistä muihin organisaatioihin tai organisaatiohenkilöihin.

3 §

Ilmiöselvitys

Ilmiöselvityksessä kuvataan harmaan talouden ilmiöitä ja harmaan talouden torjuntaa sekä näiden vaikutuksia yksilöimättä organisaatiota tai organisaatiohenkilöä.

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

(kumotaan)

3) **harmaalla taloudella** toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi;

4) **viranomaisella** viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 4 §:n 1 momentin 1–7 kohdassa tarkoitettua viranomaista sekä 2 momentissa tarkoitettua yhteisöä, laitosta, säätiötä ja yksityistä henkilöä silloin, kun viimeksi mainituilla on tai voi olla tietoja organisaatioiden, *luonnollisten henkilöiden tai kuolinpesien* taloudellisesta toiminnasta, taloudellisesta asemasta, julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta tai kytkennöistä muihin organisaatioihin, *luonnollisiin* henkilöihin tai *kuolinpesiin*.

3 §

Ilmiöselvitys

Ilmiöselvityksessä kuvataan harmaan talouden ilmiöitä ja harmaan talouden torjuntaa sekä näiden vaikutuksia yksilöimättä organisaatiota, *luonnollista henkilöä tai kuolinpesää*.

4 §

Selvitysyksikön oikeus saada tietoja ilmiöselvitystä varten

Selvitysyksikön oikeus saada tietoja ilmiöselvitystä varten

Selvitysyksiköllä on oikeus saada pyynnöstä salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ilmiöselvityksen laatimiseksi välttämättömät tiedot henkilöstä ja organisaatiosta seuraavasti:

Selvitysyksiköllä on oikeus saada pyynnöstä salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ilmiöselvitysten laatimiseksi välttämättömät tiedot henkilöstä ja organisaatiosta seuraavasti:

2) organisaatiohenkilön asemaa sekä organisaation omistus- ja hallintasuhteita kuvaavat tiedot;

2) luonnollisen henkilön tai kuolinpesän vastuu- ja omistusasemaa organisaatiossa sekä organisaation omistus- ja hallintasuhteita kuvaavat tiedot;

7) esitutkintaviranomaiselta esitutkintaa koskevat muutkin kuin 1–6 kohdassa tarkoitetut tiedot, kun tieto liittyy rikokseen, jonka epäillä tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen;

7) esitutkintaviranomaiselta esitutkintaa koskevat muutkin kuin 1–6 kohdassa tarkoitetut tiedot;

8) lukuun ottamatta oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 9 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä oikeudenkäyntiasiakirjoja ja 10 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviksi määrättyjä tietoja, tiedot oikeushallinnon rekistereissä olevista syyteharkinnassa, syytteessä tai tuomioistuinkäsittelyssä olevista ja olleista asioista sekä rikosasioita koskevista tuomioista, kun syyteharkinta, syyte tai tuomioistuinkäsittely liittyy rikokseen, jonka epäillä tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen;

8) lukuun ottamatta oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 9 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä oikeudenkäyntiasiakirjoja ja 10 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviksi määrättyjä tietoja, tiedot oikeushallinnon rekistereissä olevista syyteharkinnassa, syytteessä tai tuomioistuinkäsittelyssä olevista ja olleista asioista sekä rikosasioita koskevista tuomioista;

9) Verohallinnosta annetun lain (503/2010) 28 §:ssä tarkoitettussa ilmoituksessa ilmoitetut tiedot sekä mainitun ilmoituksen perusteella Verohallinnon saamat rikokseen liittyvät muutkin kuin tämän momentin 1–6 kohdassa tarkoitetut tiedot, kun tieto liittyy rikokseen, jonka epäillä tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen.

9) Verohallinnosta annetun lain (503/2010) 28 §:ssä tarkoitettussa ilmoituksessa ilmoitetut tiedot sekä mainitun ilmoituksen perusteella Verohallinnon saamat rikokseen liittyvät muutkin kuin tämän momentin 1–6 kohdassa tarkoitetut tiedot.

Jos selvitysyksikkö toteaa, ettei henkilö ole organisaatiohenkilön asemassa, häntä koskevat tiedot on hävitettävä välittömästi.

(kumotaan)

Velvoitteidenhoitoselvitys

Velvoitteidenhoitoselvitys

Selvitysyksikkö kuvaa velvoitteidenhoitoselvityksessä organisaation tai organisaatiohenkilön sekä näihin välittömästi tai välillisesti kytkeytyvän organisaation ja organisaatiohenkilön toimintaa ja taloutta sekä veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka tullin perimiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista.

Jos selvitysyksikkö toteaa, ettei henkilö ole organisaatiohenkilön asemassa, velvoitteidenhoitoselvitys on lopetettava hänen osaltaan ja häntä koskevat tiedot on hävitettävä välittömästi.

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

4) työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 10 §:n 1 momentissa tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksujen perintämenettelyn toimeenpanon valvontaa;

11) poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Puolustusvoimien suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä *tai Tullin suorittamaa esitutkintaa, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen;*

Aikaisemmin laadittua velvoitteidenhoitoselvitystä voidaan käyttää samasta organisaatiosta tai organisaatiohenkilöstä saman pyytäjän samaa käyttötarkoitusta varten laadittavan uuden velvoitteidenhoitoselvityksen laadinnassa.

Selvitysyksikkö kuvaa velvoitteidenhoitoselvityksessä organisaation, *luonnollisen henkilön tai kuolinpesän* sekä näihin välittömästi tai välillisesti kytkeytyvän organisaation, *luonnollisen henkilön ja kuolinpesän* toimintaa ja taloutta sekä veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka tullin perimiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista.

(kumotaan)

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

4) työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 10 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksujen määräämistä ja perintää ja työttömyysvakuutusmaksuihin liittyvien velvoitteiden täyttämisen valvontaa;

11) poliisin, Rajavartiolaitoksen, Puolustusvoimien *tai Tullin* suorittamaa rikosten ennalta estämistä, *paljastamista* ja selvittämistä;

Aikaisemmin laadittua velvoitteidenhoitoselvitystä voidaan käyttää samasta organisaatiosta tai *luonnollisesta henkilöstä* saman pyytäjän samaa käyttötarkoitusta varten laadittavan uuden velvoitteidenhoitoselvityksen laadinnassa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 §

10 §

Tietojen poistaminen selvitystietojärjestelmästä

Tietojen poistaminen selvitystietojärjestelmästä

Selvitystietojärjestelmään tallennetut selvitysten laatimiseksi hankitut tiedot on poistettava, jos ne eivät ole tarpeen kyseisen selvityksen laatimiseksi.

Selvitystietojärjestelmään tallennetut *ilmiöselvityksen* laatimiseksi hankitut tiedot on poistettava kolmen vuoden kuluessa tietojen selvitystietojärjestelmään tallentamisesta. Tiedot tulee kuitenkin poistaa *ilmiöselvityksen* valmistuttua, mikäli ne eivät ole tarpeen 5 §:n 3 momentissa tarkoitetun *velvoitteidenhoitoselvityksen* laatimiseksi tai muiden *ilmiöselvitysten* laatimiseksi. Säilytysaikaa voidaan jatkaa enintään yhdellä vuodella, jos tiedot edelleen ovat tarpeen selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi.

Selvitystietojärjestelmään tallennetut muut kuin 1 momentissa tarkoitetut tiedot on poistettava viiden vuoden kuluttua selvityksen valmistumisesta, jollei selvityksen edelleen säilyttäminen ole 1 §:ssä säädetyn tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Selvityksen edelleen säilyttämisen välttämättömyys tutkitaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tarkastamisesta. Tietojen uudelleen tarkastamisesta tehdään merkintä.

Selvitystietojärjestelmään tallennetut *velvoitteidenhoitoselvityksen* laatimiseksi hankitut tiedot on poistettava, jos ne eivät ole tarpeen kyseisen selvityksen laatimiseksi.

Selvitystietojärjestelmään tallennettu *valmis ilmiö- ja velvoitteidenhoitoselvitys* on poistettava viiden vuoden kuluttua selvityksen valmistumisesta, jollei selvityksen edelleen säilyttäminen ole 1 §:ssä säädetyn tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Selvityksen edelleen säilyttämisen välttämättömyys tutkitaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tarkastamisesta. Tietojen uudelleen tarkastamisesta tehdään merkintä.

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään arkistolaisissa (831/1994).

Selvitysten arkistoinnista ja arkistotoimen tehtävistä säädetään arkistolaisissa (831/1994).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) 19 §:n 1 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 §

19 §

Tietojen antaminen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille

Tietojen antaminen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille

Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa yksittäistapauksessa pyynnöstä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:

1) syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämistä, selvittämistä sekä syytteenpanoa varten;

Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa yksittäistapauksessa pyynnöstä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:

1) syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämistä, *paljastamista ja* selvittämistä sekä syytteenpanoa varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

työtapaturma- ja ammattitautilain 255 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 255 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 253/2020, seuraavasti:

255 §

255 §

*Vakuutuslaitoksen oikeus antaa tietoja**Vakuutuslaitoksen oikeus antaa tietoja*

Vakuutuslaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja seuraavasti:

Vakuutuslaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja seuraavasti:

2) ministeriölle, Verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen korvaus vaikuttaa, tämän lain mukaisesta korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista korvauksista, tiedot työnantajasta ja muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontatointia varten, sekä poliisi- ja syyttäväviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteenpanoa varten;

2) ministeriölle, Verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen korvaus vaikuttaa, tämän lain mukaisesta korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista korvauksista, tiedot työnantajasta ja muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontatointia varten, sekä *esitutkinta-* ja syyttäväviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten *paljastamista*, selvittämistä ja syytteenpanoa varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki**työntekijän eläkelain 205 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työntekijän eläkelain (395/2006) 205 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1247/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

205 §

205 §

Tietojen antaminen rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi

Tietojen antaminen rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi

Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä esitutkinta- ja syyttäviviranomaiselle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseen panoa varten.

Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä esitutkinta- ja syyttäviviranomaiselle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä rikosten *paljastamista*, selvittämistä ja syytteeseen panoa varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

5.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain 6 ja 197 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 6 §:n 2 momentin 3 kohta ja 197 §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 197 §:n 3 momentti laissa 1256/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Taksiliikenneluvan myöntäminen

Taksiliikenneluvan myöntäminen

Liikenne- ja viestintävirasto myöntää hakemuksesta taksiliikenneluvan oikeushenkilölle:

Liikenne- ja viestintävirasto myöntää hakemuksesta taksiliikenneluvan oikeushenkilölle:

3) jota tai jonka Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua organisaatiohenkilöä taikka näiden määräämisvallassa arvopaperimarkkinalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla olevaa yhteisöä ei ole asetettu konkurssiin sen toimiessa henkilö-, taksi- tai tavaraliikennelupaa vaativalla toimialalla kahden viimeisimmän vuoden aikana;

3) jota tai jonka liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 2 §:ssä tarkoitettua henkilöä tai sellaista omistajaa, joka yksin tai yhdessä ylenevässä tai alenevassa sukulaissuhteessa olevan henkilön, aviopuolison, rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen tai samassa taloudessa asuvan henkilön kanssa omistaa vähintään 10 prosenttia yhteisön pääomasta tai heillä on vastaava osuus yhteisön äänimäärästä, ei ole asetettu konkurssiin sen toimiessa henkilö-, taksi- tai tavaraliikennelupaa vaativalla toimialalla kahden viimeisimmän vuoden aikana. Vaatimus koskee myös edellä mainittujen henkilöiden määräämisvallassa arvopaperimarkkinalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla olevaa yhteisöä;

197 §

Valvontaviranomaisen yleinen tiedonsaanti-oikeus

Lisäksi Liikenne- ja viestintävirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta maksutta tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajaluvan hakijasta ja haltijasta, liikenteestä vastaavasta henkilöstä, yrityksen toimitusjohtajasta, vastuunalaisesta yhtiömiehestä, henkilöluvan hakijasta ja haltijasta ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:n 2 kohdassa tarkoitettua organisaatiohenkilöstä ja mainitun pykälän 1 kohdassa tarkoitettua organisaatiosta, jossa hakijan organisaatiohenkilö on tai on ollut organisaatiohenkilöasemassa. Liikenne- ja viestintävirastolla on edelleen oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta maksutta vastaavat tiedot 16 §:ssä tarkoitettua rekisteröitymisvelvollisesta ammattimaista tavarankuljetusta harjoittavasta palveluntarjoajasta, 7 luvussa tarkoitettua kaupunkiraideliikenteen harjoittajasta, 127 ja 135 §:ssä tarkoitettua ilmoituksenvaraisen toiminnan harjoittajasta sekä 176 §:ssä tarkoitettua ilmoitusvelvollisesta välitys- ja

197 §

Valvontaviranomaisen yleinen tiedonsaanti-oikeus

Lisäksi Liikenne- ja viestintävirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta maksutta tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajaluvan hakijasta ja haltijasta, liikenteestä vastaavasta henkilöstä, yhteisön hallituksen jäsenestä tai toimitusjohtajasta taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa olevasta henkilöstä sekä henkilöstä, joka tosiasiallisesti johtaa yhteisön tai säätiön taikka ulkomaisen sivuliikkeen toimintaa taikka hoitaa sen hallintoa, avoimen yhtiön yhtiömiehestä, kommandiittiyhtiön vastuunalaisesta yhtiömiehestä ja eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsenestä, kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollisesta yksityisestä elinkeinonharjoittajasta, henkilöluvan hakijasta ja haltijasta. Lisäksi Liikenne- ja viestintävirastolla on vastaava tiedonsaanti-oikeus sellaisesta omistajasta, joka yksin tai yhdessä ylenevässä tai alenevassa sukulaissuhteessa olevan henkilön, aviopuolison, rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen tai samassa taloudessa asuvan henkilön kanssa

Voimassa oleva laki

yhdistämispalvelun tarjoajasta. Tiedonsaanti-oikeus koskee myös rikosrekisteriä ja sakkorekisteriä. Tiedot toimitetaan rajapinnan kautta tai muutoin sähköisessä muodossa.

Ehdotus

omistaa vähintään 10 prosenttia yhteisön pääomasta tai heillä on vastaava osuus yhteisön äänimäärästä. Liikenne- ja viestintävirastolla on vastaava tiedonsaantioikeus sellaisesta yritys- ja yhteisötietolain 3 §:ssä mainitusta rekisteröitävästä yksiköstä, jossa hakijan liiketoimintakiellosta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu henkilö tai edellä kuvattu omistaja on tai on ollut vastaavassa johto-, vastuu- tai omistusasemassa. Liikenne- ja viestintävirastolla on edelleen oikeus salassapitosäynnösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta maksutta vastaavat tiedot 16 §:ssä tarkoitettusta rekisteröitymisvelvollisesta ammattimaista tavarankuljetusta harjoittavasta palveluntarjoajasta, 7 luvussa tarkoitettusta kaupunkiraideliikenteen harjoittajasta, 127 ja 135 §:ssä tarkoitettusta ilmoituksenvaraisen toiminnan harjoittajasta sekä 176 §:ssä tarkoitettusta ilmoitusvelvollisesta välitys- ja yhdistämispalvelun tarjoajasta. Tiedonsaantioikeus koskee myös rikosrekisteriä ja sakkorekisteriä. Tiedot toimitetaan rajapinnan kautta tai muutoin sähköisessä muodossa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

